

1. GİRİŞ

Dünyada teknolojide yaşanan hızlı değişmeler, bilginin sürekli artması ve yenilenmesi, iletişim ağının daha etkili duruma gelmesi ile toplumların eğitimden beklentileri değişmektedir. Bir toplumun uluslararası ortamda varlığını sürdürmesi ve söz sahibi olmasında eğitilmiş insan gücüne gereksinim duyması kaçınılmazdır. Bununla birlikte, bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu bir gerçektir ve insanların iyi bir karaktere kendiliğinden sahip olmaları pek mümkün değildir. Bu yüzden öğrenim çağına gelmiş her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması eğitimin temel hedefleri arasında yer almaktadır (Ekşi, 2003, s. 81).

Eğitimin temel hedefleri arasında yer almasına karşın değerler Türk Eğitim Sistemi içinde gereken önemi elde edememiştir. Eğitimde değerlerle ilgili amaçlara yeterince ulaşılamadığı görülmektedir. Yenedünya düzeninin getirdiği aşırı rekabet, bireyin önem kazanması, insanların birbirlerinden uzaklaşarak yalnızlaşmaları, toplumsal çözümleri beraberinde getirmiştir. Türkiye’de ise, özellikle gençler arasında şiddet, hırsızlık, hilekârlık, otoriteye karşı saygısızlık, zalimlik, bağnazlık, argo dil kullanımı, hızlı seksüel gelişim, bencilliğin artması ve sivil haklara saygının azalması, bağımlılık yapıcı madde kullanımı gibi davranışlarda genel bir artış yaşandığı görülmektedir (Pamuk, 2007).

Bunun nedenlerinden biri değerler eğitiminin okul dışındaki kurumlara bir ölçüde bırakılmış olmasından kaynaklanabilir. Çocuğun değer kazanımı ailede başlayıp okulda devam etmektedir. Ailelerle ilgili yapılan bir araştırmada ailelerin büyük bir bölümü (% 71) okulun değerleri öğretmesini akademik konuları öğretmesinden daha önemli gördüklerini belirtmiştir (Jhonson ve Immerwahr 1995’den akt. Doğanay, 2009, s. 227). Bu durum her iki kurumun birbirlerine sorumluluk yüklediğinin bir kanıtıdır.

Eğitimin en genel amacı iyi bir insan ve vatandaş yetiştirmektir. Varış (1998, s.80)'a göre eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler bireyin karakterini farklılaştırır. Karakteri gelişen, bilgi ve beceriler ile donatılan birey ise toplumsal yapı üzerinde olumlu değişimler meydana getirir. Bu nedenle bir öğretim programının öğrencinin bilişsel, duyuşsal, psikomotor gelişimini destekleyecek biçimde düzenlenmesi beklenmektedir. Ancak Bacanlı (2006, s. 14)' ya göre, eğitim programlarında özeldir değerler, genelde duyuşsal özellikler eğitimin hedeflerinde yer almasına karşın, eğitim genel olarak bilişsel hedefleri vurgular. Duyuşsal hedefler eğitimle ilgili genel amaçlar olarak belirtilir, özel amaçlara doğru inildikçe, duyuşsal hedeflerin yerini bilişsel hedefler almaya başlar. Anaokulu veya ilkököl düzeyindeki çocuklar için hazırlanan bir bilgisayar kursu için belirlenen hedeflerin içinde hiç duyuşsal hedef yer almamaktadır. Oysa ki bir kişinin bilgisayarı ve bilgisayar kullanmayı "sevmesi" bilgisayar kullanmayı bilmesinden daha önemlidir. Eğitimde duyuşsal hedefler; üzerinde uzlaşmanın zor olması, öğretiminin uzun süreceğinin düşünülmesi, somutlaştırılmasının ve değerlendirilmesinin zor olması, değerlendirilmesinin alışılmış "başarı" anlayışının dışında olması gibi nedenlerle ihmal edilmektedir (Bacanlı, 2006, s. 15-16).

Doğanay (2009, s. 227)'a göre ise eğitim programlarında değerlerin nasıl kazandırılacağı açık ve net olarak belirtilmemiştir. Bu durum okulda değerler eğitiminin hiç gerçekleşmediği anlamına gelmemelidir. Öğretmenlerin sınıfta ve okulda oluşturdukları kültür, neye önem verip vermedikleri öğrenciler için örtük olarak değer eğitimi oluşturmaktadır.

Değerlerin Türk Eğitim Sistemi içinde gereken yeri ve önemi kazanması için örgün eğitimin bir parçası olarak, planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması gerekmektedir. Bu planlı öğrenme yaşantıları çok farklı dersler ile öğrencilere ulaştırılmaktadır. Değerlerin en çok hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Çünkü bu iki dersin amacı bireylerin içinde yaşadığı doğal ve toplumsal çevreye uyumunu sağlamaktır. Türk Eğitim Sistemindeki ders programları incelendiğinde 2005 yılında uygulamaya konulan program ile değerlere ilk defa açıkça yer verildiği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında, öğrenciye

verilmesi gereken değerler belirlenmiş, değerlerin eğitimi ayrı bir başlık altında ele alınmış ve değer öğretilimi yaklaşımları açıklanmıştır. Bu değerler, öğrenme alanlarına ve sınıflarına göre dağıtılmıştır. Değerler, ünitelerle eşleştirilip, o üniteye doğrudan verilecek değer olarak ifade edilmiştir. (Yel ve Aladağ, 2009, s. 135; Tay ve Yıldırım, 2009, s. 1503).

Bundan sonra ki bölümlerde değerler, değerlerin sınıflandırılması, değer eğitiminde kullanılan yöntem ve yaklaşımlar, ilköğretim programları, sosyal bilgiler programı ve değerler eğitimi ayrıntılı biçimde ele alınmaktadır.

1.1. Değer Kavramı

Felsefenin en eski kaynağı sayılan Sokrates “nasıl davranılması gerektiği” ile ilgili sistemli fikirler ileri sürmüş, eğitimi çocuklara bilgi ve erdem kazandırma olarak tanımlamıştır (Güngör, 2000, s.12). O günden bu yana değer kavramı, felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, din gibi birçok alanın ilgisini çekmiştir. Değer, önce felsefede varlık problemi içinde yer alan bir olgu olmuştur. Filozoflar değer kavramını, değerler sorunu (aksiyoloji) olarak ele alıp, insan davranışının dayandığı temelleri ve değerleri anlamaya çalışmıştır (Avcı, 2007, s. 4). Sosyoloji kültürlenme ve toplumsal değişimle, psikoloji insan davranışı ve nedenleri ile ilişkilendirerek değerleri incelemiştir.

Farklı disiplinlerin etkisiyle çok yönlü ve karmaşık bir yapı kazanması değer olgusunun tanımlanmasını da güçleştirmektedir. Türk Dil Kurumu (2010) değer sözcüğünü, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanmıştır.

Değerler; bireylerin objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi ya da kötü, istenilen ya da istenmeyen, sevilen ya da sevilmeyen vb. yargılarını oluşturan, standartlarını ve ilkelerini ifade eden terimlerdir. Bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır. Kısaca değer, yaşamı etkileyen, yaşamda önem verilen düşüncelerdir (Halstead ve Taylor, 2000’den akt. Dönmez, 2006, s .115,; Doğanay, 2009, s. 228; Güngör, 2000, s. 27)

Zeylan (2007, s. 1)'a göre, değerler, tutum ve fikirlerden daha geniş kapsamlıdır; bunun yanı sıra fikirlerden daha tutarlı ve tutumlardan daha uzun sürelidir. Değerler insanların nasıl yaşamak istediklerine dair genelleştirilmiş ve daha dayanıklı, tutarlı önceliklerdir.

Rokeach (1973) ise değerleri, bir inanç, tercih ve standart olmak üzere üç çerçeveli olarak tanımlamakta ve değerlerin özelliklerini şu biçimde sıralamaktadır:

- Sosyal konularda belli görüşler almak için yol gösterir.
- Kişileri belli bir politik ve dinsel tercihe hazırlar, değerler standartlardır.
- Bireylerin kendilerini sunmasında rehberlik eder.
- Başkalarının ya da kendimizin suçu ile ilgili karar vermek, övmek, yargılamak veya değerlendirmek için başvurulur.
- Değerler karşılaştırma süreci için temel oluşturur. Diğer insanlar kadar ahlaklı ya da yeterli olup olmadığımızı belirlemek için değerlere başvurulur.
- Değerler diğer insanları ikna etmek için kullanılan standartlardır.
- Değerler özsaygıyı hem sürdürmek hem de arttırmak için başvuru kaynaklarıdır.

Özgüven (1998, s. 367)'e göre ise, değerlerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal gereksinimlerini karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.

Sonuç olarak, değerler bireyin yaşantısına yön veren ve davranışlarını etkileyen yargılardır.

1.1.1. Değerlerin Sınıflandırılması: Değerler felsefe tarihi boyunca öznelci ve nesnelci yaklaşım biçimlerine göre türlü şekilde sınıflandırılmıştır: Hazcı değerler (haz-acı),

bilgi değerleri (doğru-yanlış), ahlaki değerler (iyi-kötü), estetik değerler (güzel-çirkin) ve dinsel değerler (sevap-günah) (Avcı, 2007, s. 6).

Başka bir sınıflandırma şekline göre ise değerler; ailevi değerler, toplumsal değerler ve bireysel değerler olarak üç grupta sınıflandırılır. Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin kurulduğu birincil gruplardandır. Bu nedenle çocuk okul öncesi dönemde aile bireylerini model alarak toplumsallaşır. Bireyin kimliğinin oluşumunda ve karakter gelişiminde ailenin belirli ve açık bir şekilde söz hakkı vardır. Her aile kendi değerlerini çocuğuna aktarmak ister. Toplumsal değerler gelenek, görenek, örf-adetler ve toplumsal kuralların birçoğunu içine alır. Toplumların kendi varlık, birlik ve işleyişlerinin devamını sağlamak için üyelerinin çoğu tarafından kabul edilen genelleştirilmiş ilke ve inançlardır. Bireysel değerler ise kişinin karakter özelliklerinin gelişiminde önemli rol oynar. Bireyde değerlerin yeterince gelişmemiş olması durumunda kişilik problemleri ile karşılaşması söz konusudur (Pamuk, 2007; Winter, Newton ve Kiripatrick, 1998'den akt. Gökdere ve Çepni, 2003, s. 97) .

Güngör (2000, s. 84) değerleri altı grup içinde ele almaktadır: Estetik, teorik, iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerler. Bunlar insan hayatının belli başlı varlık alanlarıdır. Herkes kendi hayatında bu değerlere belli derecede bir önem verir ve belli bir tavır alır. Değerler insan hayatının amaçlarıdır. Bir insan için bilim veya sanatla uğraşmak amaç iken, bir başka insan için hayatın amacı ve mutluluk kaynağı iktisadi güçle olur.

M. Rokeach (1973) ise, değerleri amaç ve araç değerler olarak sınıflandırmıştır. Amaç değerler insan hayatındaki temel değerler iken araç değerler ise amaç değerlerin elde edilmesi yolunda gerekli görülen nitelikleri temsil eder. Eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar amaç değerlere, nezaket, sorumluluk, zeka, araç değerlere örnek verilebilir.

Türkçe sözlüğe (TDK, 2010) göre ise değerler oldukça kapsamlı bir şekilde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada sınırlar çok net belli olmayıp, birçok kavram değer kavramının içinde yer almıştır. Bu sınıflandırmada yer alan kimi başlıklar şunlardır: yaşama saygı, özel yaşamın gizliliği hakkı, mutluluk, şiddete karşı olma,

özgürlük (din - vicdan ve ifade özgürlüğü), sağlıklı olmaya önem verme, eğitim, demokrasi, bilimsellik, hukukun üstünlüğü, merhamet, cesaret, eşitlik, hoşgörü, adalet ve sevgi.

Çeşitli kaynaklardaki farklı sınıflandırmalara karşılık öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin benzerlik gösterdiği söylenebilir. Çizelge 1’ de temel değerler ve bu değerleri kazanmış bireylerin göstermeleri gereken davranışlar sunulmuştur.

Çizelge 1.

Öğrencilere Kazandırılacak Değerlerin Sınıflandırılması

Temel Değer	Davranış
Merhamet	Diğer insanların hislerine ve gereksinimlerine karşı duyarlı olma
	Problemleri olan insanlara yardım etme
	Diğer insanların amaçlarına saygılı olma
	Tüm canlılara insanca davranma
Nezaket	Diğer insanlara karşı davranışlarında dikkatli ve nazik olma
	Güler yüzlü olma
Hoşgörü	Farklı kültürlere sahip insanlar hakkında bilgi sahibi olma
	Farklılıklara karşı duyarlı olma
	Demokratik değerleri anlama ve saygı duyma
	Kendi gereksinimleri ile başkalarının gereksinimleri arasında denge kurma
	Hatalarını kabul etme
	Uzlaşma yeteneğine sahip olma
	Başkalarının haklarına saygılı olma
Dürüstlük	Diğer insanlarla olan ilişkilerinde güvenilir olma
	Özgürce doğruyu dile getirme
	Gizli ve ayrıcalıklı bilgiye sahip olma
Çalışkanlık	Çaba harcama, azimli olma
	Öğrenme sorumluluğuna sahip olma
	Verilen görevleri yerine getirme
	Disiplinli olma
	Zamanı iyi kullanma
Sorumluluk	Ailesini, toplumu, ülkeyi ve dünyayı güçlendirmek için çalışma
	Kendinden beklenenleri yerine getirme
	Disiplinli olma

Çizelge 1 devamı	
	Okula düzenli devam etme
	Vatandaşlık hak ve sorumluluklarını yerine getirme
	Okul merkezli etkinliklere katılma
	Yasal otoriteye saygı duyma
Cesaret	Bağımsız davranabilme
	Kendi kendini yönetme
	Kendini geliştirmeye çalışma
Tutarlılık	Birbirlerine uygun davranışlar sergileme
	Kurallara uyma
	Ahlaklı davranma
	Çalışmalarında etik kurallara uyma
	Vefalı olma
	Açık sözlü olma
	Adil olma
Özdenetim	Kısa ve uzun dönemli amaçlara sahip olma
	Kendi kendini yönetme
	Kendini geliştirmek için çaba harcama
	Amaçlarına ulaşmak için sürekli olarak kendini değerlendirme
	Problemleri mantıklı bir biçimde çözme
	Kendi arzu ve isteği ile çatışsa bile görevlerini tamamlama
	Fiziksel ve duygusal sağlığını koruma
Onurlu olma	Ait olma duygusuna sahip olma
	Zayıflıklarını ve hatalarını kabul etme
	Çevresindekilere yardım etme
	Kendisi ile gurur duyma

(Kaynak: Ohio State Education Department, 1990, akt. Deveci, 2008, s. 200)

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, öğrencilere kazandırılacak temel değerler, merhamet, nezaket, özdenetim, onurlu olma gibi on başlık altında sıralanabilir. Bu temel değerlerin her birine yönelik kazanılacak davranışlar diğer değerlerin gelişmesine yol açabilir. Örneğin, onurlu olma değeri, yardımseverlik değerini ya da çalışkanlık ise disiplinli olma değerini beraberinde getirir.

Değer sınıflandırmaları incelendiğinde değerlerin bilim adamlarının inceleme amaçlarına göre farklı şekillerde sınıflandırıldıkları görülmektedir.

1.2. Değer Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Yaklaşımlar

Toplumların geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu bir gerçektir. Temel insani değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca amaçları arasındadır. Buradan hareketle okulların iki temel amacı vardır. Bunlardan birincisi akademik açıdan başarılı, ikincisi ise temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Ekşi, 2003, s. 79). Temel insani değerlerin öğrencilere hangi araçlarla kazandırılacağı konusunda ise çeşitli yöntem ve yaklaşımlar vardır.

Değerler eğitimi için kullanılacak yöntemler drama, proje çalışması, uygulamalı etkinlikler, işbirliğine dayalı öğrenme, öğrenci araştırmaları, eğitsel oyunlar ve tema günleridir. Buna göre değerler eğitiminde tartışma temelli yaklaşımlar ve öğrenci merkezli etkin öğrenme yöntemleri en yaygın olanlarıdır (Halstead, 1996'dan akt. Çengelci 2010, s. 9).

Değer eğitiminde öne çıkan yaklaşımlar; değerlerin doğrudan öğretimi, değerleri belirginleştirmek, değer analizi, ahlaki muhakeme yaklaşımları ve bütüncül yaklaşımlardan olan Kohlberg'in adil topluluk okulları ve karakter eğitimi programlarıdır. Bu yaklaşımlara yönelik ayrıntılı bilgiler sonraki bölümde ele alınarak açıklanmaktadır.

1.2.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi: Doğrudan öğretim insanlık tarihi boyunca istedik değer kazandırmak için en çok başvurulan yollardan birisidir. Yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek, onların davranışlarını biçimlendirme ve iyi alışkanlıklar kazandırma görev ve sorumluluğu olduğu inancı bu yaklaşımın temelini oluşturur (Halstead ve Taylor, 2000'den akt. Doğanay, 2009, s. 236). Doğrudan değer öğretimine yönelik iki yaklaşımdan söz edilebilir. Bunlardan birincisi telkin yaklaşımı, ikincisi ise davranış değiştirme yöntemidir.

Telkin Yaklaşımı Yöntemi: Bu yöntemde değerlerin sürekli tekrar edilerek öğrenciye kabul ettirmeye çalışılması ile öğretimi söz konusudur. Telkin yaklaşımının amacı programlı etkinlikler yardımıyla doğru ve gerekli olarak düşünülen temel değerleri taklit,

azarlama, efsanevi kahramanlar, öyküler, rol oynama, buluş yoluyla öğrenme, olumlu olumsuz pekiştirme, töresel oyunlar ve kahramanlık şarkıları aracılığıyla öğretmektir. (Doğanay, 2009, s. 236; Superka ve diğerleri, 1976'den akt. Çengelci, 2010, s. 11) Öğrencinin düşünmesine fırsat tanımayan bu yaklaşımla ilgili yapılan araştırma sonuçları yöntemin çok iyi çalışmadığını göstermektedir. Veliler ise telkin yöntemini başarılı bir şekilde kullanabilirler. Çünkü çocukların doğumundan itibaren yanlarında olup çocukların değerlerine ilişkin açıklama ve düzenleme yapabilecek ortama ve zamana sahiptirler (Simon, Leland ve Kischenboum, 1972'den akt. Akbaş, 2009, s. 405).

Davranış Değiştirme Yöntemi: Davranış değiştirme yöntemi, davranışçı yaklaşımın önemli kuramcılarında birisi olan, B.F Skinner tarafından operant koşullanmadan esinlenerek bireylerin davranışlarını değiştirmek/biçimlendirmek için kullanılan bir yöntemdir. İstenilen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi için bireylere şu işlemler uygulanır: Amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntem seçme, yöntemi uygulama, değerlendirme ve gerektiğinde tekrar etme (Sarı, 2007, s. 61; Wattenberg, 1977'den akt. Dilmaç, 2007, s. 37).

1.2.2. Değerleri Belirginleştirmek (Değeri Açıklamak): Öğrencilerin hayatı nasıl yaşayacağı, hangi seçimlerde bulunacağı, aklına gelen soruların doğru yanıtlarını nasıl bulacağı gibi konularda karar verebilmesi için kendi değerlerini ortaya çıkarması gerekir. Bütün insanlar otorite, çalışma, arkadaşlık, para, cinsellik, din, siyaset, boş zaman, okul vb. gibi konularda anlaşmazlığa düşer ve değer çatışması yaşar. Bugünün genç ve çocukları eskiye nazaran daha çok alternatif arasından seçim yapmak durumundadır. Bu karmaşıklık ve anlaşmazlık karşısında öğrenciye yardımcı olmak gerekir. Değerleri belirginleştirme yaklaşımı, öğrencileri değerler hakkında düşündürerek, değerlerin farkında olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Doğrudan yaklaşımların tersine bireyin neye değer verip vermeyeceğine başkalarının telkini ile değil, alternatifler ve olası sonuçlar incelendikten sonra, özgürce kendisinin karar vermesi amaçlanır (Simon, 1972'den akt. Yetkin ve Taşcan 2006, s. 613).

Raths, Harmin ve Simon (1966)' a göre değerleri belirginleştirme süreci birbirinden farklı üç ana başlık ve yedi basamakta gerçekleşir (akt. Bacanlı, 2006, s. 37).

Seçme

- Özgürce seçme
- Seçenekler arasından seçme
- Her bir alternatifin doğurguları üzerinde düşündükten sonra seçme

Ödüllendirme

- Ödüllendirme ve koruma
- Onaylama

Davranma

- Seçime göre davranma
- Tekrarlama

Öğretmen öğrenciye sorular sorarak değeri belirginleştirme sürecini başlatabilir. Örneğin; bir arkadaşını korumak için yalan söyler misin? Yaşlılara yardım etmek için ne yaparsın? Öğretmen cevap açıklarken kendi cevabını önermemeli, öğrencinin cevabını eleştirmemeli ve ahlaki duruma dönüştürmemelidir (Doğanay, 2009, s. 239).

Bu yaklaşım öğrencinin kişisel alanına girme tehlikesi, öğretmenin bir psikolojik danışman gibi hareket etmesi gereği, ahlaki olan ve olmayan konuların ayırt edilmesindeki başarısızlık ve bütün değerlerin eşit doğrulukta olduğuna inanılması gibi konularda ciddi eleştiriler almıştır (Welton ve Mallan, 1999'dan akt. Akbaş, 2004, s. 100).

1.2.3. Değer Analizi: Yaklaşımın temel amacı öğrencilerin değer sorunlarını duygusal olmadan, akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde test etmeleridir. Bu süreçte üst düzey bilişsel süreçler sıkça kullanılır. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Örneğin öğrencilerin oyun sahası dışında oyun oynamalarına neden izin verilmediği veya çalmaya neden izin verilmediği konusu analiz edilebilir (Akbaş, 2009; Doğanay, 2009).

Welton ve Mallan (1999) değer analizi yaklaşımında kullanılan analiz sürecini sekiz aşamada açıklamaktadırlar (akt. Doğanay, 2009, s. 242) :

- Değer sorununu belirleme
- Karşılaşılan değer sorununu açığa çıkarma
- Sorun hakkında bilgi ve kanıt toplama
- Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme
- Olası çözüm yollarını belirleme
- Çözüm yollarının her birinin olası doğurgularını belirleme ve değerlendirme
- Seçenekler arasından birini seçme
- Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma

Öğrenciler bütün yeterlilikleri kazanana kadar, yukarıda sıralanan her bir aşamayı uygular. Değer analizi çoğu kez desteklenen ve çok az eleştirilen bir yaklaşımdır. Değer analizinde de birçok basamak öğretmenin soracağı seri sorulara bağlıdır. Öğretmen 25 kişilik bir sınıfta bir öğrenci ile ilgilenirken diğer öğrenciler ilk başlarda dikkatlice dinleyecektir. Öğrenciyle diyalogun uzaması durumunda diğer öğrencilerin ilgileri azalacaktır. Bu durumdan kurtulmak için aşağıda verilen çözüm yolları uygulanabilir (Welton ve Mallan, 1999, akt. Akbaş, 2004, s. 103):

- Öğretmen öğrencinin ilgi seviyesine dikkat etmelidir. İlgi seviyesi düşük olan öğrencileri etkinliklere katmamalıdır.
- Gerektiğinde küçük gruplar yaklaşımı uygulanmalıdır.
- Öğrencinin dikkati dağıldığında özetleme yapılmalıdır.
- Değer analizini uygulamak için çözüme ulaşmaya yetecek kadar zaman ve yeterli konu içeriği olmalıdır.

Değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin ilgili olgu ve kanıtları değerlendirerek kendi kendilerine karara varmalarını sağlamaktadır.

1.2.4. Değer Öğretiminde Dewey, Piaget, Kohlberg ve Ahlaki Muhakeme:

İnsanların niçin aynı davranışı farklı nedenlerle yaptıkları bireyin ahlak gelişiminin incelenmesini gerektirmiştir. İlköğretim 1. sınıftaki bir öğrenciye derste niçin konuşulmaması gerektiği sorulduğunda “öğretmenin konuşanlara çok kızdığını” söylemiştir. Aynı soru için 3. sınıftaki bir öğrenci “iyi bir öğrencinin kurallara uyması

gerektiğini” belirtmiştir. 5. sınıf öğrencisi ise “Duruma göre değişir. Gevezelik amacıyla konuşmak yanlışır. Arkadaşlarımızın dikkati dağılır. Fakat birine yardım etmek için genellikle konuşulabilir. Ama her zaman değil” demiştir. Bir olay, durum ya da davranışla ilgili alınan kararlar genellikle subjektiftir ve birinin “doğru” dediğine bir diğeri “yanlış” diyebilmektedir. Bu kararların ilginç yanı da davranışın niçin “doğru” olduğunun da kişilere göre farklı nedenlere dayandırılmasıdır (Arı, Üre ve Yılmaz, 1998, s. 75).

Ahlak gelişiminin temel kuralları ile ilgili üç farklı görüş dikkati çekmektedir. Bunlar, Dewey, Piaget ve Kohlberg tarafından şu şekilde açıklanmaktadır (Arı, Üre ve Yılmaz, 1998, s. 76-78; Erden ve Akman, 2001, s. 113-115) :

Dewey’in Görüşü: Dewey’e göre ahlak gelişimi bireyin eğitimiyle yakından ilgilidir. Eğitim, bireyde psikolojik işlevlerin özgür ve tam şekilde gelişip olgunlaşması için gerekli şartların ve ortamın sağlanmasıdır. Eğitim psikolojik boyutların gelişimine yardımcı olurken bireyde değerler sisteminin gelişmesine de yardımcı olur. Bu anlamda Dewey üç farklı ahlaki gelişim evresi ileri sürmüştür. Bunlar gelenek öncesi düzey, geleneksel düzey, özerk düzey biçimindedir

Piaget’in ahlak gelişimi ile ilgili görüşü: Piaget’e göre ahlak gelişimi bilişsel gelişime paralellik göstererek, birbirlerinden farklı nitelikler taşıyan ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemler içinde ortaya çıkmaktadır. Piaget, çocukların doğru ve yanlışla ilişkin yargılarının, kuralları yorumlayış biçimlerinin yaşlarına bağlı olarak değiştiğini gözlemlemiştir. Araştırma yöntemi olarak, değişik yaş gruplarındaki çocuklara, değerlendirme yapmaları gereken öyküler anlatılmaktadır. Daha sonra çocukların öyküyle ilgili olarak bir değerlendirme yaparken, akıl yürütme biçimleri incelenmiştir. Çocukların değerlendirmelerinin analizi sonucu, ahlak gelişimi ile ilgili olarak “dışa bağlı dönem” ve “özerk dönem” olarak iki dönem belirlenmiştir Bu dönemler aşağıda kısaca açıklanmıştır:

- Dışa Bağlı Dönem: Ahlak gelişiminde on yaşına kadar olan dönem, dışa bağlı dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çocuklar ahlaki yargıları açısından başkalarına bağımlıdırlar. Yetişkinler tarafından konulan kuralları sorgulamadan kabul ederler. Dönemin sonuna kadar çocuklar için işlenen bir suçun önem derecesini suça bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel sonuçlar belirler. Sonuçta daha fazla fiziksel zarara yol açan suçlar, daha az fiziksel zarara yol açan suçlara göre daha kötüdür.
- Özerk Dönem: Piaget'e göre on bir yaşından sonra çocukların ahlaki değerleri "görelilik" kazanmaya başlar. Davranışı "doğru-yanlış", "iyi-kötü" olarak değerlendirirken, davranışın ortaya çıktığı koşullar ve davranışın altında yatan niyet dikkate alınır. Bu döneme geçen çocukların ahlaki yargıları ve kuralları uygulamaları esneklik göstermektedir. Başkalarının değerlendirmelerinden çok kendi yaptıkları değerlendirmeye uygun davranmaya başlarlar.

Kohlberg ve Ahlaki Muhakeme: Ahlaki gelişim konusunda önemli çıkarımlarda bulunan Kohlberg değer eğitiminde ahlaki muhakeme yaklaşımının yaratıcısıdır. Araştırma yaptığı birçok ülkede insanlara ikilemler içeren çeşitli hikayeleri farklı örneklem gruplarına vererek, bu hikayelerdeki ikilemlerle ilgili sorular sormuştur. Önemli olan bireyin sorunu nasıl çözdüğü değil, çözümü gerçekleştirirken kullandığı akıl yürütme süreci ve niçin böyle davranması gerektiğine ilişkin mantıksal dayanaklardır. Kohlberg bireylerin "niçin?" sorusuna verdikleri mantıksal açıklamalardan yola çıkarak insanların buldukları ahlaki düzeyi belirlemeye çalışmıştır. Araştırmaları sonucunda öğrencilerin gelişme dönemlerinin üç düzey ve altı basamakta toplandıkları görülmüştür (Selçuk, 2000'den akt. Akbaş, 2004, s.100).

I. Gelenek öncesi düzey: Bu düzeyde değerler dışa bağımlıdır ve kişinin kendi ihtiyaçları ön plandadır. Bu dönem kendi içinde "ceza ve itaat" ve "çıkara dayalı alışveriş" olarak ikiye ayrılmıştır: Ceza ve itaat (4-6 yaş) döneminde kişi cezadan kaçındığı için kurallara uyar. Çıkara dayalı alış-veriş (6-9 yaş) döneminde kişi ödüle ulaşmak için kurallara uyar.

II. Geleneksel düzey: Başka kişilerin ve grupların ihtiyaçlarını dikkate alır. Geleneksel değerler benimsenir. Bu dönem kendi içinde “kişiler arası uyum” ve “kanun ve düzen” olarak ikiye ayrılmıştır: Kişiler arası uyum (10-15 yaş) döneminde kişi iyi çocuk evresinde olup başkalarının onayını almak için kurallara uyar. Kanun ve düzen (15-18 yaş) döneminde kişi otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar.

III. Gelenek ötesi düzey: İnsan haklarının gözetildiği evrensel değerlerin benimsendiği bir dönemdir. Bu dönem kendi içinde “sosyal anlaşma” ve “evrensel ahlaki ilkeler” olarak ikiye ayrılmıştır: Sosyal anlaşma (18-20 yaş) döneminde kişinin davranışlarına insanlığın ortak mutluluğu için gerekli olan değerler yön verir. Evrensel ahlaki ilkeler (20-üstü) döneminde kişinin davranışlarına insan hakları, eşitlik, demokrasi, özgürlük gibi evrensel ilkeler yön verir.

Kohlberg’in altı basamaklı bilişsel gelişimci ahlak kuramı, çocukların mevcut ahlaki akıl yürütme düzeylerinin belirlenmesinde, akıl yürütme düzeylerinin yükseltilmesinde ve adil toplum okullarının yaratılmasında kullanılabilir.

Çocukların ahlaki akıl yürütme düzeylerinin belirlenmesi ve geliştirilmesinde kullanılan ahlaki ikilem problemlerinin belli özelliklere sahip olması gereklidir. Fenton’a (1976) göre iyi bir ahlaki ikilem sosyal bilgiler dersi konularıyla ilişkili, öğrenci düzeylerine uygun, mümkün olduğunca basit, farklı yanıt seçeneklerini içerecek biçimde açık uçlu ve çatışmanın akıl yürütme boyutuna odaklanmış olmalıdır (akt. Doğanay, 2009, s. 244).

İyi bir ahlaki ikilem problemi seçildikten sonra çocukların bu ikilem çerçevesinde yapacakları tartışmalara “ahlaki tartışma” adı verilir. Beyer’e (1978) göre ahlaki tartışmaların etkili olabilmesi için şu yolların izlenmesi gerekmektedir (akt. Doğanay, 2009, s. 246) :

- Çocuklara yaşamlarında karşılaşılabilecekleri türden bir ahlaki ikilem sunulması
- Çocuklardan ikileme geçici yanıtlar alınması ve niçin o yanıt verdiğini açıklamasının istenmesi

- Küçük gruplar oluşturularak yanıtların bu gruplarda tartışılmasının istenmesi
- Grup sözcülerinin grubun görüşünü sınıfa sunması
- Öneriler üzerinde düşünülerek bir sonuca ulaşılması

Kohlberg tartışma yönteminin sınırlılıklarından hareketle, değerlerin eğitimi için daha kapsamlı bir yaklaşım olan adil topluluk okullarını geliştirmiştir.

1.2.5. Kohlberg ve Adil Topluluk Okulları: Bu yaklaşımın temeli, okul yapısını çocukların karar alma ve yürütme sürecine katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek ve demokrasinin ilkelerini öğrenirken, çocuklara bunları uygulama olanakları sağlama fikrine dayanmaktadır (Çileli, 1986'den akt. Sarı, 2007, s. 64).

Adil topluluk yaklaşımı, kuralların okuldaki tüm personelce birlikte alındığı, sorumlulukların paylaşıldığı demokratik okul sürecinin yaşandığı bir yaklaşımdır. Bu okullarda üç komite bulunmaktadır. Bunlar, danışma gurubu, haftalık toplantılar ve disiplin komitesidir.

Danışma Kurulu: Bir öğretmen danışmanlığında her öğrencinin mutlaka yer alacağı küçük gruplar oluşturulur ve bu gruplar her hafta toplanarak okulda meydana gelen olayları tartışırlar.

Haftalık Toplantılar: Tüm öğrencilerin katılımıyla okul kuralları demokratik şekilde belirlenir ve hırsızlık, devamsızlık, taciz vb. olayların çözümü ile ilgili beklentiler tartışılıp karara bağlanır.

Disiplin Komitesi: Bu komite sekiz öğrenci ve iki öğretmen ya da yöneticiden oluşur. Okul kurallarına uymayanlar için bir çeşit mahkeme gibi çalışır.

Adil topluluk okullarıyla ilgili olarak yapılan araştırmalar, bu okullarda demokratik değerlerin kazanıldığını, çalma, farklılıkları hoş karşılamama ve şiddet gibi olayların azaldığını, ancak bu okulların çocukların ahlaki düzeylerini tartışmalardan daha fazla

yükselmediğini ortaya koymuştur (Howard, 1995, Power, Higgins ve Kohlberg 1989, Power ve Power, 1992'den akt. Doğanay, 2009, s. 247).

1.2.6. Karakter Eğitimi: Lickona (1991) karakter eğitimini “insanların temel etik değerleri anlaması, onları önemsemesi ve onlar doğrultusunda davranması için onlara kasıtlı olarak yapılan çabalar” olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımda iyi değerleri sembolize eden temel değerler belirlenmiş ve bu değerlerin kazandırılması için okul ve sınıfta uygulanması gereken yöntemler önerilmiştir. Lickona bu yöntemleri tüm okulu kapsayan stratejiler ve öğretmenlerin sınıflarında bireysel olarak kullanabilecekleri stratejiler olarak sınıflandırılmıştır (akt.Doğanay, 2009, s. 248).

Tüm okulu kapsayan stratejiler: Bu stratejiler, sınıfın dışındakileri de koruma ve önemseme, okulda pozitif bir değerler kültürü yaratma, aileyi ve çevreyi de karakter eğitiminin bir parçası olmaya davet etme olmak üzere üç tanedir.

Öğretmenlerin sınıflarında bireysel olarak kullanabilecekleri stratejiler: Bu stratejiler, etik kılavuz, bakıcı ve model olarak öğretmen, herkesin birbirine saygı duyduğu ve önemseydiği bir sınıf ortamı yaratma, ahlaki disiplin sağlama, demokratik bir sınıf ortamı oluşturma için sınıf toplantıları, değerleri eğitim programının bir parçası olarak öğretme, iş birliğine dayalı öğrenmeyi kullanma, vicdanları geliştirme, öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini yükseltme, çatışma yönetimini öğretme olmak üzere dokuz sınıf içi etkinliği kapsamaktadır.

Karakter eğitimi hem sınıf içinde hem sınıf dışında değerlerin bilişsel, duyuşsal ve devinimsel boyutlarını içeren kapsamlı bir değer eğitimi yaklaşımıdır.

Lickona (1996) karakter eğitimi yaklaşımını tanımlarken on bir ilke belirlemiştir. Bu ilkeler şunlardır (akt. Vural, 2005):

- Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel etik değerleri teşvik eder.
- Karakter düşünme, duygu ve davranışı içerecek kapsamda tanımlanmalıdır.

- Etkili karakter eğitimi okul yaşamının tüm basamaklarında temel değerleri teşvik eden maksatlı, üstünlüğü eline alan ve kapsamlı bir yaklaşımı gerektirir.
- Okul ve aile düşünceli ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.
- Karakter geliştirmek için, öğrenciler etik hareket edebilecekleri olanaklara fırsat ve gereksinim duyarlar.
- Etkili karakter eğitimi, öğrencileri merkeze alan ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı ve teşvik edici eğitim programını içerir.
- Karakter eğitimi öğrencilerin iç değerlerini geliştirme çabası içinde olmalıdır.
- Ailenin tüm fertleri ve tüm okul personeli, karakter eğitimi için sorumlulukları paylaşan, aynı temel değerlere bağlı, sürekli öğrenen ve etik olan bir topluluk olmalıdır.
- Karakter eğitimi hem personelden hem de öğrenciden ahlaki liderlik gerektirir.
- Karakter eğitimi konusunda okul, aile ve toplum el ele çalışmalıdır.
- Karakter eğitiminin değerlendirilmesi; okulun karakterini, karakter eğitimcisi olarak okul personelinin işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme bağlamını içermelidir.

Karakter eğitimi olumsuz davranışları azaltmanın yanında gençlerin olumlu kişilik ve sosyal davranışlar ve beceriler geliştirmelerinde önemli yararlar sağlar. Karakterleri geliştikçe gençler çalışmak, doğru şeyleri yapmak ve yaşamlarını amaçlarına göre yönlendirmek için ellerinden gelenin en iyisini yaparlar (Battistich, 2007'den akt. Avcı, 2007, s. 153)

1.3. Değer Eğitiminde Öğretmenlerin Rolü

Eğitim sürecinde değerler planlanmış bir şekilde öğretim programlarının içinde yer alır. Öğretmenler farklı değer öğretimi yaklaşımlarını kullanarak öğrencilere bu değerleri kazandırmada rehberlik eder. Oysaki sınıftaki değer eğitimi bu planlanmış öğretimin dışında da gerçekleşmeye devam eder. Okuldaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmen davranışları örtük programı oluşturur. Öğretmenin sınıfta değer öğretiminden kaçınması mümkün değildir. Çünkü öğretmenler sınıfta söyler, yapar, çalışır ve tartışır. Öğretmen öğrencinin karşısına kendi karakteri ve benliğiyle çıkar, kendi

davranışlarıyla öğrencilere rehberlik yapar ve değerlerini yansıtır. Öğrenciler öğretmenlerinin neyi değerli bulduğunu, kendilerine saygısının olup olmadığını bilirler. Öğretmen sınıfta neyin iyi neyin kötü olduğunu öğrenciye göstermelidir. Öğretmenin bunu yaparken örnekler vermesi, öğrencilerin davranışlarını onaylayıp onaylamadığını işaret ederek, sebeplerini açıklaması sorumluluğunun gereğidir (Akbaş, 2009, s. 404-405).

Öğretmenin temel rollerinden biri öğrencide var olan potansiyel üzerine yeni değerlerin kazanımını sağlamak eğer negatif değerler varsa onları yapıcı bir yöntem izleyerek düzeltmektir (Gökdere ve Çepni, 2003, s. 103). Ayrıca olumlu rol modelleri olmak, program çerçevesinde ahlaki konularda düşünme fırsatları yaratmak, değer kazanımına uygun sınıf iklimi oluşturmak, öğrencilere sınıf dışında hizmet programları, klüpler ve danışmanlık yoluyla iyi karakter pratiği yapma olanakları sağlamak öğretmenlerin görevleri arasındadır (Ekşi ve Milson, 2003, s. 101)

Öğretmenlerin değerler eğitimi sırasında dikkatli olmaları gerektiği söylenebilir. Çünkü bir yol gösterici olarak öğretmen kendisine düşen görevleri ne kadar eksiksiz yaparsa değerler eğitiminde istenilen etkililik sağlanabilir. Buna göre, değerler eğitiminde öğretmenlerin aşağıdaki noktalara dikkat etmeleri gerekmektedir (Lickona, 1997, akt. Balat ve Doğal, 2006, s. 16):

- Ahlaki bir model, ahlaki danışman ve rehber olma: Öğretmenler öğrenciler üzerinde pozitif bir etki bırakmak için şunları gerçekleştirmelidir; etkili ve onlara saygı duyan bir rehber olma, ahlaki değerlere ilişkin saygı duyulan bir model olma, çocuklara etik danışman gibi hizmet etme, bilgi verme, değerleri açıklama, sınıf içi tartışmaları kullanma.
- Dikkatli bir sınıf topluluğu oluşturma: Yaşıt kültürünün öğrenci davranışları ve kişilikleri üzerinde oldukça güçlü bir etkisi vardır. Bu nedenle eğitimciler sınıfta çocuklar arasında değerlerin önemli olduğu bir sınıf topluluğu oluşturmalıdır.
- Ahlaki disiplin: Çocuklar cezadan kaçınmak için değil, doğru olduğuna inandıkları için kurallara uymalıdır. Öğretmenler çocuklarda ahlaki sorumluluk, benlik kontrolü ve başkalarına saygının gelişimine yardımcı olmalıdır.

- Demokratik bir sınıf ortamı yaratma: Öğretmen fikirlerin paylaşıldığı, öğrenme ve sorumluluk alma konusunda çocukları merkeze alan bir yaklaşımın olduğu, kuralların birlikte belirlendiği bir sınıf ortamı yaratmalıdır.
- Programda değerleri öğretme: Programdaki birçok ders değerleri öğretmek için fırsatlar sunmaktadır. Fen bilimlerinde bilimsel-etik değerleri, edebiyat dersinde zayıf-güçlü kişilik özelliklerini gösteren hikayelerle ahlaki yargılar üzerine konuşulabilir.
- İşbirlikçi öğrenme: İşbirlikçi öğrenme yöntemiyle çocuklar küçük gruplar içinde birbirleriyle kaynaşır ve sosyal engeller ortadan kalkar. Çocuklara sosyal ve ahlaki yeterliliklerin önemi ve geliştirmeye ilişkin fırsatlar sağlar.
- İş-uğraşı başarısı: Ev ödevleri kendini değerlendirmeyi geliştiren ve benlik kontrolünü sağlayan önemli yollardan biridir. Birinci sınıf öğretmenin bir ay boyunca duvara “her şeyde yapabileceğinin en iyisini yap” sloganını asması buna bir örnektir.
- Etik yansıma: Bu stratejinin merkezinde kişiliğin bilişsel yanlarını oluşturma ve geliştirme yer almaktadır. Burada özellikle önemli olan nokta, çocuklara değerlerin ne olduğunu ve her birinin kendi kişiliğinin gelişiminden nasıl sorumlu olduklarını öğretmektir.
- Sorunları çözmeyi öğretme: Öğretmen çocuk herhangi bir sorunla karşılaştığında bu sorunla baş etmenin yollarını öğretmelidir. Örneğin bir çocuk diğerinin canını yaktığında özür dileme becerisinin hatırlatılması yerinde olur.

1.4. İlköğretim Programı ve Değerler

Milli Eğitim Bakanlığı 2004 yılında yapılandırmacı bir eğitim anlayışı çerçevesinde tüm ilköğretim programlarını yeniden düzenlemiştir. Yapılandırmacı öğrenme kuramında öğrenci, bilgiyi pasif olarak edinmekten çok etkin bir role sahiptir. Öğretim yöntem ve teknikleri yönünden temelde bilişsel bir yaklaşıma sahip olan yapılandırmacı öğrenme kuramı, öğrenenlerin önceden yapılanmış bilgi ve deneyimlerini kullanarak yeni karşılaştıkları durumlara anlam verdikleri, yeni bilgileri var olanlarla bütünleştirdikleri bir süreçtir (Köseoğlu ve Kavak, 2001).

Eğitim programları yenilenirken dayanak noktasını eğitim sisteminin amaçları oluşturur. Türk Milli Eğitimin genel amaçları 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre aşağıdaki gibi belirlenmiştir (MEB, 2010):

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı Şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hr ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüsüne sahip; insan haklarına saygılı; kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte is görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini ağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

Yeni ilköğretim programında değerler eğitiminden açıkça söz edildiği ve programda değerler eğitimine özel bir önem verildiği görülmektedir. Bunu ilköğretim programının dayandığı temellerde de görmek mümkündür. İlköğretim programının temelleri; bireysel, toplumsal, ekonomik, tarihsel ve kültürel temeller olarak sınıflandırılmıştır. Toplumsal temeller başlığı altında değer kavramıyla ilgili yeni programdan beklenenler aşağıdaki gibidir (MEB, 2010):

- Eğitim, toplumun vazgeçilemez değerleri arasında olan alçakgönüllülük, ağırbaşlılık, anlayışlık, adillik, dürüstlük, girişkenlik, iyimserlik, sabır, sadakat,

sadelik, sevecenlik, hoşgörü, tutumluluk, güven ve görev sorumluluğu bilincini geliştirmekle yükümlü olduğu için programlar bu bilincin gelişmesi için çaba gösterir.

- Türk toplumunun milli, aynı zamanda ahlaki değerleri arasında bulunan; barışseverlik, fedakârlık, vatanseverlik, hayırseverlik, misafirperverlik, merhamet, haysiyetine ve özgürlüğüne düşkünlük, kahramanlık gibi değerler ve sosyal duyarlılığın gelişmesi için gerekli düzenlemeleri yapar.

Ayrıca, ilköğretim programının yenilenmesinde temel alınan ilkeler incelendiğinde tüm maddelerde değer kavramından bahsedildiği görülmektedir. İlköğretim programının yenilenmesinde temel alınan ilkeler şunlardır (MEB, 2010):

- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesi yoluyla “öğrenmeyi öğrenmenin bireyin gelecekteki yaşamına ışık tutacağı anlayışı,
- Milli kimlik merkeze alınarak, evrensel değerlerin benimsenmesinin sağlanması,
- Öğrencilerimizin örf ve adetlerimiz çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönden gelişmesinin sağlanması,
- Öğrencilerin, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren demokratik bireyler olarak yetişmeleri,
- Toplumsal sorunlara karşı duyarlılığın ön plana çıkarılması

İlköğretim programları içerisinde Türkçe, fen ve teknoloji, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler öğretim programlarında değerlere yönelik açıklamalarda bulunulmuştur. Bundan sonraki bölümde sosyal bilgiler programında değerler ayrıntılı olarak açıklanacağı için öncelikle Türkçe, fen ve teknoloji, matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi programlarında değerlere yönelik nasıl değinildiği üzerinde durulacaktır (Yetkin ve Daşcan, 2008, s. 37).

Türkçe öğretim programında, “kişisel ve sosyal değerlere önem veren bireylerin yetiştirilmesine” vurgu yapılarak “öğrencilerin milli, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlere önem vermesini sağlamak” amaçlanmaktadır. Ayrıca Türkçe

dersinde vatandaşlık bilincini geliştirmeye yönelik olarak “değerlerimiz” adında bir tema yer almaktadır.

Fen ve Teknoloji dersi öğretim programının genel amaçları arasında “sosyal, ekonomik ve etik değerleri kazandırma, kişisel sağlık ve çevre sorunlarını fark etmelerini, bunlarla ilgili sorumlulukları taşımalarını ve bilinçli kararlar vermelerini sağlama” ve “bilmeye ve anlamaya istekli olma, sorgulama, mantığa değer verme, eylemlerin sonuçlarını düşünme gibi bilimsel değerlere sahip olmalarını, toplum ve çevre ilişkilerinde bu değerlere uygun şekilde hareket etmelerini sağlama” gibi kazanımlara yer verilerek değerlere ilişkin vurgu yapılmıştır. Ayrıca bu programda değerlerin kazandırılmasına ilişkin bilgilere tutum ve değerler başlığı altında yer verilmiştir.

Matematik dersi öğretim programında, değerler ve değerler eğitime öz düzenleme yeterlikleri başlığı altında “ilişkilerinde saygının, değer vermenin, onurun, hoşgörünün, yardımlaşmanın, paylaşmanın, dürüstlüğün ve sevginin önemini takdir etme” kazanımı ile yer verilmiştir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretim programında ise, kazandırılması amaçlanan değerlerin ve bu değerlerin hangi yaklaşımlarla kazandırılacağı sosyal bilgiler programı ile benzerlik göstermektedir. Programda altmış değer belirtilen yaklaşımlarla kazandırılması öngörülmektedir. Programda değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken noktaların ve kullanılacak yaklaşımların “öğretmen bilgi notları” arasında yer aldığı belirtilmektedir.

Birçok öğretim programının içinde yer almasına karşılık, değerlerin özellikle sosyal bilgiler dersi içinde verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine hizmet etmektedir. Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmek için yaşadığı toplumun değerlerini bilme zorunluluğu vardır (Tay ve Yıldırım, 2009, s. 1503).

1.5. Sosyal Bilgiler Programı ve Değerler

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin bulgu ve ayrıştırılmalarının, bir toplumda yaşayan insanlar için gerekli olan temel ve ortak öğelerini kapsamaktadır (Sözer, 1998, s. 3). Sosyal bilgiler öğretiminin merkezinde bireyin gereksinimleri yer almaktadır. Bu yaklaşımla hazırlanan yeni ilköğretim programında sosyal bilgiler şu biçimde tanımlanmıştır:

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi'dir. (MEB, 2010)

Sosyal Bilgiler dersi, insanların öncelikle kendilerini ve içinde yaşadıkları sosyal grup ve kurumları tanımasını, iyi bir vatandaş olarak yetişmesini, insanlar arasındaki bireysel farklılıkların ayırımına varabilmesini, evrensel ahlaki yapı ve değerlere sahip olmasını, sosyal çevresine uyumunu sağlamayı amaçlar (Acat ve Ekinçi, 2007).

Sosyal bilgiler, ilköğretim programı içerisinde yer alan en kapsamlı ve en temel derslerden birisidir (Sözer, Deveci ve Kaya, 2004, s. 88). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin birbirini tamamlayıcı niteliği ve disiplinlerarası yaklaşıma olanak tanıyan temel kültür öğelerini, birçok alandan sağlanan bulgulardan, disiplinlerarası bir yaklaşımla alıp yoğurmaktadır; ilköğretim düzeyine ve kendi yapısına, kendi doğasına uygun bir anlayışla varlığını bütünleştiren bir ders olarak programdaki yerini almaktadır (Sözer, 1998, s. 7)

Sosyal bilgiler öğretiminde farklı yaklaşımlar ve farklı arayışlar geçmişten bugüne kadar süregelmiştir. Sosyal bilgiler öğretimini yönlendiren belli başlı yaklaşım ya da gelenekler üç kategoride toplanmıştır. Bunlar şu biçimde sıralanabilir: Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler, sosyal bilim olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretimidir (Barr, Barth ve Shermis, 1977' den akt. Öztürk, 2009, s. 5):

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi

Sosyal bilgiler öğretiminde en eski yaklaşımdır. Bu yaklaşımın genel amacı öğrencilere kültürel mirası aktararak, onların iyi bir vatandaş olarak yetişmelerini sağlamaktır. Öğrencilere aktarılacak içerik yetişkinler tarafından belirlenir. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun tutum ve davranışlar sergileme ve otoriteye bağlılık programın en önemli içeriğidir. Öğretmen merkezli yöntemlerin kullanılmasını önerir.

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerlerin kazanılmasının etkili vatandaşlık için en iyi hazırlık olduğu varsayımına dayanır. Bu yaklaşıma göre öğrenciler sosyal bilimlerin temel kavramları, genellemeleri ve kuramları ile bilgi toplama ve yorumlama süreçlerini öğrenmelidir. Sosyal bilgiler programının içeriğini bu nedenle, sosyal bilimciler tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar oluşturur.

Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretimi

Yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamalarını sağlamaktır. Bu yaklaşımda öğrencilerin bireysel ve kamusal problemleri tanımlayıp analiz edebilecekleri ve bunlara yönelik bilgiye dayalı kararlar alabilecekleri öğrenme-öğretme süreçlerine ağırlık verilmiştir. İçerik önceden belirlenmiş değildir. Etkinlikler öğrencileri doğrudan ilgilendiren, etkileyen güncel konu ve sorunlara odaklanarak hazırlanır. Bu yaklaşımın temel yöntemi araştırma ve incelemedir.

Yeni ilköğretim programında yukarıda açıklanan sosyal bilgilerin üç geleneği önemli bir yere sahiptir. Ayrıca bilgiyi üretme ve bilgiyi kullanma konusuna özel bir vurgu yapılmaktadır. Bu bilgiler ışığında 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın temel yaklaşımı, bütüncül ve öğrenci merkezli bir bakış açısıyla bilginin kazanılmasında ve kullanılmasında aktif olan donanımlı insan gücünün yetiştirilmesi olarak ifade edilebilir (Yazıcı ve Koca, 2008, s. 23).

Sosyal bilgiler programının temel öğeleri ise beceriler, kavramlar, değerler ve genel amaçlardır. Bu boyutlar ve ilgili içerik Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2.

Sosyal Bilgiler Eğitimi Aracılığıyla Bireylerde Geliştirilmesi İstenen Boyutlar ve İlgili İçerik Düzenlemesi

Gelişmesi istenen boyutlar “Nitelikler”	İçerik		
	Birey	Çevre	
		Fiziki	Sosyal
Bilgi	X	X	X
Değer-Tutum	X	X	X
Beceri-Eylem	X	X	X

(Kaynak: Doğan, 2009, s 226)

Çizelge 2’de görüldüğü üzere, sosyal bilgiler eğitimiyle bireyin, kendini ve fiziksel ve sosyal çevresini anlaması ve bunlara karşı olumlu değerler ve tutumlar geliştirmesi amaçlanmıştır. Daha sonraki aşama ise, bireylerin sahip oldukları bu bilgi ve değerleri eyleme dönüştürebilmesidir. Bu alanlardan birisinde eksiklik oluşması durumu, toplumda dengesiz bireylerin yetişmesine neden olacaktır.

Türk Eğitim Sistemindeki ders programları incelendiğinde değerlere ilk defa 2005 yılında uygulamaya konulan programda açıkça yer verildiği görülmektedir. Yeni ilköğretim programının beşinci sınıf sosyal bilgiler alanında sekiz teması vardır. Beşinci sınıf öğrencilerinin kazanması gereken değerler bu temalar içerisinde kazanımlarla ifade edilmiş, etkinlik örnekleri verilmiş ve “doğrudan verilecek değer” olarak belirlenmiştir. 5.sınıf sosyal bilgiler programına ait bir örnek Çizelge 3 ‘te verilmiştir.

Çizelge 3

5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Örneği

2.ÜNİTE	KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
ADIM ADIM TÜRKİYE	Bu ünitenin sonunda öğrenciler;	 “Üç Taş Oyunu” (Ülkemizdeki doğal varlıklar ile tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili soruları cevaplamaya yönelik bir oyun oynanır.) (1. kazanım)	☐ 5. kazanım için Türkçe dersi “Görsel Okuma” öğrenme alanı (2, 3, 6. kazanımlar)
	1. Çevresindeki ve ülkemizin çeşitli yerlerindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve yapıtları tanıır.	 “Sanal Alan Gezisi” (Ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihî mekânlar, nesnelere, yapıtlar hakkında internet araştırması yapılır.) (1. kazanım)	☐ 5. kazanım için Matematik dersi “Çizgi Grafiği” alt öğrenme alanı (1,2. kazanım)
	2. Ülkemizin çeşitli yerlerindeki kültürel özelliklere örnekler verir.	 “Bir Gezi Yapalım” (Tarihî mekân, müze ve anıtlara gezi yapılır. Örnek: Anıtkabir Gezisi.) (1. kazanım)	X Bölgemizi Tanıyalım (Bölgesindeki doğal varlıklarla ilgili ilişkilendirme yapılabilir). [!] [!] Atatürkçülükle ilgili konular (5,6-1,2,3, 6,7,8,11,12,13,14); (6-4,5,9,16,17,18,19,20,21,22,23,24)
	3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevresinin kültürel özelliklerini benzerlikler ve farklılıklar açısından karşılaştırır.	 “Yerel Tarih Çalışması” (Çevredeki tarihî mekân, nesne ve yapıtlarla ilgili araştırma raporu hazırlanır.) (1, 3. kazanım)	[!] Kültürel öğeler öğretilirken il yıllıklarından faydalanılır.
	4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki önemini açıklar.	 “Hikâye Okuma Bayramı” (Okuma etkinlikleriyle, seçilen hikâye, masal, efsane ya da destanlardaki kültürel izler fark edilir.) (2, 3, 4. kazanım)	[!] 1 ve 2. kazanımlar “Gazete Kupürlerinden Yararlanma” ile ilişkilendirilecektir.
	5. Kanıt kullanarak Atatürk inkılaplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.	 “Grafik Yorumluyoruz” (Grafiklerle Atatürk dönemi gelişmeleri yorumlanır ‘1923-1938’.) (5, 6. kazanım)	[!] 1, 2, 3, 4 ve 5. kazanımlar Müze İle Eğitimle ilişkilendirilecektir.
6. Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir.	 “Film İzliyoruz” (Atatürk ve Cumhuriyet konulu filmler izlenir.) (5, 6. kazanım)	 “Fotoğraf İnceliyoruz” (Fotoğraflar kullanılarak Cumhuriyet sonrası günlük yaşamdaki değişiklikler yorumlanır.) (5, 6. kazanım)	 İnsan Hakları ve Vatandaşlık (5- 5,7)
			[!]Doğrudan verilecek beceri: Görsel kanıt kullanma (nesne, minyatür, gravür, fotoğraf, karikatür, grafik, temsilî resim vb.)
			[!]Doğrudan verilecek değer: Estetik
			 Bu ünite gözlem, öz değerlendirme formu, açık uçlu sorular, proje hazırlama, çoktan seçmeli, boşluk doldurmalı, eşleştirmeli testler, öğrenci ürün dosyası (portfolyo) kullanılarak değerlendirme yapılabilir.

(Kaynak: MEB, 2010)

Çizelge 3’ te beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi programında “Kültür ve Miras” öğrenme alanı ile ilgili, üniteye ait kazanımlar, etkinlik örnekleri, disiplinler arası ilişkilendirmeler, doğrudan verilecek beceri ve doğrudan verilecek değer belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında, değerlerin eğitimi ayrı bir başlık altında ele alınmış ve değer öğretimi yaklaşımları açıklanmıştır. İlköğretim okulu sosyal bilgiler öğretim programı 4 ve 5. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere, her sınıf için toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır. Programda bu dersin eğitim ve öğretiminde değerlerin kazandırılması ile ilgili öğretmenlere yol gösterici açıklamalarda bulunulmuştur (MEB, 2010):

- Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklamak, ahlâkî muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir.
- Öğretmen, inceleme gezilerine önem vermelidir. Bu geziler pazar yerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazılara, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, müze-kentler, savaş alanları) yönelik olabilir. Bu geziler, sadece eğlenceli bir gün geçirme olarak düşünülmemeli, her aşaması planlanmalı ve değerlendirilmelidir. Öğrenciler için çalışma kağıtları hazırlanmalı ya da müzelerin çalışma kağıdı kullanılmalıdır. Öğrencilerin doğal ve tarihî çevreyi koruma bilinci edinmeleri, sanat zevki ve estetik duygularını geliştirmeleri sağlanmalıdır. Tarihî bir kişilikten söz ediliyorsa, bu kişi de okulun bulunduğu çevrede doğmuş, bulunmuş ya da ölmüş ise bu yönden değerlendirilmelidir. Bu kişinin medrese, cami, kütüphane, imaret, han, türbe, mahalle, sokak ve ev gibi herhangi bir eserde kitabesi varsa, bu kişi ve eserleri ile ilgili öğrencilere araştırma projeleri verilebilir. Öğretmen, sınıfta ya da müzede drama etkinlikleri ile geçmiş yaşantıların canlandırılması ve öğrencilerin tarihî kişilikler ile empati kurmasını sağlamalıdır. Öğrencilere verilen ödevler gerçek (otantik) hayat problemlerinden seçilmelidir. Örneğin antik bir şehirden asfalt karayolu geçirilmek isteniyor. “Siz bu şehrin neden korunması gerektiğini açıklayan dilekçe yazınız”. “Ya da TRT için çalışan bir program yapımcısıyınız. Safranbolu evleri ile ilgili bir belgesel yapmanız isteniyor. Bu belgeselin senaryosunu yazınız.” Bu tür etkinliklerle öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve özellikle yazma becerileri geliştirilmelidir.
- Öğretmen, öğrencileri millî, ahlâkî, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik, ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca ders konularını sevdirici roman, tarihî roman, hikâyeye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir.

Yenilenen Sosyal bilgiler programında 19 tane temel değer belirlenmiştir. Bu değerler: aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverliktir (MEB, 2010). Bu değerlerin öğrenme alanlarına ve sınıf düzeylerine göre dağılımı Çizelge 4’te gösterilmiştir.

Çizelge 4.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Doğrudan Verilecek Değerlerin Öğrenme Alanlarına ve Sınıflarına Dağılımı

ÖĞRENME ALANI	4. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	5. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler
Birey ve Toplum	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık
ÖĞRENME ALANI	6. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	7. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler
Birey ve Toplum	Bilimsellik	Farklılıklara saygı
Kültür ve Miras	Doğal çevreye duyarlılık	Vatanseverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Sorumluluk	Estetik
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Yardımseverlik	Dürüstlük
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Kültürel mirasa duyarlılık	Bilimsellik
Güç, Yönetim ve Toplum	Hak ve özgürlüklere saygı	Adil olma
Küresel Bağlantılar	Çalışkanlık	Barış

(Kaynak : MEB, 2010)

Bundan sonra Çizelge 4’te yer alan ve araştırmaya konu edinilen üç değer; sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri daha ayrıntılı şekilde, diğer değerler kısaca açıklanacaktır:

Sorumluluk: Türk Dil Kurumu (TDK, 2010) sözlüğünde sorumluluk “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet olarak tanımlanmıştır.

Tunalı (2009, s. 114)’ya göre sorumluluk, kişinin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesidir. Kişinin kendi özgür seçimini yapması, kararlarını verebilme sonucunda doğabilecek sorunları kabullenmesi anlamına gelir. Kişinin sınırları içerisinde gördüğü olaylardan ve şeylerden hesap vermeye hazır olması demektir (Cüceloğlu, 2002, s. 198).

Birçok değer gibi sorumluluk değerinin kazandırılması da ailede başlar. Ebeveynler çocuklarına sorumluluk vermede zorlanır. Geçmişte kalabalık bir aile ortamında sorumluluk duygusunu geliştirmek daha kolay olmuştur. İşbölümü sayesinde biri sobayı yakarken, bir diğeri kardeşine bakma sorumluluğunu almıştır. Bugün işler daha azdır ve çocuğa karşı abartılmış bir şefkat hakimdir. İdeal olan çocuğa kendisi ve ailesine yönelik görevler vermektir. Sorumluluk verilmeyen çocukların ileride egoist olma eğiliminin fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca sorumluluk verilmeyen çocuklar yapamadıkları şeylerin nedenlerini kendisi dışındaki varlıklarda görmeye başlarlar. Sorumluluk vermek için ebeveyn istikrarlı davranışlarda bulunmalıdır (Uluğ, 2009, s. 20)

Sorumluluk değerinin kazandırılmasında en büyük rol ailenin yanısıra okulundur. Geleneksel sınıflarda öğretmenler sınıfın en önündedirler ve sürekli sınıfı kontrol ederler. Öğretmenin temel sorumluluğu öğrenciye bilgiyi doğrudan aktarmaktır. Yapılandırmacı sınıflarda ise öğrenci süreçlerin merkezinde yer alır ve aktiftir. Kimi öğrenciler aniden ve neredeyse tamamını üstlendikleri sorumlulukla ne yapacaklarını

bilemezler. Bu sorunun üstesinden gelebilmek için öğretmen kılavuzluk yapmalı ve sorumluluğu öğrencilere yavaş yavaş bırakmalıdır (Tepecik, 2008).

Estetik: Estetik kelimesi Yunanca “aisthesis” kelimesinden gelmekte ve duyum, duygu, algı, duygu ile algılamak gibi anlamlar taşımaktadır. Felsefenin içinde üç temel normatif bilim vardır. Bunlar doğruluk temeli üzerine kurulmuş mantık, iyilik temeli üzerine kurulmuş ahlak ve güzellik temeli üzerine kurulmuş estetikdir. Kısaca estetik için “duyusal faaliyetlerimizin güzelle ilgili olan kısmını inceleyen sanat veya güzellik felsefesi” denebilir (Ergün, 2010)

Türk Dil Kurumu (TDK, 2010) sözlüğünde estetik, sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu olarak tanımlanmıştır. Avşar (2008)’a göre estetik bir bakış biçimidir, bir öngörüdür, bir genel beğeni düzenidir, bu beğeniye somutlaştıran ya da somutlaştıracak olan kurallar dizgesidir.

Gündelik dilde güzel bir davranış, güzel bir çalışma, güzel bir iş, güzel bir ameliyat vb. iyi, yararlı, doğru ve başarılı gibi değer kavramlarıyla eşanlı olarak kullanılan “güzel” değeri, aslında özel bir değeri, estetik değeri gösterir. Güzel bir manzara, güzel bir yapı, güzle bir tablo vb. anlatımlar nesnelere, estetik yönden değerli olduğunu bildirir (Eczacıbaşı, 1997, akt. Demir ve Gökay, 2010).

Mimari yapılardaki düzensizlikler, herkesin kendi beğenisine göre rengarenk boyanan evler, betona çevrilen yeşil alanlar, çeşitli şekil ve boylardaki tabelalar gibi insanın etrafındaki unsurlar estetik eğitiminin eksikliğine dikkat çekmektedir.

Doğal çevreye duyarlılık: Doğal çevre, içinde bulunulan canlı ve cansız tüm varlıkların birbirleri ile ilişkilerini içine alan ortamdır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde duyarlılık, duyarlı olma durumu, uygunluk, duyarlık, hassaslık olarak sözlükte yer almaktadır (TDK, 2010). Doğal çevreye duyarlılık ise sosyal yaşantımızda insanlara ve yaşadığımız çevreye karşı duyarlı davranma, koruma, araştırma, geliştirme olarak ifade edilebilir.

İngiltere’de başlayan sanayi devrimi ile birlikte gelişen seri üretim tarzı sanayinin baca gazları, kimyasal sanayinin zehirli atıkları başta olmak üzere üzerinde yaşadığımız dünyayı büyük ölçüde kirletir olmuştur. Bu kirlilik 21. yüzyıla girerken ülkeleri dünyanın nasıl temizleneceği konusuna uluslar arası bağlayıcı çözümler aramaya sevk eder hale gelmiştir. Yapılabilecekler arasında eğitim yoluyla insanların bilinçlendirilmesi de önemli bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması için öğrencilerin öncelikle doğal çevrelerinin farkına varması, kaynakların sınırlı oluşu, çevre kirliliği ve çevre kirliliğinin önlenmesinde yapabilecekleri hakkında bilinçlerinin geliştirilmesine çalışılır.

Aile birliğine önem verme: Aile, aynı çatı altında yaşayan, ortak bir ekonomiyi paylaşan, kan ve coşku bağlarıyla birbirine bağlanmış, aralarında toplumca tanınmış hak ve ödevler bulunan kişilerden kurulmuş en küçük toplum birimidir. Aile birliği aile üyelerinin sevgi, güven, paylaşım, birbirlerine destek olma duyguları içinde hareket etmesini içerir.

Adil olma: İnsaflı olmayı, kurallara uygun davranmayı, bir şeyi sırayla paylaşmayı, ön yargı veya adam kayırma olmaksızın uygun şekilde düşünüp kararlar almayı, açık fikirli olmayı, diğerlerini dinlemeyi ve kimseyi dikkatsizce suçlamamayı içerir.

Bağımsızlık: Bir kişi, toplumsal küme ya da toplumun ekonomik, siyasal vb. bakımlardan başka kişi, küme ya da toplumların güdüm ve yönetimi altında bulunmaması durumudur.

Barış: Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortamdır. Anlaşmazlıkları çözmeyi, sınırlı olduğunu ifade etmek için fiziksel güç ve tehditleri kullanmamayı içerir.

Özgürlük: Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın, her türlü dış etkiden bağımsız şekilde insanın kendi iradesine dayanarak karar vermesi durumudur.

Bilimsellik: Bilim, evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgidir. Bilimsellik, bilimsel olma durumu ve olgularla genellemeler arasında ilişki kurup çıkarımlarda bulunabilmedir.

Çalışkanlık: Bir şeyi oluşturmak veya ortaya bir iş çıkarmak için emek harcamaktır. Planlı ve disiplinli çalışma sonunda ortaya çıkan işin niteliği yüksektir ve o kişinin başarısının göstergesidir.

Dayanışma: Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanmasıdır. Birlikte yaşamının gereği olan dayanışma ile insanlar yardımlaşmayı, birlikte iş yapmayı öğrenirler.

Dürüstlük: Doğru olanı söyleme ve kişinin kendi davranışı nedeniyle başkalarını yanıltmamasıdır. İçten olmayı, açık sözlü ve açık yürekli olmayı, hırsızlık yapmamayı, sinsiyi veya hilekâr olmayı içerir. Aynı zamanda özellikle önemli kararlar alırken önyargısız yaklaşarak delillerden faydalanmaktır.

Hoşgörü: Diğer insanları ırk, din, cinsiyetlerine, giyim tarzlarına, yasadıkları yerlere ve sahip oldukları paranın miktarına göre değil de karakterlerine, yeteneklerine, iletişimlerine göre yargılamayı, onlara karşı saygı duymayı, dinlemeyi ve onların bakış açılarını anlamaya çalışmayı içerir.

Misafirperverlik: Misafirperver, konuklarına iyi davranan, onları iyi ağırlayan ve kendisine konuk gelmesinden hoşlanan kişidir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan misafirperverlik, toplumsal bağların güçlenmesini, sevgi, güven ve dayanışmanın gelişmesini sağlar.

Sağlıklı olmaya önem verme: Sağlık, hasta olmama durumudur. Kişinin sağlığını korumak adına gereken şeyleri bilmesi ve yapması sağlıklı olmaya önem vermesi gerekir. Kişi; dengeli beslenme, spor yapma, hijyen kurallarına uyma vb. davranışlar

sergilerken, diğer insanların sağlıklı olması için üzerine dufenleri yapma bilincini taşımalıdır.

Saygı: İnsanın kendisine nasıl davranılmasını istiyorsa diğerlerine de öyle davranmasıdır. Saygı, birinin veya bir şeyin değerini kabul etmektir. Diğer insanlara dürüst, nazik ve hoşgörülü olmayı, kötü sözcükler kullanmamayı, diğerlerinin duygularını düşünmeyi, hiç kimseyi tehdit etmemeyi, farklılıkları kabul etmeyi gerektirir.

Sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygudur.

Temizlik: Temiz olma durumudur. Küçük yaşlardan itibaren öz-bakım becerilerinin öğrenilmesiyle başlayan süreçte, insanın önce kendisi ve sonra çevresiyle ilgili temiz olma bilincini kazanmasını içerir.

Vatanseverlik: Vatanseverlik, doğduğu yeri, evini, köyünü, müstakil devlet sınırları içinde memleketini sevmektir.

Yardımseverlik: Yardım, kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanmaktır. Yardımseverlik onay almak için değil diğerlerinin yaşamlarının önemi için zaman, para, yardım ve huzur sağlamayı içerir.

Doğanay (2008, s. 91)' a göre programda kazandırılması hedeflenen değerler kapsam olarak yeterince kapsamlıdır ve dünyadaki çeşitli ülkelerin sosyal bilgiler programlarının kapsamlarıyla uyumludur. Daha önemli olan değerlerin programda yer alması değil, onların okullarda ne derece geliştirildiğidir.

1.6. Problem

İnsan yaşamını yönlendiren kavramlardan birisi olan değerler, insanların amaçlarına ulaşmasında yol gösterici bir nitelik taşımaktadırlar. Birçok kişiye göre değerlerin kazandırılmasında en önemli rol ailelere düşmektedir. Ancak değişen toplum yapısı ile aile yapısında da değişiklikler görülmüştür. Bazı araştırmacılar tarafından değer kazanımında ailenin eskisi kadar etken olmadığını, ailelerinden çok az ahlak eğitimi alan ve değer merkezli etkilerden uzak çocuklar için okulun değer kazandırma misyonunun hayati önemi olduğu vurgulanmıştır (Ekşi, 2004). Bu nedenle, değerlerin bireylere kazandırılması sürecinde önemli bir yapıtaşının da okul olduğu söylenebilir. Bu açıdan aile ve okulun bu önemli sorumluluğu paylaşması son derece önemlidir.

Doğanay (2009, s. 226)' a göre sosyal eğitimin amacı yalnızca, geçmişten bugüne, bulunulan yerden tüm dünyayı kapsayacak şekilde insanları ve fiziksel-sosyal çevrenin etkileşimini anlamak değildir. Kendine ve sosyal-fiziksel çevresine karşı gerekli değerleri kazanmamış bireyler, bilgilerini insanlığın ve çevrenin zararına kullanabilirler. Fabrika atıklarının doğaya bırakılması, insanlığın yararı için geliştirilmiş bilimsel bilgi ve teknolojilerin etik değerlere sahip olmayan insanlar aracılığıyla insanların zararına kullanılması, sadece kendinden farklı düşündüğü için, başkalarını hoşgörüle karşılamayan hatta onlara karşı fiziksel baskı ve şiddet uygulayan insanlar vardır. Tüm bu olaylar sosyal bilgiler eğitiminin bir parçası olarak değerler eğitiminin önemi ve gereğini ortaya koymaktadır.

İlköğretimden başlayarak değerlerin kazandırılması ve içselleştirilmesi yönünde etkinliklerin olması birey açısından son derece önemlidir. Ancak, Türk Eğitim Sisteminde bilişsel özelliklerin kazandırılması daha ön planda iken, duyuşsal özelliklerin arka planda olduğu görülmektedir. Her ne kadar, programda kazandırılması hedeflenen değerler kapsam olarak yeterince iyi olsa da, ancak önemli olan değerlerin programda yer alması değil, onların okullarda ne derece geliştirildiğidir. Değerlerin kazandırılması sürecinde en önemli derslerden olan sosyal bilgiler dersinde de benzer bir durum görülmektedir. Doğanay (2008, s. 92) 'a göre, değerler programın genel yapısı içinde belirtilmişse de, sosyal bilgiler dersinde etkinliklerde hangi değerlerin nasıl

kazandırılacağı açık ve net değildir. Aslında değer, tüm etkinliklerin bir parçası olmalıdır. Bir başka deyişle, değerler ayrı bir etkinlikten ziyade, her etkinlikte ilgili değerler vurgulanmalıdır.

Yenilenen ilköğretim programlarında değerler ve değerlerin kazanımı ile ilgili araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar gözönüne alındığında, Türk Eğitim Sisteminde değerler ve değerler eğitiminin üzerinde çalışılan ve ilgi çeken bir konu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte değerler ve değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların çoğunun karakter eğitimi programlarının gruplar üzerindeki etkileri, öğrenci ve öğretmenlerin değer tercihleri, duyuşsal amaçların kazanımı, eğitim programlarında değerlerin ne derece yer aldığı, değerlerin kazanım düzeyi kapsamında olduğu belirlenmiştir.

Eğitim sisteminin genel amaçları arasında yer bulan, özellikle sosyal bilgiler öğretimiyle kazandırılmaya çalışılan değerlerin, eğitim süreci içerisinde incelenmesine gereksinim vardır. Bir program için en önemli desteklerden birisi, onu geliştirmek için sistematik bir program geliştirme sürecinin işletilmesidir. Çünkü hiçbir program mükemmel değildir ve geliştirilmeye muhtaçtır. Ayrıca gerçek program, yazılı olan metinden çok uygulamadaki işleyen programdır (Doğanay, 2008, s. 94). Bu nedenle değerlerin etkili bir biçimde öğrencilere kazandırılabilmesi için süreçte neler olduğunun ortaya konulmasına gereksinim vardır. Değerler ile ilgili kimi araştırmalar yapılmasına karşılık, değerlerin kazandırılmasına yönelik uygulamaları gözden geçiren araştırmaların sayısının az olduğu görülmektedir. Bu açıdan, öğretmenlerin değerleri kazandırmaya yönelik neler yaptıklarının belirlenmesine gereksinim duyulmaktadır. Yine, alan yazında yapılan araştırmalarda değer eğitiminde önemli etkenlerden olan öğrencilerin bu konuda görüşlerinin çoğu araştırmada gözardı edilmesi de bu çalışmanın önemli çıkış noktalarından birisidir.

Bununla birlikte, daha önce değinildiği gibi, ilköğretim sosyal bilgiler programında 4., 5., 6. ve 7. sınıf düzeylerinde öğrencilerin kazanması gereken 19 temel değerden söz edilmektedir. Bu değerlerin her biri oldukça kapsamlı ve ayrıntılı biçimde programlarda yerini almıştır. Programlarda her ünitenin bir ya da birden fazla değer ile

ilişkilendirilerek verildiği gözlenmiştir. Yine kimi değerlerin ise farklı sınıf düzeylerinde birden fazla ele alındığı belirlenmiştir. Sorumluluk (5. ve 6. sınıfta), estetik (5. ve 7. sınıfta), doğal çevreye duyarlılık (4. 5. ve 6. sınıfta), yardımseverlik (4. ve 6. sınıfta), bilimsellik (4. 6. ve 7. sınıfta), çalışkanlık (5. ve 6. sınıfta), vb. bu değerler arasında yer almaktadır (Yazıcı ve Koca, 2008, s. 28). Hiç kuşkusuz bu değerlerin her biri gerek birey gerekse toplum açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak, bu araştırmada, değer öğretimi süreci her bir değer için ayrıntılı biçimde incelenmek istendiğinden hepsinin aynı araştırmada ele alınması olanaksızdır. Bu nedenle, farklı sınıf düzeylerinde ele alınan değerler arasında olan sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri üzerinde durulacaktır. Bu üç değer öğrencinin bireysel gelişimi ve topluma sağlıklı biçimde uyumu konusunda yol gösterici niteliklere sahiptirler. Kişinin kendisi ve çevresiyle ilgili sorumluluklarını yerine getiren bir birey olması, çevresi ve yaşamına estetik değere sahip biri olarak bakabilmesi, doğal çevrenin korunmasında üzerine düşenleri yerine getirebilmesi bu değerlere sahip olma düzeyine bağlıdır. Sonuç olarak, tüm bu gerekçeler bu araştırmanın gerçekleştirilmesine dayanak oluşturmuştur.

1.7. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin incelenmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri nelerdir?
2. Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

1.8. Araştırmanın Önemi

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma, programın uygulayıcısı konumundaki öğretmen ve uygulama sürecini yaşayan öğrencilerin değerlere ilişkin görüşlerinin ortaya konulması açısından son derece önemlidir. Böylelikle, öğretmenlerin değer öğretimi nasıl gerçekleştirdikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca değer öğretimi sürecine ilişkin bugüne dek yapılan araştırmalarda öğrencilerin görüşlerinin çoğunlukla alınmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle öğrenci görüşlerinin ilgili alanyazın açısından katkı sağlaması beklenmektedir.

Sosyal bilgiler programı vasıtasıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sahip olması beklenen temel beceri ve değerlerin başında ise hak ve sorumluluklarını bilmek, yaşadığı çevresine duyarlı olmak ve Türk tarihini ve kültürü kavramak gelmektedir. İlköğretim döneminde kazanılan değerlerin ileri ki yıllarda da etkisini devam ettirmesi bekleneneğinden çocuklara sosyal bilgiler dersinde bu değerlerin öğretilmesinin stratejik bir önemi vardır. Gerçekleştirilecek araştırma ile değer öğretimi sürecinin ayrıntılı biçimde ele alınmasından dolayı sosyal bilgiler dersinin değer öğretimindeki stratejik önemi gözönüne konulacaktır. Özellikle, burada ele alınan sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin nasıl bir öğrenme süreci ile öğrencilere kazandırıldığı, gerçekleştirilen uygulamalar ve bunlara ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri ortaya konularak değer öğretiminde sürecin daha belirgin duruma getirilmesi açısından örnek olması umulmaktadır. Bu ise, aynı zamanda, sosyal bilgiler dersinin en kapsamlı amacı olan etkili vatandaş yetiştirmeye katkı sağlayacaktır.

Özellikle, elde edilen bulguların bu alanda çalışacak program geliştirme uzmanlarına bilimsel veri sağlaması, buna dayalı olarak program geliştirme sürecinde değerlerin kazandırılmasına yönelik eksikliklerin belirlenerek, bunların giderilmesi ya da programın daha etkili duruma getirilmesi açısından kullanılacağı düşünülmektedir. Başka bir deyişle, bu araştırmada elde edilen verilerin değerlerin öğrencilere

kazandırılması süreci ile ilgili olarak öğretmenlere ve bu değerleri kazanan öğrencilere yardımcı olacağı beklenilmektedir.

Ayrıca, bu çalışmadan elde edilecek sonuçların değer eğitimi ile ilgili daha sonra gerçekleştirilecek çalışmalara ışık tutması, değerlerin kazandırılması ile ilgili olarak dikkatin sadece amaçlara değil aynı zamanda sürece de yoğunlaşmasına katkı sağlaması ve bundan sonra ki çalışmalarda da buna önem verilmesi yönünde katkıları olacağı düşünülmektedir.

1.9. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıtlar şunlardır:

- Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğrencileri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi”ndeki soruları değerleri kazanmalarına yönelik görüşlerini yansıtacak biçimde yanıtlamışlardır.
- Araştırmaya katılan beşinci sınıf öğretmenleri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi”ndeki soruları değerlere yönelik gerçekleştirdikleri süreçleri yansıtacak biçimde yanıtlamışlardır.
- Bu araştırma için geliştirilen “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi”nin uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen kapsam geçerliği yeterli düzeydedir.
- Bu araştırma için geliştirilen “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi”nin uzman görüşüne dayalı olarak belirlenen kapsam geçerliği yeterli düzeydedir.

1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Bu araştırma, 2009 - 2010 öğretim yılı ikinci döneminde İstanbul İli Çekmeköy İlçesinde bulunan ilköğretim okullarına devam eden beşinci sınıf öğrencileri ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlı tutulmuştur.
- Araştırma, ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılacak olan temel değerlerden sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile sınırlı tutulmuştur.

1.11. Tanımlar

Bu araştırmada kullanılan kimi kavramlar ve bunların anlamları şöyledir:

Sosyal Bilgiler: Toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgiler (Sönmez, 1994).

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2010).

Sorumluluk: Kişinin eylemlerinin sonuçlarını üstlenebilmesidir. Kişinin kendi özgür seçimini yapması, kararlarını verebilme sonucunda doğabilecek sorunları kabullenmesidir. (Tunalı, 2009).

Estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi (TDK, 2010).

Doğal çevreye duyarlılık: Duyarlılık, duyarlı olma durumu, dış etkenlere karşı hassas olan, duyarlı davranan (TDK, 2010).

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yabancı ülkelerde ve Türkiye’de değerlerle ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Dilmaç (1999), “İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Verilen Eğitimin Sınanması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerine insani değerler eğitimi vermeyi ve “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” kullanarak programın etkililiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmada deneysel desenlerden öntest - sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre İnsani Değerler Eğitim Programı öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyinin geliştirilmesinde etkili bulunmuştur.

Revell (2002), “Öğrencilerin Karakter Eğitimine Tepkileri” başlıklı araştırmayı Amerika’daki farklı devlet okullarında okuyan, farklı yaş gruplarındaki 700 öğrenciyle yapmıştır. Araştırmada öğrencilere vatandaşlık, Amerikalı olmak, ait olmak ve karakter eğitimine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Eğitim süreci içerisinde yer alan etkenler sabit tutulmasına rağmen (öğretmen tutumları, kullanılan öğretim materyalleri, okulda uygulanan programlar, program için okulun sağladığı destek vb.) farklı okullarda aynı sınıf düzeyinde okuyan çocukların karakter eğitimine ilişkin inanç ve tutumları önemli derecede farklılık göstermiştir. Araştırmada öğrencilerin kişisel yaşantıları ile karakter eğitimine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

Akbaş (2004), “Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi” başlıklı doktora tez çalışmasında öğretmenlerin değer eğitimi konusundaki görüşlerini almış ve 8. Sınıf öğrencilerinin ilköğretim okullarının genel amaçlarında belirtilen değerlere ulaşma düzeylerini öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Öğrenci değerlerini ölçmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen geleneksel değerler ölçeği, demokratik değerler ölçeği, çalışma-iş değerleri ölçeği, bilimsel değerler ölçeği ve temel değerler ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenlerin öğrenci değerleri ve değer

öğretimine ilişkin görüşlerini almak için ise, öğretmen ölçeği geliştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kız öğrenciler, demokratik değerlere ve temel değerlere erkek öğrencilere göre daha üst düzeyde ulaşmışlardır. Öğretmenlerin öğrenci değerlerine ilişkin puanları, öğrencilerin değer ölçeklerinden aldıkları puanlardan daha düşüktür. Öğretmenler, değer öğretiminde çoğunlukla öğretmenin merkezde olduğu ve sözel iletişime dayalı etkinlikler kullanmaktadırlar. Öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir.

Headen (2006), “Kentte Bulunan Bir İlköğretim Okulundaki Karakter Eğitimi Program Önerilerinin Tanımlanması ve Eleştirel Yaklaşımla İncelenmesi” başlıklı araştırmasında geniş bir alanda uygulanmakta olan bir karakter eğitimi programının tanımlanması ve değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, okul yöneticileri ve öğretmenler programın, öğrenci katılımını arttırdığını, öğrenciler arasında şiddet kullanımını ve okuldan kaçmayı azalttığını, öğrenci-personel ilişkisini ve öğrenciler arasındaki ilişkiyi pozitif etkilediğini, daha güvenli ve daha temiz sınıf ortamları sağladığını, iş tatminini artırdığını belirtmişlerdir.

Aslan (2007), “Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basamaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında öğretmen görüşlerine göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. İlköğretim okullarında görevli 310 sınıf öğretmenine 49 maddeden oluşan anket formu uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, öğretmen görüşlerine göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri yeterli düzeyde kazandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmenlere göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilere temel bilgi, beceri ve değerlerin yeterince kazandırılmamasının en önemli nedenleri; öğrenci velilerinin ilgisiz olması, okullardaki öğrenci sayısının fazla olması, okulun kütüphane, laboratuvar, spor salonu, toplantı ve gösteri salonu gibi destek hizmet öğelerinin yetersiz olması biçiminde sıralanmıştır.

Gültekin (2007), “Tarih I Dersinde İşe Koşulabilecek Değer Öğretiminin Yeni Yaklaşımlarının Öğrencilerin “Hoşgörü” Değeri Anlayışlarının Gelişimine Etkisi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında değer eğitimi yaklaşımlarının “hoşgörü” değerinin gelişimi üzerindeki etkililiğini incelemiştir. Üç adet deney grubuna beş ders saatinde beş etkinlik uygulanmıştır. Deney gruplarından uygulama öncesi ve sonrasında alınan kompozisyonlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmadan şu sonuçlar elde edilmiştir: Hoşgörü ve hoşgörüsüzlüğün nedenlerine ve sonuçlarına ilişkin değerlendirmelerde değer analizi ve ahlâkî muhakeme yaklaşımlarının daha etkili olduğu görülmüştür. Hoşgörü kategorilerine ilişkin değerlendirmelerde değer analizi yaklaşımının daha etkili olduğu görülmüştür. Hoşgörü ile ilgili yargılara ilişkin değerlendirmelerde değer açıklama yaklaşımının daha etkili olduğu belirlenmiştir.

Tokdemir (2007), “Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında öğretmenlerin değer eğitimi hakkındaki düşüncelerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan 104 tarih öğretmenine anket formu uygulanmış, 32 tarih öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun değerler ve değer eğitimi ile ilgili teorik bilgilere sahip olmadığı ancak değer eğitimine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu görülmüştür. Tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğu değer eğitiminde problemlerle karşılaştıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin, bu problemleri daha çok öğrenci ve çevreden kaynaklanan problemler olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Öğrencileri duyarsız ve amaçsız, çevreyi de özellikle medya açısından olumsuz olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin mevcut eğitim programını yeterli görmedikleri ve yeni programdan beklentileri olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin önemli bir kısmı, akademik bilgi aktarımı ve ezberin azaltılmasını; yerine hikaye, biyografi vb etkinliklerin konmasını istemiştir. Bunların yanı sıra, öğretmenlerin kültür- medeniyet konuları ile görselliğin ders kitaplarında artırılması gibi isteklerinin olduğu görülmektedir.

Sarı (2007), “Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek Okul Yaşam Kalitesine Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma” başlıklı doktora tez çalışmasında Adana ili merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarının

okul yaşam kalitesi düzeylerinin belirlenmesi; okul yaşam kalitesi düzeyi düşük ve yüksek olan iki okulda temel demokratik değerlerden eşitlik, insan onuruna saygı ve çevreye saygı değerlerinin kazanılması sürecinde örtük programın işlevini irdelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma desenleri birlikte kullanılmış, veriler araştırma kapsamında geliştirilen “Okul Yaşam Kalitesi Ölçeği”, “Demokratik Değerlere Bağlılık Ölçeği”, görüşme formları, kişisel bilgiler formu ve yapılandırılmamış gözlemler ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda her iki okuldaki örtük programın demokratik değerlere uymayan özellikler taşıdığı görülmüştür. Araştırmada elde edilen değişkenlerin çoğuna göre düşük okul yaşam kalitesi düzeyine sahip okuldaki örtük program daha antidemokratik özellikler taşımaktadır. Bu okuldaki öğrencilerin de antidemokratik davranışları daha sık sergilediklerinin belirlenmiş olması, okuldaki örtük programın öğrencilerin temel demokratik değerleri kazanmalarını bakımından önemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

Keskin (2008), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması” başlıklı doktora tezi çalışmasında nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda II. Meşrutiyetten bu yana yayınlanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarında açık veya gizli şekilde yer alan “değerler” doküman inceleme tekniği ile analiz edilmiştir. Nicel boyutta ise, anket ve ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen değerler eğitimi ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, değerler ve değerler eğitimi tüm programlarda önemli görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretim programlarının tamamında ahlak ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, bağımsızlık ve sorumluluk olarak belirlenmiştir. Kızların değerlere sahip olma düzeyi erkeklerden yüksektir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin değerlere yönelik puanları artmaktadır. Her iki programın ilköğretim beşinci sınıf düzeyinde değerleri öğrencilere kazandırmada aynı düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Deveci ve Dal (2008), ilköğretim sosyal bilgiler programında değerlerin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırma verileri 4. ve 5. sınıflarda görev yapan 25 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmenler öğrencilerinin sınıfta öğrenmiş oldukları değerleri güncel hayatlarında uygulamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, çocuklara okullarda verilen eğitimin aile tarafından desteklenmediği takdirde uzun vadede korunamayacağı görüşünü belirtmişlerdir.

Sezer (2008), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, Sosyal Bilgiler eğitim setinde (ders kitabı çalışma kitabı, öğretmen kılavuz kitabı) sorumluluk değeri öğretiminin yerine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama amacıyla 95 sosyal bilgiler öğretmenine araştırmacı tarafından geliştirilen anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenler sorumluluk değerini öğretebilme konusunda kendilerini yeterli bulmakta ve büyük çoğunluğu değer öğretiminde yeni yaklaşımları kullanmaktadırlar. Öğretmenlerin % 55’i ders kitabının sorumluluk değerinin öğretiminde yetersiz olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı nitelikte olup olmadığı konusunda % 33’ünün olumsuz, % 41’inin ise olumlu görüş bildirdiği belirlenmiştir.

Aral (2008), “Milli Eğitim Bakanlığının Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinlerde milli, ahlaki, insani ve kültürel değerler tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmada, Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. Sınıf Türkçe kitabındaki altı tema adı altında on dokuz metin incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde metinlerde yer alan değerler ve yer almayan değerler belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ilköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitabında sırasıyla en çok bağımsızlık, dini değerler, saygı, sevgi ve vatanseverlik değerleri

işlenmiştir. Bunun yanında, sağlıklı olmaya önem verme ve hoşgörü değerlerinin metinlerde bulunmadığı belirlenmiştir.

Balcı (2008), “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Etkililiği” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında 6.sınıfa giden 16 öğrenci ile çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmada sosyal bilgiler dersinde değerlerin gerçekleşme düzeylerinin ne olduğu; sosyal bilgiler dersinde uygulanan değerler eğitiminin öğrencilerin değerlere ulaşma düzeylerinde farklılığa sebep olup olmadığı; sosyal bilgiler çalışma kitabında yer alan değer etkinliklerinin uygulanabilirlik düzeyinin ne olduğu; sosyal bilgiler öğretiminde değerler eğitiminin etkililiğine ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersindeki yedi ünitenin doğrudan verilen değerleri ele alınarak nicel araştırma boyutunda tutum ölçeği ve nitel araştırma boyutunda ise eylem araştırması ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri değerler eğitimi etkinliklerinden dokümanlar, değer ölçeği, gözlem ve görüşme formu ile toplanmıştır. Değerler eğitiminin etkililiğini ölçmek için öntest ve sontest uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretiminde eğitim öncesi ve sonrası değerlerin gerçekleşme düzeyi arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğu ve değerlerin yapılan çalışmalarla bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutta içselleştirildiği bulgulanmıştır. Sosyal bilgiler öğretiminde değerler eğitimi uygulaması sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine, sosyal bilgiler öğretimine, değer ve değerler eğitimine ilişkin algılamalarında farklı bir anlayış geliştirdikleri belirlenmiştir.

Can (2008), “Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Betimsel yöntemle gerçekleştirilen araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile ilköğretim okullarında görev yapan 102 sınıf öğretmeninden ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla 12 öğretmenden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri, değer eğitiminde

öğretmenlerin telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıkları ancak değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları elde edilen diğer bir sonuçtur.

Baydar (2009), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında, ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan ve belirlenen değerlerin öğrenciler tarafından kazanılma düzeyi ve ailelerin sosyo-ekonomik durumları ve öğrenim düzeylerinin öğrencilerin değerleri kazanım sürecinde etkilerini araştırmıştır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla 82 öğretmene anket, 10 öğretmene görüşme yöntemi uygulanmıştır. İlköğretim 5. sınıf öğrencisi olan 301 öğrenciye ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla ahlaki ikilem formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin değer kazanımı Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre genel olarak olması gereken düzeydedir. Öğretmenler ise, öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Akbaş (2009), “İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma” başlıklı araştırmasında öğretmenlerin değer öğretimi yaparken kullandıkları yöntemleri yeni ve eski ilköğretim programlarına göre belirlemeyi amaçlamıştır. Tarama modelinin kullanıldığı çalışmada, veriler araştırmacı tarafından geliştirilen değer öğretimi etkinlikleri ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, çağdaş değer öğretimi etkinlikleri ve geleneksel değer öğretimi etkinliklerinin yeni ve eski ilköğretim programlarını kullanan öğretmenlerce benzer oranda kullandıkları görülmüştür.

Tay ve Yıldırım (2009), “Sosyal Bilgiler Dersinde Kazandırılması Amaçlanan Değerlere İlişkin Veli Görüşleri” başlıklı araştırmalarında ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrenci velilerinin sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi konusundaki görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırma verileri iki ilköğretim okulunda öğrenim gören 657 öğrenciye anket formu verilerek elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, öğrenci velileri on dokuz farklı değer öğretmesini gerekli bulmuşlardır. Değerlerin öğretilme gerekçelerini başarılı olma, toplumsallaşma, demokratikleşme, çocukların kendilerini geliştirmesi ve barış olarak belirtmişlerdir. Veliler değerler eğitimi konusunda kendilerini ve okulu yeterli bulmakta ve değer eğitiminin önce aile sonra okulun görevi olduğunu belirtmektedirler.

Kuş (2009), “İlköğretim Programlarının, Örtük Programın ve Okul Dışı Etmenlerin Değerleri Kazandırma Etkililiğinin 8. Sınıf İlköğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasını ilköğretim okullarında görevli 155 öğretmen ve bu okullarda öğrenim gören 740 öğrenci üzerinde gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın amacı ilköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin (aile, medya, okul dışı sosyal çevre) değerleri kazandırma etkililiğini öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelemektir. Betimsel araştırma kapsamındaki genel tarama modelinde yapılan araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda hem öğretmen hem öğrencilerin aile, medya ve sosyal çevre olarak belirlenen okul dışı etmenlerin değerlerin kazanılmasında en etkili etken olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Değerlerin kazanılmasında öğrencilere göre örtük programın öğretmenlere göre ise açık programın daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çengelci (2010), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması” başlıklı doktora tezi çalışmasında ilköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitiminin nasıl gerçekleştiğinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerine 22 öğrenci ve bir sınıf öğretmeninden, kişisel bilgi formu, yapılandırılmamış gözlem, video kayıtları ve araştırmacı günlüğü kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların telkin, soru-yanıt, değer belirginleştirme ve örtük program yoluyla

değerler eğitimi olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin değerler eğitimi yaklaşımlarını sistemli şekilde izlemediği, ders süresince plansız biçimde yeri geldikçe değerler eğitimine yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, sosyal bilgiler dersinin değerler eğitiminde son derece önemli bir işlevi olduğuna inanırken, aile ve toplumun değerler eğitimini yeterince desteklememesi, medyanın olumsuz etkisi ve olumsuz arkadaşların etkisinin değerler eğitiminde yaşanan sorunların başında geldiğini belirtmişlerdir.

Arthur ve Revell, karakter eğitimiyle ilgili öğretmen görüşlerini aldıkları bir araştırma yapmışlardır. Araştırma Hristiyan eğitimi veren ve Hristiyan eğitimi vermeyen iki öğretmen enstitüsündeki öğretmen adaylarının değerler eğitimi ve karakter eğitimi üzerine düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Öğretmen adayları öğrencilerin sahip oldukları değerlerle ilgili olarak eğitim programı dışında birçok etkenin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının birçoğu öğrencileri aynı zamanda okulun değerlerini ve toplumun değerlerini de kazanmaları için desteklemek gerektiğini belirtmişlerdir. Her iki öğretmen enstitüsündeki öğretmen adaylarının çoğunluğu derste aldıkları karakter eğitiminin kendilerini geliştirmek için bir fırsat olduğunu ve onları daha donanımlı duruma getireceğine dair bir inanca sahiptirler.

Yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalar incelendiğinde değer eğitiminin ilgi çeken ve araştırmaya değer bulunan konulardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Değerler ve değerler eğitimi ile ilgili yapılan araştırmaların çoğu karakter eğitimi programlarının gruplar üzerindeki etkileri, öğrenci ve öğretmenlerin değer tercihleri, duyuşsal amaçların kazanımı, eğitim programlarının yazılı kısmının değerler eğitimi açısından incelenmesi, değerlerin kazanım düzeyi kapsamındadır. Bu araştırmaların dışında değerler eğitiminin uygulama süreci ile ilgili yeterli sayıda araştırma yer almamaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile araçların uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesini amaçlayan bu araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır.

Tarama modelleri geçmişte veya şu an var olan bir durumu herhangi bir biçimde etkilemeden ve değiştirmeden, kendi koşulları içinde olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1998). Buna göre, araştırmanın örneklem kümesi olan 5. sınıf öğrencilerinin görüşleri “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ile elde edilen verilerle ve yine 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri ise “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile elde edilen verilerle betimlenmeye çalışılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın genel evrenini Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim kurumlarında öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri ile görev yapan beşinci sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise, 2009- 2010 öğretim yılının ikinci döneminde İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 2942 beşinci sınıf öğrencisi ile görev yapan toplam 79 öğretmenden oluşmaktadır. Çalışma evrenini oluşturan okulların listesi EK-1’de verilmiştir.

Ancak, çalışma evreninde öğrenci sayısının büyüklüğü ve veri toplama gücü nedeniyle öğrenci kümesinden örneklem alma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla, her okuldaki toplam öğrenci sayısının % 10'una gidilmesinin yeterli olacağı düşünülmüş ve bu öğrenciler örnekleme alınmıştır (Balcı, 2009). Öğretmen sayısının ise az olması nedeni ile hepsine ulaşılmıştır. Buna göre, yapılan çalışma sonucunda İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 295 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 öğretmen araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemine ilişkin sayısal veriler Çizelge 5'te gösterilmiştir.

Çizelge 5

Araştırma Örneklemi

Kümelere	Okul Sayısı	Okullardaki Öğrenci ve Öğretmen Sayısı	Örnekleme Giren	Araştırmaya Katılan	Değerlendirmeye	
					Dışı Bırakılan	Alınan
Öğrenci	28	2942	295	203	4	199
Öğretmen	28	79	79	61	-	61

Çizelge 5'te görüldüğü gibi, araştırma için gerekli bilgileri toplamak üzere örnekleme oluşturan öğrencilerden 203'ü, öğretmenlerden ise 61'i araştırmaya katılmıştır. Ancak bilgi toplamak amacıyla kullanılan anketlerin incelenmesi sonucunda öğrencilerden dördünün araçları tamamen eksik ya da yanlış doldurdıkları belirlenmiştir. Bu nedenle, dört öğrenciden toplanan veriler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak, değerlendirmeye toplam 199 beşinci sınıf öğrencisi ile 61 beşinci sınıf öğretmeninden toplanan bilgiler alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 199 öğrenci ile ilgili kişisel özellikler ile ilgili bilgiler Çizelge 6'da verilmiştir.

Çizelge 6.

Örnekleme Oluşturan İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Kişisel Özellikleri

Kişisel Özellikler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	121	60.8
Erkek	78	39.2
Anne eğitim düzeyi		
Hiç okula gitmemiş	9	4.5
İlkokul mezunu	118	59.3
Ortaokul mezunu	25	12.6
Lise mezunu	29	14.6
Üniversite mezunu	17	8.5
Lisansüstü eğitim mezunu	1	0.5
Baba eğitim düzeyi		
Hiç okula gitmemiş	3	1.5
İlkokul mezunu	94	47.2
Ortaokul mezunu	33	16.6
Lise mezunu	39	19.6
Üniversite mezunu	27	13.6
Lisansüstü eğitim mezunu	3	1.5
Toplam	199	100

Çizelge 6’da görüldüğü gibi, araştırmanın örnekleminde yer alan ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin % 60.8’i kız, % 39.2’si ise erkektir. Öğrencilerin annelerinin öğrenim durumuna bakıldığında, % 4.5’inin hiç okula gitmediği, % 59.3’ünün ilkokul mezunu olduğu, % 12.6’sının ortaokul mezunu olduğu, % 14.6’sının lise mezunu olduğu, % 8.5’inin lisans mezunu olduğu ve % 0.5’inin ise lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Öğrencilerin babalarının öğrenim durumlarına bakıldığında ise, % 1.5’inin hiç okula gitmediği, % 47.2’sinin ilkokul mezunu olduğu, % 16.6’sının

ortaokul mezunu olduğu, % 19.6'sının lise mezunu olduğu, % 13.6'sının lisans mezunu olduğu ve % 1.5'inin ise lisansüstü mezunu olduğu belirlenmiştir.

Yine araştırmanın örnekleminde yer alan öğretmenlerle ilgili kişisel bilgilerde Çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 7'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 59'u kadın, % 41'i ise erkektir. Öğretmenlerin % 36.1'i 22-30 yaş aralığında, % 32.8'i 31-40 aralığında, % 19.7'si 41-50 yaş aralığında ve % 11.5'i ise 51 yaş ve üzerindedir. Bununla birlikte, öğretmenlerin meslekteki kıdemlerine bakıldığında, öğretmenlerin % 31.1'inin 0-5 yıl arasında, % 13.1'inin 6 – 10 yıl arasında, % 24.6'sının 11- 15 yıl arasında, % 8.2'sinin 16 – 20 yıl arasında ve % 23'ü 21 yıl ve üzerinde çalıştıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin mezun oldukları okullar incelendiğinde, % 4.9'unun Açıköğretim Önlisans mezunu olduğu, % 9.8'inin Eğitim Enstitüsü mezunu olduğu, % 52.5'inin Eğitim Fakültesi mezunu olduğu, % 11.5'inin Eğitim Yüksekokulu mezunu olduğu ve % 21.3'ünün ise diğer seçeneğini işaretledikleri belirlenmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğretmenler fen-edebiyat fakültesi mezunu, iktisadi idari bilimler mezunu, ziraat fakültesi mezunu ve öğretmen okulu mezunlardır. Buna karşılık, bir öğretmen mezuniyet alanını “lisans” olarak belirtmiştir.

Çizelge 7.

Örnekleme Oluşturan Öğretmenlere Yönelik Kişisel Özellikler

Kişisel Özellikler	Sayı (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	36	59
Erkek	25	41
Yaş		
22-30	22	36.1
31-40	20	32.8
41-50	12	19.6
51 ve üzeri	7	11.5
Meslekteki yılı		
0 -5 yıl	19	31.1
6-10 yıl	8	13.1
11-15 yıl	15	24.6
16-20 yıl	5	8.2
21 yıl ve üzeri	14	23.0
Mezun olduğu okul		
Açıköğretim Ön Lisans	3	4.9
Eğitim Enstitüsü	6	9.8
Eğitim Fakültesi	32	52.5
Eğitim Yüksekokulu	7	11.5
Diğer	13	21.3
Toplam	61	100

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın belirlenen amacına ulaşılması için gerekli olan veriler öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanılmıştır.

3.3.1. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi

Araştırmada kullanılan öğrenci görüşlerinin belirlenmesine yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Bu konuyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda araştırmacıların farklı araçlar kullandıkları ve genellikle veri toplama araçlarını kendilerinin hazırladıkları görülmüştür. Buna dayalı olarak araştırmanın amacına uygun olarak anketin hazırlanması sürecine geçilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak öğrencilere yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle konuyla ilgili kaynaklar gözden geçirilmiş ankette yer alabilecek başlıklara ve maddelere yönelik ifadeler yer verilmiştir. Anketlerde yer alabilecek ifadeler teker teker incelenerek, binişik olanlar çıkartılmıştır.

Bu çalışmanın arkasından anket iki bölümden oluşacak biçimde düzenlenmiştir. Anketin ilk bölümünde öğrencilere ait kişisel bilgiler ile ilgili olarak cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyi ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Araştırmanın verilerinin nasıl bir örneklem grubundan toplandığının belirlenmesi amacıyla öğrencilerin kişisel bilgilerine ulaşılacak istenmiştir. İkinci bölüm ise farklı başlıklardan oluşacak biçimde düzenlenmiştir. İlk olarak, öğretmenlerinin sınıf ortamında değer öğretimine uygun bir ortam oluşturup oluşturmadıklarını belirlemek amacıyla 23 maddeye yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile ilgili yaptıkları çalışmaları belirlemeye yönelik sorumluluk ile ilgili 9, estetik ile ilgili 9 ve

doğal çevreye duyarlılık ile ilgili 10 madde oluşturulmuştur. Sonraki başlıkta öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanmaları açısından kendilerini nasıl gördüklerine yönelik 22 maddeye yer verilmiştir. Daha sonra, öğrencilerin değer kazanmalarında etkisi olan öğeleri derecelendirmelerine yönelik beş madde sıralanmış ve bunları en etkili (1) olandan en az etkiliye (5) sıralamaları istenecek biçimde düzenlenmiştir. Sonra, öğretmenlerin değerler ile ilgili hangi ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri kullandığına yönelik 5 maddeye ve son olarak da öğrencilerin bu değerleri daha iyi kazanabilmeleri için önerilerinin neler olduğu ile ilgili bir soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak, öğrencilere yönelik hazırlanan anket toplam 84 sorudan oluşturulmuştur. Bu başlıkların büyük çoğunluğunda (bir, iki, üç, dört ve yedi) “evet- hayır” biçiminde derecelendirme yapılmıştır. Yalnızca öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanmaları açısından kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili olan kısımda “her zaman, ara sıra ve hiçbir zaman” biçiminde olan üçlü derecelendirme kullanılmıştır. Sonuç olarak taslak olarak hazırlanan anket uzman görüşüne hazır duruma getirilmiştir.

Taslak olarak hazırlanan öğrenci anketinin kapsam geçerliği sınaması yapılmıştır. Kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla anket uzman görüşüne sunulmuştur. Bu amaçla eğitim programları ve öğretim alanında çalışmaları bulunan Anadolu Üniversitesi’nde görevli 5 öğretim üyesi, özel okulda görevli 1 ölçme ve değerlendirme uzmanı ve ilköğretim okullarında görevli 2 öğretmen olmak üzere toplam 8 uzman taslak anketi incelemiş ve değerlendirmiştir. Uzmanlardan alınan görüşlere göre taslak ankette yer alan maddelerden kimilerinin anlatım biçimi yeniden düzenlenmiştir. Herhangi bir madde çıkartılmamıştır. Bu çalışma ile ankete son biçimi verilmiştir.

Taslak anketin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla iç tutarlılık sınaması yapılmıştır. Bu amaçla Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bu amaçla anketin öndeneme uygulaması İstanbul ili Ümraniye ilçesinde bulunan bir ilköğretim okulunda toplam 70 beşinci sınıf öğrencisinin bulunduğu iki sınıfta araştırmacı tarafından 15.04.2010 tarihinde uygulanmıştır.

Öğrenci anketinin uygulanması sonucunda 70 öğrenciden elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak bilgisayara girilmiştir. Bu verilere dayalı olarak taslak anketin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, anketin oldukça güvenilir olduğu belirlenmiş ve anket, asıl uygulama için hazır duruma gelmiştir (EK 2).

3.3.2. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi

Araştırmada kullanılan öğretmen görüşlerinin belirlenmesine yönelik anketin hazırlanması sürecinde de öncelikle alan yazın taraması yapılmıştır. Bu konuyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda da araştırmacıların farklı araçlar kullandıkları ve genellikle veri toplama araçlarını kendilerinin hazırladıkları görülmüştür. Buna dayalı olarak araştırmanın amacına uygun olarak öğretmen anketinin hazırlanması sürecine geçilmiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak öğretmenlere yönelik anketin hazırlanması sürecinde öncelikle konuyla ilgili kaynaklar gözden geçirilmiş ankette yer alabilecek başlıklara ve maddelere yönelik örnek ifadelere yer verilmiştir. Bu çalışmanın arkasından anketlerde yer alabilecek örnek ifadeler teker teker incelenerek, binişik olanlar taslak ankette çıkarılmıştır.

Bu araştırmanın öğretmen anketi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğretmenlere ait kişisel bilgilere ait cinsiyet, yaş, meslekteki kıdem, mezun olunan okulun türü olmak üzere toplam dört soru yer almaktadır. Araştırmanın verilerinin nasıl bir örneklem grubundan toplandığının belirlenmesi amacıyla öğretmenlerin kişisel bilgilerine ulaşılmak istenmiştir. İkinci bölümde ise öncelikle, öğretmenlerin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecine ilişkin görüşlerini almayı amaçlayan her değere ilişkin 9 madde olmak üzere toplam 27 maddeye yer verilmiştir. Bu sorular ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında sorumluluk,

estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleriyle ilgili açıklama ve yönlendirmelerin yeterliliği, etkinliklerin sayısı ve niteliği, metinlerin içeriği ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özelliklerini kapsamaktadır. Daha sonra, öğretmenlerin değer öğretimi sürecinde yeni yaklaşımları ne ölçüde kullandıkları ile ilgili toplam 5 maddeye yer verilmiştir. Bundan sonra, yine öğretmenlerin öğretim sürecinde hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları ile ilgili toplam 5 maddeye yer verilmiştir. Bu iki başlık altında yer alan sorular birden fazla işaretleyebilecek biçimde düzenlenmiştir. Daha sonra, öğretmenlerin değer öğretiminde öğrencilere rol-model olma konusunda kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili toplam 10 maddeye yer verilmiştir. Bundan sonra, sınıf ortamında değer öğretimine uygun bir ortam oluşturup oluşturmadıkları ile ilgili toplam 20 maddeye yer verilmiştir. Sonra, öğrencilerin temel değerleri ne ölçüde kazandıkları ile ilgili 3 maddeye, değer öğretimi sürecinde ölçme ve değerlendirme amaçlı kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin 6 maddeye yer verilmiştir. Son olarak, öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerini almak üzere bir açık uçlu soruya yer verilmiştir. Sonuç olarak, öğretmenlere yönelik düzenlenen ankette toplam 81 soruya yer verilmiştir. Bu bölümde yer alan başlıklardan bir, iki, üç ve altıncısına yönelik “Tamamen katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Hiç katılmıyorum” biçiminde likert tipi derecelendirme kullanılmıştır. Dört ve beşinci başlıklarda “sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık ve kullanmıyorum” biçiminde yanıt seçenekleri oluşturulmuştur. Yedinci ve dokuzuncu başlıklarda “evet-hayır” biçiminde düzenleme yapılmıştır. Sekizinci başlıkta ise “yanlarında bir büyük varken bu değere uygun davranırlar, yanlarında bir büyük varken yokken de bu değere uygun davranırlar, bu değere uygun davranmazlar” biçiminde yanıt seçeneği oluşturulmuştur. Sonuç olarak taslak olarak hazırlanan anket uzman görüşüne hazır duruma getirilmiştir.

Taslak olarak hazırlanan öğretmen anketinin kapsam geçerliği sınaması yapılmıştır. Kapsam geçerliğinin belirlenmesi amacıyla anket uzman görüşüne sunulmuştur. Bu amaçla öğrenci anketinin kapsam geçerliliği için ulaşılan uzmanlardan öğretmen anketi için de görüş alınmıştır. Uzmanlardan alınan görüşlere göre taslak ankette yer alan maddelerden kimilerinde anlatım açısından düzenleme yapılmıştır. Bu çalışma ile ankete son biçimi verilmiştir.

Taslak anketin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla iç tutarlılık sınaması yapılmıştır. Bu amaçla Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Öğretmen anketi, öğrenci anketinin ön deneme uygulamasının yapıldığı okulda 4 beşinci sınıf öğretmenine araştırmacı tarafından 15.04.2010 tarihinde uygulanmıştır.

Öğretmen anketinin uygulanması sonucunda 4 öğretmenden elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak bilgisayara girilmiştir. Bu verilere dayalı olarak taslak anketin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .88 olarak bulunmuştur. Sonuç olarak, anketin oldukça güvenilir olduğu belirlenmiş ve uygulama için hazır duruma gelmiştir (EK 3).

Uygulamaya hazır duruma getirilen anketlerin, araştırma örneklemi içinde yer alan ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine ve öğretmenlerine uygulanabilmesi için ilgili makamlardan izin alınmıştır (EK 4). Araştırma anketleri 2009 -2010 öğretim yılı içerisinde 24 Mayıs - 04 Haziran tarihleri arasında araştırmacı tarafından ilgili okullara gidilerek öğrenci ve öğretmenlere uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Anketler ile toplanan verilerin çözümlenmesine geçilmeden önce, verilerin işlenmesi ile ilgili işlemler yapılmıştır. Bununla ilgili olarak, önce, öğrencilerin ve öğretmenlerin doldurdukları anketler teker teker incelenmiştir. Öğrencilerin eksik ya da yanlış doldurduğu dört anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Böylece öğrencilere ilişkin 199 anket değerlendirme sürecine alınmıştır. Öğretmenlerin doldurduğu anketlerin ise eksiksiz ya da tam olduğu belirlenmiş ve toplam 61 anket değerlendirmeye alınmıştır. Böylelikle uygun olan anketlerden elde edilen bilgiler bilgisayarda işlenmeye hazır duruma gelmiştir. Öğrenciler ve öğretmenlerin doldurdukları anketlere verdikleri yanıtlar bilgisayar ortamında ayrı veri dosyalarına aktarılmıştır.

Bilgisayara aktarılan veriler araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde” lardan yararlanılmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin anketlerde herbir maddeye ilişkin verdikleri yanıtlar tek tek sayı ve yüzde olarak ifade edilmiştir.

Araştırma verilerinin istatistiksel özömleneleri bilgisayarda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılarak yapılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma sorularının çözümü için toplanan verilerin çeşitli istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmesi ile elde edilmiş olan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada yanıt aranan soruların birincisi beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin neler olduğudur. Bunu belirlemek amacıyla sayı ve yüzdelerden yararlanılmıştır.

4.1.1. Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerleri İle İlgili Sınıf İçi Davranışlarına Yönelik Görüşleri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde öğrencilerin sınıf öğretmenlerine ilişkin görüşleri Çizelge 8'de sunulmuştur.

Çizelge 8.

Öğrencilerin Sınıf Öğretmenlerinin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerleri İle İlgili Sınıf İçi Davranışlarına Yönelik Görüşleri

Öğretmenimiz,	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde bizi ödüllendirir.	161	80.9	36	18.1	2	1.0	199	100
2. yaptığımız proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlar.	193	97	5	2.5	1	0.5	199	100
3. ödevlerimizi zamanında yapıp yapmadığımızı düzenli olarak kontrol eder.	169	84.9	29	14.6	1	0.5	199	100
4. ödevlerimizi tam yapıp yapmadığımızı önemser.	193	97	5	2.5	1	0.5	199	100
5. ders araç ve gereçlerimizi tam ve vaktinde getirip getirmediğimizi kontrol eder.	175	87.9	23	11.6	1	0.5	199	100
6. okula vaktinde gelmemiz için bizi teşvik eder.	184	92.5	13	6.5	1	0.5	199	100
7. sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser.	197	99.0	1	0.5	1	0.5	199	100
8. sınıfımızdaki eşyaların düzenli görünmesini önemser.	194	97.5	4	2.0	1	0.5	199	100
9. sınıfımızdaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını ister.	192	96.5	6	3.0	1	0.5	199	100
10. temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelir.	194	97.5	4	2.0	1	0.5	199	100
11. bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister.	195	98.0	3	1.5	1	0.5	199	100
12. ailemizle birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmemiz için bizi teşvik eder.	157	78.9	40	20.1	2	1.0	199	100
13. ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi teşvik eder.	168	84.4	30	15.1	1	0.5	199	100
14. bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe(estetiğe) dikkatimizi çeker.	177	88.9	19	9.5	3	1.5	199	100
15. su, elektrik gibi kaynaklarımızı tasarruflu kullanmamızı ister.	193	97	4	2.0	2	1.0	199	100
16. kullandığımız kâğıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi teşvik eder.	165	82.9	30	15.1	4	2.0	199	100
17. kullandığımız ders araç gereçlerini, kırmadan, yıpratmadan kullanmamız için bizi teşvik eder.	190	95.5	8	4.0	1	0.5	199	100
18. etrafımızdaki bitkilere, ağaçlara zarar vermemizi istemez.	189	95.0	9	4.5	1	0.5	199	100
19. hayvanları korumamızı ve onlara iyi davranmamızı ister.	190	95.5	8	4.0	1	0.5	199	100
20. yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmemizi ister.	198	99.5	0	0.0	1	0.5	199	100
21. yaşadığımız yerleri temiz tutmamızı ister.	195	98.0	2	1.0	2	1.0	199	100
22. okulda öğrendiğimiz temel değerlerden (sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık) ailemizi de haberdar eder.	167	83.9	29	14.6	3	1.5	199	100
23. ailemizle iletişim kurarak günlük yaşantımızda sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık değerlerine uygun davranıp davranmadığımızı kontrol eder.	177	88.9	20	10.1	2	1.0	199	100

Çizelge 8’de görüldüğü gibi, öğrencilerin büyük bir bölümü öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışlarda bulunduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerinin sorumluluk değerine yönelik davranışları ile ilgili öğrencilerin en çok (% 99) “sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser” maddesinde görüş birliğinde oldukları belirlenmiştir. Buna karşılık, sorumluluk değeri ile ilgili öğrencilerin daha az görüş birliğinde oldukları madde ise % 80.9 ile “sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde bizi ödüllendirir” maddesidir. Beşinci sınıf öğrencilerinin, öğretmenlerinin estetik değerine yönelik davranışları ile ilgili en çok görüş birliğinde oldukları madde % 89 ile “bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister” maddesi iken, daha az görüş birliğinde oldukları madde % 84 ile “ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi teşvik eder” maddesi olmuştur. Öğretmenlerinin doğal çevreye duyarlılık değerine yönelik davranışları ile ilgili maddelerden öğrenciler en çok (% 99.5) “yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmemizi ister” maddesinde görüş birliği içindedirler. Bununla birlikte, öğrencilerin daha az görüş birliğinde oldukları maddenin ise % 82.9 ile “kullandığımız kâğıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi teşvik eder” maddesi olduğu belirlenmiştir.

Bu bulguların ışığında, beşinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik sınıf içinde uygun davranışlar gösterdiklerini düşündükleri söylenebilir. Bu da ilköğretim basamağında öğretmenin rol modelini etkili biçimde gerçekleştirdiğine yönelik öğrencilerin baskın bir inanca sahip olduklarını göstermektedir.

4.1.2. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri Çizelge 9’da sunulmuştur.

Çizelge 9.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

	Evet		Hayır		Yanıtız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğretmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımızın ne olduğunu anlattı.	194	97.5	3	1.5	2	1.0	199	100
2. Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık.	186	93.5	11	5.5	2	1.0	199	100
3. Öğretmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Evde işbölümü yaparak üzerinize düşen işleri yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.).	190	95.5	7	3.5	2	1.0	199	100
4. Sorumluluk değeri ile ilgili bir proje hazırladık.	90	45.2	106	53.3	3	1.5	199	100
5. Sorumluluk değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	108	54.3	87	43.7	4	2.0	199	100
6. Sınıfta gruplara ayrılarak sorumluluklarımızla ilgili konularda tartışmalar yaptık.	141	70.9	54	27.1	4	2.0	199	100
7. Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak sorumluluk değerini kazandık.	128	64.3	69	34.7	2	1.0	199	100
8. Sorumluluk değerini anlatan bir drama çalışması yaptık.	93	46.7	104	52.3	2	1.0	199	100
9. Çocuk Esirgeme Kurumu, yaşlılar yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edeceğiz.	78	39.2	119	59.8	2	1.0	199	100

Çizelge 9 incelendiğinde, öğrencilerin sorumluluk değerine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görüş belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin, % 97.5'i “Öğretmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımızın ne olduğunu anlattı”, % 95.5’ i “Öğretmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Evde işbölümü yaparak üzerinize düşen işleri yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.)”, % 93.5’i de “Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık” maddelerine yönelik olumlu görüşlerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğrencilerin % 59.8’i “Çocuk Esirgeme Kurumu, yaşlılar

yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edeceğiz”, % 53.3’ü “Sorumluluk değeri ile ilgili bir proje hazırladık”, % 52.3’ü “Sorumluluk değerini anlatan bir drama çalışması yaptık”, % 43.7’si de “Sorumluluk değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık” maddelerine yönelik olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Sorumluluk değeri ile ilgili sınıfta yapılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğrenci görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğrenci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sorumluluk değeri ile ilgili pano hazırlamak, internetten araştırma yapmak ve form hazırlamak sınıfta yapılan diğer çalışmalar olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak, öğrencilerin sorumluluk değerine yönelik kendilerine yeterli açıklamalar yapıldığını ancak bu açıklamaların uygulamaya dönüştürülmesinin yeterli olmadığını düşündükleri söylenebilir.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Programında Estetik Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Sosyal bilgiler programında estetik değer kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri Çizelge 10’da sunulmuştur.

Çizelge 10’da görüldüğü gibi öğrencilerin estetik değerine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görüş belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin % 93.5’i “Öğretmenimiz bize estetik değere sahip olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Örneğin; şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal ve beşeri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelleştirelim vb.)”, % 93’ü “Şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık”, % 88.9’u “Sınıfımızda ya da okulda resim, şiir okuma gibi alanlarda yarışmalar düzenlenir” maddelerine yönelik olumlu görüşlerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğrencilerin % 62.8’i “Estetik değeri ile ilgili bir proje hazırladık”, % 60.8’i “Estetik değeri ile ilgili bir performans ödevi

hazırladık”, % 60.3’ü “Estetik değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık” maddelerine yönelik olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Çizelge 10.

Sosyal Bilgiler Programında Estetik Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğretmenimiz estetik değerinin ne olduğunu anlattı.	138	69,3	58	29,1	3	1,5	199	100
2. Şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık.	185	93	12	6	2	1	199	100
3. Öğretmenimiz bize estetik değere sahip olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Örneğin; şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal ve beşeri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelleştirelim vb.).	186	93,5	11	5,5	2	1	199	100
4. Estetik değeri ile ilgili bir proje hazırladık.	72	36,2	125	62,8	2	1	199	100
5. Estetik değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	75	37,7	121	60,8	3	1,5	199	100
6. Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak estetik değerini kazandık.	98	49,2	98	49,2	3	1,5	199	100
7. Estetik değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.	77	38,7	120	60,3	2	1	199	100
8. Sınıfımızda ya da okulda resim, şiir okuma gibi alanlarda yarışmalar düzenlenir.	177	88,9	20	10,1	2	1	199	100
9. Doğal veya beşeri güzelliği olan bir yere geziye gittik.	150	75,4	47	23,6	2	1	199	100

Estetik değeri ile ilgili sınıfta yapılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğrenci görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğrenci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sınıfta yapılan diğer çalışmalar; doğal güzellikleri gösteren harita hazırlamak ve kimi yerlere gezi yapılması olmuştur.

Sonuç olarak, öğrencilerin estetik değerine yönelik yapılan açıklamaları yeterli buldukları, öğrencilerin yarısından fazlasının bu değere yönelik uygulamaları çok yeterli bulmadıkları söylenebilir.

4.1.4. Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Sosyal bilgiler programında doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri Çizelge 11’ de sunulmuştur.

Çizelge 11’e göre, öğrencilerin doğal çevreye duyarlılık değerine yönelik kendilerine açıklamalar yapılması ile ilgili maddelere daha çok olumlu görüş belirtirken, uygulama sürecine yönelik maddelere ise daha az olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Buna göre, öğrencilerin % 97.5’i “Öğretmenimiz doğal çevreye duyarlılık değerinin ne olduğunu anlattı”, % 96’sı “Öğretmenimiz bize doğal çevreye duyarlı olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (yerlere çöp atmayın, hayvanlara iyi davranın, çiçekleri kopartmayın, ağaçlara zarar vermeyin vb.)”, % 91’i “Su kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği ile ilgili etkinlikler yaptık” maddelerine yönelik olumlu görüşlerini belirtmişlerdir. Buna karşılık, öğrencilerin % 66.8’i “Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz”, % 55.8’i “Bu değeri kazanmamız için bir geziye gittik (Ağaç dikmeye, hayvan barınağını ziyarete vb.)”, % 49.7’si “Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık” maddelerine yönelik olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili sınıfta yapılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğrenci görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğrenci yanıtlarından elde edilen bulgulara göre sınıfta yapılan diğer çalışmalar; hayvanat bahçesine gitmek, ağaç dikmek, çevre ile ilgili yayınları takip etmek, doğal çevre ile ilgili resim, şiir, kompozisyon yarışmalarının düzenlenmesi, hayvanları beslemek, çöp toplama kampanyaları düzenlemektir.

Bu bulgulara dayalı olarak, öğrencilerin kendilerine doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına karşılık bunları uygulamaya geçirme konusunda çok olumlu görüş belirtmedikleri söylenebilir.

Çizelge 11.

Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri

	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğretmenimiz doğal çevreye duyarlılık değerinin ne olduğunu anlattı.	194	97.5	2	1	3	1.5	199	100
2. Su kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği ile ilgili etkinlikler yaptık.	181	91	15	7.5	3	1.5	199	100
3. Öğretmenimiz bize doğal çevreye duyarlı olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (yerlere çöp atmayın, hayvanlara iyi davranın, çiçekleri kopartmayın, ağaçlara zarar vermeyin vb.).	191	96	4	2	4	2	199	100
4. Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir proje hazırladık.	113	56.8	83	41.7	3	1.5	199	100
5. Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.	118	59.3	78	39.2	3	1.5	199	100
6. Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak doğal çevreye duyarlılık değerini kazandık.	134	67.3	62	31.2	3	1.5	199	100
7. Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.	97	48.7	99	49.7	3	1.5	199	100
8. Çevre kirliliği ile ilgili bir pano hazırladık.	116	58.3	80	40.2	3	1.5	199	100
9. Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz.	63	31.7	133	66.8	3	1.5	199	100
10. Bu değeri kazanmamız için bir geziye gittik (Ağaç dikmeye, hayvan barınağını ziyarete vb.).	86	43.2	110	55.8	3	1.5	199	100

4.1.5. Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerine Sahip Olmaları Konusundaki Öğrenci Görüşleri

Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olmaları konusundaki öğrenci görüşleri Çizelge 12’de sunulmuştur.

Çizelge 12 incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olduklarını ve buna uygun davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Buna göre, öğrencilerin sorumluluk değeri ile ilgili en çok “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde % 94 ile “Suyla işlem bittiğinde musluğu kapatırım”, en az “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde % 72.4 “Paramı tasarruflu kullanırım” olmuştur. Öğrencilerin doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili en çok “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde % 91.5 ile “Herkesin ortak kullandığı eşyaları özenle kullanırım”, en az “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde % 62.3 ile “Cam, plastik ve kâğıt gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım” maddesi olmuştur. Estetik değeri ile ilgili en fazla “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde % 94.5 ile “Tarihi eşyalara zarar vermem”, en az “her zaman” şeklinde görüş bildirdikleri madde %51.3 ile “Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim” olmuştur.

Çizelge 12.

*Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerine Sahip Olmaları
Konusundaki Öğrenci Görüşleri*

		Her Zaman		Ara Sıra		Hiçbir Zaman		Yanıtsız		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Açık kalan ışıkları söndürürüm.	169	84.9	26	13.1	1	0.5	3	1.5	199	100
2.	Suyla işlem bittiğinde musluğu kapatırım.	187	94	9	4.5	-	-	3	1.5	199	100
3.	Sağlığıma dikkat ederim.	161	80.9	34	17.1	-	-	4	2	199	100
4.	Ödevlerimi zamanında yaparım.	156	78.4	40	20.1	-	-	3	1.5	199	100
5.	Aldığım kararların sonuçları ile ilgili sorumluluk üstlenirim.	165	82.9	30	15.1	1	0.5	3	1.5	199	100
6.	Evde üzerime düşen görevleri yerine getiririm.	166	83.4	28	14.1	1	0.5	4	2	199	100
7.	Paramı tasarruflu kullanırım.	144	72.4	48	24.1	3	1.5	4	2	199	100
8.	Kurallara uyarım.	173	86.9	21	10.6	1	0.5	4	2	199	100
9.	Hayvanları korurum.	175	87.9	20	10.1	1	0.5	3	1.5	199	100
10.	Ağaçlara, çiçeklere zarar vermem.	171	85.9	23	11.6	2	1	3	1.5	199	100
11.	Yere çöp atmam.	145	72.9	49	24.6	2	1	3	1.5	199	100
12.	Herkesin ortak kullandığı eşyaları özenle kullanırım.	182	91.5	9	4.5	3	1.5	5	2.5	199	100
13.	Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.	157	78.9	37	18.6	1	0.5	4	2	199	100
14.	Cam, plastik ve kâğıt gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım.	124	62.3	62	31.2	9	4.5	4	2	199	100
15.	Evde sevdiğim müzikleri dinlerim.	160	80.4	32	16.1	3	1.5	4	2	199	100
16.	Ailem ile birlikte konsere giderim/gitmek isterim.	107	53.8	51	25.6	38	19.1	3	1.5	199	100
17.	Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim.	102	51.3	55	27.6	39	19.6	3	1.5	199	100
18.	Ailem ile birlikte müzelere giderim /gitmek isterim.	123	61.8	49	24.6	22	11.1	5	2.5	199	100
19.	Temiz ve uyumlu giyinirim.	183	92	12	6	-	-	4	2	199	100
20.	Doğal güzelliği olan yerler ilgimi çeker.	176	88.4	19	9.5	-	-	4	2	199	100
21.	Tarihi eşyalara zarar vermem.	188	94.5	5	2.5	3	1.5	3	1.5	199	100
22.	Ülkemdeki doğal ve kültürel mirasımızın önemini bilirim.	179	89.9	17	8.5	-	-	3	1.5	199	100

Bu bulguların ışığında, öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik birçok davranışı yerine getirdikleri, ancak kimi davranışları daha az gerçekleştirdikleri söylenebilir.

4.1.6. Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanmalarında Etkili Olan Öğelerin Önem Derecesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanmalarında etkili olan öğelerin önem derecesine ilişkin görüşleri Çizelge 13'te sunulmuştur. Öğrencilerden verilen beş öğeyi en önemliden az önemliye doğru sıralamaları ve numaralandırmaları istenmiştir.

Çizelge 13.

Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanmalarında Etkili Olan Öğelerin Önem Derecesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

	1.derecede önemli		2.derecede önemli		3.derecede önemli		4.derecede önemli		5.derecede önemli		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüz.
Öğretmenim	64	40	81	50.6	5	3.1	3	1.8	7	4.3	39	19.5	160	80
Sosyal bilgiler dersi	3	1.8	25	15.6	61	38.1	53	33.1	18	11.2	39	19.5	160	80
Ailem	88	55	35	21.8	24	15	9	5.6	4	2.5	39	19.5	160	80
Arkadaşlarım	2	1.2	14	8.7	45	28.1	55	34.3	44	27.5	39	19.5	160	80
Çevre (Televizyon, bilgisayar vb.)	4	2.5	7	4.3	27	16.8	37	23.1	85	53.1	39	19.5	160	80

Çizelge 13'e göre öğrenciler, sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanmalarında etkili gördükleri öğeleri sıralamışlardır. Buna göre, öğrenciler birinci derecede ailesini (% 55) önemli görmektedirler. İkinci derecede öğretmenlerini (% 50.6), üçüncü derecede sosyal bilgiler dersini (% 38.1), dördüncü derecede

arkadaşlarını (% 34.3) ve beşinci derecede çevreyi (% 53.1) etkili görmektedirler. Bu soruda 39 öğrenci (% 19.5) soruyu anlamamış ve yanlış şekilde kodlamıştır. Hatalı kodlayan öğrencilerin cevapları yanıtız olarak değerlendirmeye alınmıştır.

Bu araştırma bulgularını destekleyen kimi araştırma bulguları bulunmaktadır. Kuş (2009) araştırmasında, değerleri kazandırmada ilköğretim programlarının ve örtük programın etkililiğini 8. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin görüşlerine göre incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, aile değerlerin kazanılmasında en etkili etken olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin değerleri kazanmalarında en etkili etkenin aile olduğu gerek bu araştırma bulguları gerekse farklı araştırma bulguları ile ortaya konulmuştur. Bu sonuçlara göre, öğrencilerin değerleri edinmelerinde sırayla, ailenin, öğretmenin, sosyal bilgiler dersinin, arkadaşlarının ve çevresinin etkisi olduğu söylenebilir.

4.1.7. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerine ilişkin öğrenci görüşleri Çizelge 14'te sunulmuştur.

Çizelge 14.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğretmenimiz sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanıp kazanmadığımızı anlamak için	Evet		Hayır		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
davranışlarımızı gözlemler.	196	98.5	1	0.5	2	1	199	100
bizim görüşlerimizi sorar.	191	96	6	3	2	1	199	100
bize anket uygular.	150	75.4	47	23.6	2	1	199	100
rubric (dereceleme anahtarı) uygular.	128	64.3	68	34.2	3	1.5	199	100
portfolyo hazırlamamızı ister.	124	62.3	67	33.7	8	4	199	100

Çizelge 14'e göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazanıp kazanmadıklarını anlamak için öğretmenlerinin gözlem yaptığını belirtmişlerdir. Değerlendirme yöntemi olarak gözlemden sonra sırasıyla öğrencilerin % 96'sı "bizim görüşlerimizi sorar", % 75.4'ü "bize anket uygular", % 64.3'ü "rubric (dereceleme anahtarı) uygular", % 62.3'ü "portfolyo hazırlamamızı ister" maddelerinde olumlu görüş bildirmiştir.

Öğrenciler öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık ile ilgili davranışlarını yoğun olarak gözlem ve görüşme yaklaşımlarını kullanarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin değerleri kazanmalarına yönelik olarak rubric ve portfolyo gibi değerlendirme araçlarını daha az tercih ettikleri söylenebilir.

4.1.8. Öğrencilerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Daha İyi Kazanabilmeleriyle İlgili Önerileri

Beşinci sınıf öğrencilerine sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini daha iyi kazanabilmelerine yönelik önerilerinin olup olmadığı da sorulmuştur. Öğrencilerin değerlerin kazandırılmasına yönelik önerileri, sosyal bilgiler dersi ile ilgili öneriler ve genel öneriler şeklinde belirlenmiştir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasına yönelik önerileri şunlardır: Sosyal bilgiler ders saatinin arttırılması, ayrı bir sosyal bilgiler sınıfının olması, konuların hızlı biçimde değil daha yavaş işlenmesi, sosyal bilgiler dersinde drama çalışmalarının yapılması, ders kitabının görsellerinin daha iyi olması, sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık konularını öğrenirken sıkılmamak için oyun oynayarak öğrenmek.

Öğrencilerin genel olarak belirttikleri öneriler ise şu biçimdedir: Etraflarındaki insanların sorumluluk sahibi olması ve buna uygun davranmaları, ağaç dikme çalışmalarının daha çok olması, çevre temizliğine herkesin önem vermesi, doğal güzelliği olan ve tarihi mekanlara daha çok gezi yapılması, çöp toplama kampanyalarının olması, hayvan barınaklarına bağış yapılması, kendilerine daha fazla sorumluluk verilmesi, sinema izlemek ve şiir yarışmaları gibi etkinliklerin daha çok olması, herkesin temiz giyinmesi, her ailenin bir çöp kovasının olması, kurallara uymayanların cezalandırılması, sokakta doğal çevreyle ilgili drama yapılması, doğal ve tarihi güzelliklerin korunmasıyla ilgili etkinliklerin olması, doğru davrananların ödüllendirilmesi, estetikle ilgili daha çok bilgilenmek, afiş hazırlamak, doğal çevreyi anlatan müzeler olması, şarkı dinleyebilmek, televizyonda anlatımın daha iyi olması, slogan hazırlamak, kitap okumak, doğal güzellikleri satıp para kazanan kişilerin engellenmesi.

Öğrencilerin çevrelerindeki yetişkinlerin kendilerine değerlerle ilgili iyi bir model olmalarını istemeleri dikkat çekici bir bulgudur. Bu konuda kimi öğrencilerin ifadeleri şu biçimde olmuştur: “Çevremdeki kişilerin bana daha iyi örnek olmalarını, bunları

bana daha iyi anlatmalarını ve duyarlı olmalarını isterim.”, “Bazı insanlar sorumluluk, estetik, doğal çevreye uymuyorlar. Bu insanların bu davranışlara uymasını isterdim.”, “Çevremdeki insanların daha duyarlı, örnek ve iyi davranışlı olmasını isterdim.” Özellikle bir öğrencinin önerisi eğitimin kültürü aktarma işlevinden ve bu yolla değerlerin aktarımına güzel bir örnek oluşturmaktadır: “Çocuklara sevgiyle ağaç dikmeyi öğretilip bu sevgiyi kazandırırsak onlar da çocuklarına aynı şeyi yapar.”

Tüm bu bulgulara dayalı olarak, öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık ile ilgili değerlerin farkında oldukları ve bunlara yönelik günlük hayatta daha etkili uygulamalar gerçekleştirmek istedikleri söylenebilir.

4.2. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada yanıt aranan soruların ikincisi beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin görüşlerinin neler olduğudur.

4.2.1. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk Değerinin Kazandırılması Sürecinde Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ile ilgili görüşleri Çizelge 15’te sunulmuştur.

Çizelge 15.

*Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk Değerinin Kazandırılması Sürecinde
Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen
Görüşleri*

	Tamamen Katlıyorum		Katlıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğrencilere kazandırılmak istenen sorumluluk değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur.	23	37.7	27	44.3	4	6.6	5	8.2	2	3.3	61	100
2. Sorumluluk değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	4	6.6	14	23	11	18	27	44.3	5	8.2	61	100
3. “Haklarımı Öğreniyorum“ ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak sorumluluk değerinin belirlenmiş olması uygundur.	8	13.1	40	65.6	5	8.2	7	11.5	1	1.6	61	100
4. Ders kitabında sorumluluk değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	5	8.2	11	18	15	24.6	24	39.3	6	9.8	61	100
5. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	15	24.5	7	11.5	33	54.1	5	8.2	61	100
6. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir.	-	-	13	21.3	11	18	31	50.8	6	9.8	61	100
7. Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği sorumluluk değerini kazandırmak için uygundur.	-	-	20	32.8	11	18	20	32.8	10	16.4	61	100
8. Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.	1	1.6	18	29.5	13	21.3	23	37.7	6	9.8	61	100
9. Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	2	3.3	25	41	7	11.5	20	32.8	7	11.5	61	100

Çizelge 15’te görüldüğü gibi, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sorumluluk değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmenlerin toplam % 52.5’i “Sorumluluk değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir”, % 49.1’i “Ders kitabında sorumluluk değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir”, % 62.3’ü “Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir”, % 60.6’sı “Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir”, % 49.2’si “Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği sorumluluk değerini kazandırmak için uygundur”, % 47.5’i “Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir”, maddelerine yönelik “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin % 44.3’ü “Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir” maddesine yönelik “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” şeklinde, buna karşılık % 44.3’ü “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin % 82’si “Öğrencilere kazandırılmak istenen sorumluluk değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur” biçiminde, % 78.7’si de “Haklarımı Öğreniyorum ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak sorumluluk değerinin belirlenmiş olması uygundur” maddelerine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir.

Bu araştırma ile benzerlik taşıyan araştırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008) tarafından yapılan çalışmada, öğretmenler ders kitabının sorumluluk değerinin öğretiminde yetersiz olduğunu, sorumluluk değerinin öğretimine ayrılan sayfa sayısının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Yine, ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı nitelikte olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin çok büyük bir bölümü sorumluluk değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesinin doğru olduğunu ve ünite ile doğrudan verilecek değer olarak seçilen değer uyumlu olduğunu düşünmektedirler. Bununla birlikte, öğretmenlerin

yaklaşık yarısının öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları, sorumluluk değeri için ayrılan sayfa sayısını, çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteliğini, metinlerin içeriğini, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliğini, kitapların birbirlerini tamamlama özelliklerini sorumluluk değerinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları söylenebilir.

4.2.2. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Estetik Değerinin Kazandırılması Sürecinde Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler programında estetik değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ile ilgili görüşleri Çizelge 16'da sunulmuştur.

Çizelge 16 incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun estetik değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını yetersiz buldukları görülmektedir. Buna göre, öğretmenlerin toplam % 50.8'i "Estetik değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir", toplam % 45.9'u "Ders kitabında estetik değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir", toplam % 52.5'i "Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir", toplam % 54.1'i "Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir", toplam % 52.5'i "Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği estetik değerini kazandırmak için uygundur", toplam % 49.2'si "Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir", toplam % 45.9'u "Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı estetik değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir" maddelerine yönelik "katılmıyorum" ve "hiç katılmıyorum" biçiminde görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, öğretmenlerin toplam % 75.4'ü "Öğrencilere kazandırılmak istenen estetik değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur", biçiminde toplam % 63.9'u da "Adım Adım Türkiye ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak estetik

Çizelge 16.

Sosyal Bilgiler Programında Estetik Değerinin Kazandırılması Sürecinde Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Tamamen Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğrencilere kazandırılmak istenen estetik değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur.	10	16.4	36	59	6	9.8	8	13.1	1	1.6	61	100
2. Estetik değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	3	4.9	17	27.9	10	16.4	28	45.9	3	4.9	61	100
3. “Adım Adım Türkiye” ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak estetik değerinin belirlenmiş olması uygundur.	3	4.9	36	59	7	11.5	13	21.3	2	3.3	61	100
4. Ders kitabında estetik değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	4	6.6	17	27.9	12	19.7	23	37.7	5	8.2	61	100
5. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir.	4	6.6	13	21.3	12	19.7	28	45.9	4	6.6	61	100
6. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir.	4	6.6	12	19.7	12	19.7	27	44.3	6	9.8	61	100
7. Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği estetik değerini kazandırmak için uygundur.	3	4.9	18	29.5	8	13.1	28	45.9	4	6.6	61	100
8. Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.	2	3.3	17	27.9	12	19.7	27	44.3	3	4.9	61	100
9. Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı estetik değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	3	4.9	20	32.8	10	16.4	21	34.4	7	11.5	61	100

değerinin belirlenmiş olması uygundur” maddelerine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir.

Tüm bu bulgulara dayalı olarak, öğretmenlerin çok büyük bir bölümünün estetik değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesinin doğru olduğunu ve ünite ile doğrudan verilecek değer olarak seçilen değer uyumlu olduğunu düşünmekte olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, öğretmenlerin yaklaşık yarısından fazlası öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları, estetik değeri için ayrılan sayfa sayısını, çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteliğini, metinlerin içeriğini, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliğini, kitapların birbirlerini tamamlama özelliklerini estetik değerinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları anlaşılmaktadır.

4.2.3. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerinin Kazandırılması Sürecinde Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler programında doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı ile ilgili görüşleri Çizelge 17’de sunulmuştur.

Çizelge 17’de görüldüğü gibi, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını yetersiz bulmaktadırlar. Öğretmenlerin % 41’i “Ders kitabında doğal çevreye duyarlılık değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir”, % 52.4’ü “Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir”, % 52.5’i “Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir”, % 41’i “Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, doğal çevreye duyarlılık değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir”, % 41’i “Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir” maddelerine yönelik

“katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin % 42.6’sı “Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmak için uygundur” maddesine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirirken, buna karşılık, % 41’i de “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Yine, öğretmenlerin % 42.78’si “Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir” maddesine yönelik “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” biçiminde görüş bildirirken, % 39.3’ü de “katılmıyorum” ve “hiç katılmıyorum” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin % 90.2’si “Öğrencilere kazandırılmak istenen doğal çevreye duyarlılık değerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde verilmesi uygundur”, % 68.9’u da “Bölgemizi Tanıyalım ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak doğal çevreye duyarlılık değerinin belirlenmiş olması uygundur” maddelerinde tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin çok büyük bir bölümü doğal çevreye duyarlılık değerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde verilmesinin doğru olduğunu ve ünite ile doğrudan verilecek değer olarak seçilen değer uyumlu olduğunu düşünmektedirler. Buna karşılık, öğretmenlerin yaklaşık yarısı ya da yarıdan fazlası doğal çevreye duyarlılık değeri için ayrılan sayfa sayısını, çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısını ve niteliğini, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliğini, kitapların birbirlerini tamamlama özelliklerini sorumluluk değerinin kazandırılması açısından yetersiz buldukları söylenebilir. Yine, öğretmenlerin yaklaşık yarısı öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeleri, açıklamaları ve metinlerin içeriğini olumlu bulurlarken, yaklaşık yarısı da bunlar hakkında olumsuz görüşe sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 17.

Sosyal Bilgiler Programında Doğal Çevreye Duyarlılık Değerinin Kazandırılması Sürecinde Öğretmen Kılavuz Kitabı, Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı İle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğrencilere kazandırılmak istenen doğal çevreye duyarlılık değerinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.	20	32.8	35	57.4	3	4.9	1	1.6	2	3.3	61	100
2. Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.	4	6.6	22	36.1	11	18	21	34.4	3	4.9	61	100
3. “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak doğal çevreye duyarlılık değerinin belirlenmiş olması uygundur.	5	8.2	37	60.7	5	8.2	12	19.7	2	3.3	61	100
4. Ders kitabında doğal çevreye duyarlılık değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.	2	3.3	18	29.5	16	26.2	21	34.4	4	6.6	61	100
5. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	18	29.5	10	16.4	26	42.6	6	9.8	61	100
6. Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir.	1	1.6	18	29.5	10	16.4	27	44.3	5	8.2	61	100
7. Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmak için uygundur.	2	3.3	24	39.3	10	16.4	21	34.4	4	6.6	61	100
8. Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, doğal çevreye duyarlılık değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.	1	1.6	22	36.1	12	19.7	23	37.7	2	3.3	61	100
9. Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.	2	3.3	20	32.8	14	23	21	34.4	4	6.6	61	100

4.2.4. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Değer Öğretimi Yaklaşımları İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler programında kullanılan değer öğretimi yaklaşımları ile ilgili görüşleri Çizelge 18’de sunulmuştur. Değer öğretimi yaklaşımları isim olarak verilmemiş, yaklaşımın kısa açıklaması biçiminde maddeleştirilmiştir. Değer öğretimi yaklaşımlarından 1. madde ile değeri açıklamak (değeri belirginleştirmek), 2. madde ile değer analizi, 3. madde ile değerlerin doğrudan öğretimi, 4. madde ile ikilem tartışması (ahlaki muhakeme) açıklanmıştır. Öğretmenler aynı anda birden fazla değeri işaretlemişlerdir.

Çizelge 18.

Sosyal Bilgiler Programında Kullanılan Değer Öğretimi Yaklaşımları İle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Sorumluluk		Estetik		Doğal Çevreye Duyarlılık		Kullanmıyorum	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Öğrencilerimin bu değerle ilgili kendi düşünce ve davranışını fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım ederim.	57	93.4	19	31.1	44	72.1	1	1.6
2. Öğrencilerime bu değerle ilgili karşılaştıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel araştırma ile mantıksal düşünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum.	47	77	24	39.3	38	62.3	2	3.3
3. Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü olduğunu vurgularım. Telkinde bulunarak ve öğüt vererek bu değerini gelişmesini sağlarım.	47	77	26	42.6	32	52.5	5	8.2
4. Ahlaki ikilemler içeren hikayeler anlatırım ve öğrencimin bu ikilemi nasıl çözeceğine dair sorular sorarım. Öğrencimin seçim yapıp kendince en doğru kararı vererek kendi değerini belirlemesi için yardımcı olurum.	47	77	26	42	29	47.5	4	6.6

Çizelge 18'e göre öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu değer öğretimi sürecinde değeri açıklama yaklaşımını kullanmaktadırlar. Buna göre "Öğrencilerimin bu değerle ilgili kendi düşünce ve davranışını fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım ederim" maddesine yönelik öğretmenler en çok sorumluluk (% 93.4) ve doğal çevreye duyarlılık (% 72.1) değerleri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, değeri açıklama yaklaşımı ile ilgili öğretmenlerin daha az olumlu görüş bildirdiği değer, % 31.1 ile estetik değeridir. Öğretmenler "Öğrencilerime bu değerle ilgili karşılaştıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel araştırma ile mantıksal düşünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum" maddesine yönelik, öğretmenler en çok sorumluluk (% 77) ve doğal çevreye duyarlılık (% 62.3) değerleri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Yine, değer analizi yaklaşımı ile ilgili öğretmenlerin daha az olumlu görüş bildirdiği değer % 39.3 ile estetik değeridir. Öğretmenler "Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü olduğunu vurgularım" maddesine yönelik sorumluluk (% 77), estetik (% 42.6) ve doğal çevreye duyarlılık (% 52.5) değerleri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler "Ahlaki ikilemler içeren hikayeler anlatırım ve öğrencimin bu ikilemi nasıl çözeceğine dair sorular sorarım. Öğrencimin seçim yapıp kendince en doğru kararı vererek kendi değerini belirlemesi için yardımcı olurum" maddesine yönelik en çok sorumluluk (% 77) değeri için olumlu görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, ahlaki muhakeme yaklaşımı ile ilgili öğretmenler estetik değer (% 42) ve doğal çevreye duyarlılık değerleri (% 47.5) hakkında daha az olumlu görüş bildirmişlerdir.

Değer öğretimi yaklaşımları ile ilgili olarak sınıfta kullanılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğretmen görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğretmen yanıtlarından elde edilen bulgulara göre, sınıfta öğrencilerin her konu üzerinde özgür düşünce ve görüşlerini arkadaşları ile paylaşmalarını sağlamak, tartışmalarını sağlamada rehberlik yapmak ve sınıfta yapılan diğer çalışmalar olarak belirlenmiştir.

Bu araştırma bulgularını destekleyen farklı araştırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008)'in ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşlerini aldığı araştırmasında benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Bu çalışmada öğretmenlerin yarısından fazlası sorumluluk değerinin

öğretiminde ahlaki muhakeme, değer analizi ve değeri açıklama yaklaşımlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Yine, Baydar (2009) tarafından yapılan çalışmada değerlerin doğrudan öğretimi ve ahlaki muhakeme yaklaşımının değer öğretiminde öğretmenler tarafından sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çengelci (2010)'nin ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi olan 22 öğrenci ve onların sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirdiği araştırmasında, araştırmanın bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminde öğretmenler en çok değeri açıklamak ve değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımlarını kullanmaktadırlar. Bununla birlikte, Can (2008)'in sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin en çok sorumluluk değerine yönelik etkinlikler düzenlediği bulgusu, bu araştırmanın bulgularıyla tutarlılık gösterirken, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımları ile ilgili daha farklı bulgular elde edilmiştir. Bu araştırma bulgularına göre öğretmenlerin, değer analizi ve ahlaki muhakeme yaklaşımlarını içeren etkinliklere yeterince yer vermedikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin büyük bir bölümünün değer öğretimi sürecinde değeri açıklama yaklaşımını kullandıkları gerek bu araştırmanın bulguları, gerekse benzer araştırma sonuçları ile ortaya konulmuştur. Bu sonuçlara göre, değer öğretimi yaklaşımlarının öğretmenlerin büyük bir bölümü tarafından en çok sorumluluk değerinin öğretiminde kullanıldığı söylenebilir. Öğretmenlerin değer öğretimi yaklaşımlarını en az estetik değerinin öğretimi sürecinde kullandıkları görülmektedir.

4.2.5. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Değer Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin beşinci sınıf sosyal bilgiler programında değer öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili görüşleri Çizelge 19'da sunulmuştur. Öğretmenler aynı anda birden fazla değeri işaretlemişlerdir.

Çizelge 19.

Sosyal Bilgiler Programında Değer Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Tekniklerle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Sorumluluk		Estetik		Doğal Çevreye Duyarlılık		Kullanmıyorum	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1. Sınıfta gruplar oluşturarak bu değeri tartışmalarını sağlarım.	48	78.7	17	27.9	37	60.7	5	8.2
2. İşbirlikli öğrenme yöntemini kullanırım.	47	77	20	32.8	34	55.7	3	4.9
3. Problem çözme yöntemini kullanırım	46	75.4	18	29.5	35	57.4	1	1.6
4. Soru-cevap yöntemini kullanırım.	47	77	32	52.5	39	63.9	1	1.6
5. Drama çalışması yaptırırım.	37	60.7	26	42.6	31	50.8	5	8.2
6. Performans ödevleri veririm.	49	80.3	40	65.6	35	57.4	1	1.6
7. Proje çalışması yaptırırım.	47	77	40	65.6	38	62.3	1	1.6
8. Geziye götürürüm.	26	42.6	28	45.9	42	68.9	10	16.4
9. Çeşitli materyaller (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, fotoğraf, oyuncak vb.) kullanırım.	42	68.9	45	73.8	48	78.7	2	3.3

Çizelge 19 incelendiğinde, öğretmenlerin büyük çoğunluğu değer öğretiminde çeşitli materyaller, performans ödevleri, proje çalışması ve soru-cevap yöntemini kullandıkları belirlenmiştir. Buna göre, öğretmenlerin sorumluluk değerinin öğretimi için en çok (% 80.3) “Performans ödevleri veririm”, estetik değeri (% 73.8) ve doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretimi için en çok (% 78.7) “çeşitli materyalleri (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, fotoğraf, oyuncak vb.) kullanırım”, maddelerinde görüş birliği içinde olmuşlardır. Öğretmenlerin % 42.6’sı sorumluluk değerinin öğretimi için “Geziye götürürüm”, % 27.9’u estetik değerinin öğretimi için “Sınıfta gruplar oluşturarak bu değeri tartışmalarını sağlarım”, % 50.8’i doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretimi için “Drama çalışması yaptırırım” maddelerinde daha az görüş birliği içinde olmuşlardır. Bununla birlikte, öğretmenlerin sorumluluk ve doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretiminde çeşitli öğretim yöntemleri ve tekniklerini daha çok kullanırken bu yöntem ve teknikleri estetik değerinin öğretimi için daha az kullandıkları belirlenmiştir.

Bu araştırma bulgularıyla farklılık ya da benzerlik gösteren çeşitli araştırma bulguları bulunmaktadır. Can (2008) dördüncü ve beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptığı araştırmada öğretmenlerin değerler eğitiminde en çok işbirliğine dayalı öğrenme tekniği ve yaratıcı drama yöntemlerini kullandıkları bulgusunu elde etmiştir. Baydar (2009)'ın beşinci sınıf öğrencileri ve öğretmenleriyle gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, soru-cevap yöntemini değer öğretimi sürecinde çok sık kullanmaktadırlar. Değer öğretimi yaklaşımlarında yer alan, drama ve eğitsel oyunların diğer yöntem ve tekniklere göre kullanımının daha az olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular araştırma bulgularıyla büyük ölçüde benzerlik göstermektedirler.

Farklı eğitim basamaklarında çalışan öğretmenler ile yapılan çalışmalarda da benzer ve farklı bulgular elde edilmiştir. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla bir araştırma yapan Tokdemir (2007) tarih dersinde değer öğretimi sürecinde öğretmenlerin soru-cevap, gezi-gözlem, drama ve proje yöntemlerini daha az kullandıklarını belirlemiştir.

Akbaş (2004) 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okullarının genel amaçlarında belirtilen değerlere ulaşma düzeylerini öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirdiği çalışmasında, öğretmenlerin değer öğretiminde çoğunlukla öğretmenin merkezde olduğu ve sözel iletişime dayalı etkinlikler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulguların da araştırma bulguları ile benzer ya da ayrılan yönlerinin olduğu görülmektedir. Nitekim, bu araştırmada sözel iletişime dayalı yaklaşımlar kullanılmakla birlikte, öğretmenlerden daha çok öğrencilerin merkezde olduğu yaklaşımların kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu bulgulara dayalı olarak, sosyal bilgiler dersinde değerlerin öğretiminde daha çok öğrenciyi merkeze alan ve öğrencinin etkin olduğu yaklaşımların tercih edildiği söylenebilir.

Bununla birlikte, Sosyal bilgiler dersinde değer eğitiminde kullanılan yöntem ve tekniklerle ilgili öğretmenlerden elde edilen veriler öğrencilerin bu konudaki görüşleri

ile karşılaştırıldığında birbirinden ayrılan ve benzer yönlerin olduğu belirlenmiştir. Buna göre, sorumluluk ve estetik değerlerine yönelik olarak proje, performans ödevi ve drama çalışması kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci bulguları karşılaştırıldığında öğrencilere ait olumlu görüş yüzdelerinin öğretmenlere ait olumlu görüş yüzdelerinden düşük olduğu görülmüştür. Bir başka deyişle, öğrenciler öğretmenlere göre bu yöntem ve tekniklerin daha az kullanıldığını belirtmişlerdir. Ancak, doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılmasında ise, proje, performans ödevi ve drama çalışması kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin benzer olduğu belirlenmiştir.

4.2.6. Sosyal Bilgiler Programında Değer Kazanımı Sürecinde Öğretmenin Kendisi ve Veliler ile İlgili Görüşleri

Öğretmenlerin değer öğretimi sürecinde öğrencilere rol-model olma, aile ile değerlerin öğretimi konusundaki iletişim, aile özellikleri ve çocukların değer kazanımı ilişkisi ile ilgili görüşleri Çizelge 20’de sunulmuştur.

Çizelge 20 incelendiğinde, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olma, öğrencilere iyi bir rol-model olma ve bu değerleri kazandırma konusunda kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili yanıtlarının olumlu olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin % 77.1’i “Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini öğrencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum” maddesi için “tamamen katılıyorum” ve “katılıyorum şeklinde görüş bildirirken, % 19.7 si “kararsızım” şeklinde görüş bildirmiştir. Bu araştırma bulguları ile benzerlik gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır. Sezer (2008)’in ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmenlerle yaptığı çalışma da öğretmenlerin büyük çoğunluğunun sorumluluk değerini öğretebilme konusunda kendilerini yeterli buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 20.

Sosyal Bilgiler Programında Değer Kazanımı Sürecinde Öğretmenin Kendisi ve Veliler ile İlgili Görüşleri

		Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olduğuma inanıyorum.	37	60.7	22	36.1	1	1.6	1	1.6	-	-	61	100
2.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine uygun davranışlar sergiliyorum.	29	47.5	31	50.8	1	1.6	-	-	-	-	61	100
3.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini öğrencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum.	20	32.8	27	44.3	12	19.7	1	1.6	1	1.6	61	100
4.	Öğrencilerime söylediklerimle davranışlarım arasında tutarlılık vardır.	34	55.7	24	39.3	1	1.6	1	1.6	1	1.6	61	100
5.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini sadece ilgili üniteye değil uygun olan her durumda pekiştiririm.	34	55.7	23	37.7	2	3.3	1	1.6	1	1.6	61	100
6.	Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler.	12	19.7	18	29.5	13	21.3	12	19.7	6	9.8	61	100
7.	Okulda öğretilen sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinden aileleri de haberdar ederim.	17	27.9	30	49.2	7	11.5	6	9.8	1	1.6	61	100
8.	Öğrencilerimin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini günlük yaşamlarında kullanmaları için ailelerin desteğini isterim.	26	42.6	30	49.2	3	4.9	1	1.6	1	1.6	61	100
9.	Ailelerin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır.	32	52.5	18	29.5	3	4.9	6	9.8	2	3.3	61	100
10.	Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır.	23	37.7	23	37.7	7	11.5	6	9.8	2	3.3	61	100

Bununla birlikte, öğretmenlerin % 77.1'i "Okulda öğretilen sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinden aileleri de haberdar ederim", % 91.8' i de "Öğrencilerimin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini günlük yaşamlarında kullanmaları için ailelerin desteğini isterim" maddelerine yönelik "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" biçiminde görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, öğretmenlerin daha az katıldığı madde % 49.2 ile "Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler" maddesi olmuştur. Araştırma bulgularıyla benzerlik ve farklılık gösteren araştırma bulguları bulunmaktadır. Akbaş (2004) 8. sınıf öğrencilerinin ilköğretim okullarının genel amaçlarında belirtilen değerlere ulaşma düzeylerini öğrenci ve öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir. Arslan (2007)'ın araştırma sonuçları da benzer biçimde okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediği yönünde olmuştur.

Yine, öğretmenlerin büyük çoğunluğu ailelerin eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik durumları ile çocuklarının temel değerlere sahip olmaları arasında pozitif bir ilişki olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenlerin % 82'si "Ailelerin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır", % 75.4'ü "Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır" maddelerine yönelik "tamamen katılıyorum" ve "katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu araştırma bulguları ile benzerlik gösteren kimi araştırma bulguları bulunmaktadır. Keskin (2008)'in Türkiye'de Sosyal Bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması başlıklı çalışmasında ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen değerler eğitimi ölçeği kullanılmış ve araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin değerlere yönelik puanları arttığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, Baydar (2009)'ın araştırma bulgularının kimileri bu araştırma bulgularıyla benzerken kimileri farklıdır. Beşinci sınıf öğrenci ve öğretmenleriyle çalışılan araştırmada, ailelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin değer kazanımının

olumlu yönde etkilendiği bulunmuştur. Bu araştırmayı destekleyen bir bulgudur. Araştırmada, alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzeyde olma, öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu ise araştırma bulgularından farklıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde değer kazanımı sürecinde öğretmenlerin öğrenci aileleri ile iletişimlerine yönelik veriler, öğretmen (Çizelge 20/madde 7-8) ve öğrenci (Çizelge 8/madde 22-23) görüşlerine dayanılarak karşılaştırılmıştır. Buna göre, öğretmen ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun, öğretmenlerin öğrenci velilerini “okulda öğretilen sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinden aileleri de haberdar etme” ve “öğrencilerin bu değerleri günlük yaşamlarında kullanmaları için ailelerin desteğini isteme” maddelerine yönelik olumlu görüş bildirdiği belirlenmiştir. Sonuçta, hem öğretmenlerin, hem de öğrencilerin değer kazanımı sürecinde öğretmenlerin öğrenci aileleri ile iletişimlerine yönelik benzer görüşler taşıdıkları söylenebilir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin öğrencilere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması ile ilgili olarak kendilerine yönelik olumlu düşüncelere sahipken, ailelerin bu konudaki ilgisini yetersiz buldukları söylenebilir.

4.2.7. Sosyal Bilgiler Programında Değer Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf İçi Davranışlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin sosyal bilgiler programında değer kazanımı sürecinde kendi sınıf içi davranışları ile ilgili görüşleri Çizelge 21’de sunulmuştur.

Çizelge 21’e göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun öğretmen davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin en az olumlu görüş bildirdiği madde % 85.2 ile “aileleri ile birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmeleri için teşvik ederim” maddesi olmuştur. Bununla birlikte, doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili maddelerin büyük çoğunluğunda öğretmenlerin hepsinin olumlu görüş bildirdiği belirlenmiştir.

Çizelge 21.

Sosyal Bilgiler Programında Değer Kazanımı Sürecinde Kendi Sınıf İçi Davranışlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri

		Evet		Hayır		Toplam	
		Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1.	Sorumluluklarını yerine getirdiklerinde öğrencilerimi ödüllendiririm.	59	96.7	2	3.3	61	100
2.	Çeşitli proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlarım.	58	95.1	3	4.9	61	100
3.	Ödevlerini zamanında yapıp yapmadıklarını kontrol ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100
4.	Ödevlerini tam yapıp yapmadıklarını önemserim.	56	91.8	5	8.2	61	100
5.	Ders araç ve gereçlerini tam ve vaktinde getirip getirmediğini kontrol ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100
6.	Okula vaktinde gelmeleri için teşvik ederim.	60	98.4	1	1.6	61	100
7.	Sınıf ve okul kurallarına uymalarını önemserim.	60	98.4	1	1.6	61	100
8.	Sınıftaki eşyaların düzenli görünmesini önemserim.	59	96.7	2	3.3	61	100
9.	Sınıftaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını isterim.	61	100	-	-	61	100
10.	Temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelmelerini isterim.	57	93.4	4	6.6	61	100
11.	Aileleri ile birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmeleri için teşvik ederim.	52	85.2	9	14.8	61	100
12.	Aileleri ile birlikte tarihi mekânlara gitmeleri için teşvik ederim.	55	90.2	6	9.8	61	100
13.	Bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe(estetiğe) dikkatlerini çekerim.	58	95.1	3	4.9	61	100
14.	Su, elektrik gibi kaynakları tasarruflu kullanmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
15.	Kâğıtların arka yüzlerini de kullanmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
16.	Ders araç gereçlerini kırmadan, yıpratmadan kullanmalarını söylerim.	60	98.4	1	1.6	61	100
17.	Ağaçlara, çiçeklere zarar vermemeleri gerektiğini söylerim.	61	100	-	-	61	100
18.	Hayvanları korumalarını ve onlara iyi davranmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100
19.	Yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmeleri için teşvik ederim.	61	100	-	-	61	100
20.	Çevrelerini temiz tutmalarını isterim.	61	100	-	-	61	100

Sonuç olarak, öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık davranışlarını kazandırmaya yönelik gerekli olan sınıf içi ortamları oluşturdukları söylenebilir.

Öğretmenlerin sınıf içi davranışlarıyla ilgili veriler, öğretmen (Çizelge 21) ve öğrenci (Çizelge 8) görüşlerine dayanılarak karşılaştırıldığında benzer bulgular elde edildiği görülmektedir. Nitekim gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin büyük çoğunluğunun öğretmenlerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun öğretmen davranışları sergiledikleri konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. Bununla birlikte, öğretmenlerin daha az olumlu görüş bildirdiği madde olan “aileleri ile birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmeleri için teşvik ederim” maddesine yönelik öğrencilerin de benzer biçimde görüş bildirmesi dikkat çekici bir bulgu olarak belirlenmiştir.

4.2.8. Sosyal Bilgiler Programında Öğrencilerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanma Düzeyleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin sosyal bilgiler programında öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanma düzeyleri ile ilgili görüşleri Çizelge 22’de sunulmuştur.

Çizelge 22.

Sosyal Bilgiler Programında Öğrencilerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerini Kazanma Düzeyleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Yanlarında biri varken de yokken de bu değere uygun davranırlar.		Yanlarında bir büyük varken bu değere uygun davranırlar.		Bu değere uygun davranmazlar.		Yanıtsız		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Sorumluluk	17	27.9	27	44.3	1	1.6	16	26.2	61	100
Estetik	14	23	27	44.3	4	6.6	16	26.2	61	100
Doğal çevreye karşı duyarlılık	21	34.4	24	39.3	2	3.3	14	23	61	100

Çizelge 22'ye göre, öğretmenlerin yarısı öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini yeterince kazanamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin % 27.9' u sorumluluk değeri ile ilgili, % 23'ü estetik değeri ile ilgili ve % 34.4' ü doğal çevreye duyarlılık değeri ile “yanlarında biri varken de yokken de bu değere uygun davranırlar” maddesine yönelik olumlu görüş bildirmişlerdir. Buna karşılık, öğretmenlerin % 44.3'ü sorumluluk değeri ile ilgili, % 44.3'ü estetik değeri ile ilgili ve % 39.3'ü doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili “Yanlarında bir büyük varken bu değere uygun davranırlar” maddesine yönelik olumlu görüş bildirilmişlerdir.

Öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanma düzeyleri ile ilgili öğretmen (Çizelge 22) ve öğrenci (Çizelge 12) bulguları karşılaştırıldığında birbirinden farklı sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu bu değerlere uygun davranışlar sergilediklerine inanırken, öğretmenlerin yarısı öğrencilerin bu değerlere uygun davranışlar göstermediklerini düşünmektedirler. Bu araştırma bulguları ile benzerlik gösteren bulgular Akbaş (2004) tarafından öğrencilerin değerleri kazanma düzeylerine ilişkin öğretmen görüşlerinin alındığı bir araştırma ile elde edilmiştir. 8. sınıf öğrenci ve öğretmenleriyle gerçekleştirilen araştırmada, öğretmenlerin öğrenci değerlerine ilişkin puanlarının, öğrencilerin değer ölçeklerinden aldıkları puanlara göre daha düşük oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda yapılan araştırma bulgularının benzer olması öğrencilerin kendi davranışlarını değerlendirme konusunda yeterli olmadıkları, onları değerlendiren konumunda olan öğretmenlerin daha objektif bir değerlendirme yaptığı söylenebilir. Bu araştırmadan farklı olarak Aslan (2007) ise, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeylerini belirlemeyi amaçladığı çalışmasında öğretmen görüşlerine göre, ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri yeterli düzeyde kazandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak, öğretmenlerinin öğrencilerin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışları çoğunlukla yanlarında bir büyük

olduğunda yerine getirirken, yalnız iken bu davranışları yeterince yerine getirmediklerini düşündükleri söylenebilir.

4.2.9. Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili öğretmen görüşleri Çizelge 23'te sunulmuştur.

Çizelge 23.

Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılması Sürecinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Yöntem ve Teknikleri İle İlgili Öğretmen Görüşleri

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Görüşme	56	91.8	5	8.2	61	100
Gözlem	59	96.7	2	3.3	61	100
Anket	21	34.4	31	50.8	61	100
Anekdot	23	37.7	27	44.3	61	100
Portfolyo	32	52.5	20	32.8	61	100

Çizelge 23'e göre, sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde öğretmenlerin büyük çoğunluğu gözlem ve görüşme yöntemini kullandıkları yönünde olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin daha az tercih ettikleri yöntemler ise % 34.4 ile anket ve % 37.7 ile anekdot olmuştur.

Değer öğretimi sürecinde kullanılan ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinden sınıfta kullanılan diğer çalışmaların neler olduğuna yönelik öğretmen görüşleri açık uçlu bir soruyla alınmıştır. Öğretmen yanıtlarından elde edilen bulgulara göre kimi öğretmenler çalışma kağıtları kullandıklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırma ile benzerlik gösteren kimi araştırma bulguları bulunmaktadır. Can (2008) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemi yardımıyla öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını anladıklarına ve ayrıca, öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok öğrencilerin davranışlarını gözlemleyerek anladıklarına yönelik bulgular elde edilmiştir.

Çengelci (2010) yaptığı araştırmada ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi gerçekleştirilmeye yönelik etkinliklerde kullanılan değerlendirme tekniklerinin belirlenmesine ilişkin benzer sonuçlar elde etmiştir. Değerler eğitimi gerçekleştirilmeye yönelik etkinliklerde kullanılan değerlendirme tekniklerinin başında gözlemin geldiği belirlenmiştir. Ancak öğretmen sistemli bir gözlem yapmamaktadır. Bunun dışında öğretmenin ödev kontrolü ve özdeğerlendirme formlarını kullanarak değerlendirme yaptığı bulguları da elde edilmiştir.

Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde kullanılan ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri ile ilgili veriler, öğretmen (Çizelge 23) ve öğrenci (Çizelge 14) görüşlerine dayanılarak karşılaştırıldığında elde edilen bulguların benzer olduğu görülmüştür. Nitekim hem öğretmenlerin hem öğrencilerin büyük çoğunluğu değerlerin kazandırılması sürecinde gözlem ve görüşme yönteminin kullanıldığını belirtmişlerdir. Değer eğitimi sürecinde değerlendirme aracı olarak portfolyo kullanımı ile ilgili olarak öğretmen ve öğrenci görüşleri arasında tutarlılık varken, anket kullanımı ile ilgili öğrenciler öğretmenlerden daha olumlu görüş yüzdesine sahiptirler.

Sonuç olarak, sosyal bilgiler programında öğrencilere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecine yönelik olarak öğretmenlerin,

yoğun biçimde gözlem ve görüşme tekniklerini kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir.

4.2.10. Öğretmenlerin Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Karşılaştıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri

Öğretmenlere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde karşılaştıkları güçlükler ve çözüm önerilerine yönelik açık uçlu bir soru sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlara yönelik elde edilen bulgular “Öğretmenlerin Ders Kitabı, İçeriği, Etkinlikler ve Ortam İle İlgili Görüşleri”, “Öğretmenlerin Aileler ile İlgili Görüşleri”, “Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programı ile İlgili Görüşleri” ve “Öğretmenlerin Kendileri ile İlgili Görüşleri” olmak üzere dört başlıkta verilmiştir.

4.2.10.1. Öğretmenlerin Ders Kitabı, İçeriği, Etkinlikler ve Ortam İle İlgili Görüşleri

Öğretmenlerden kimileri kitapların ilgi çekici resimlerle tasarlanmadığını, çalışma kitabındaki etkinliklerin nitelikli olmadığını, çalışma kitabının değerlerin kazandırılmasında etkili bir rolü olmadığını, metinlerle konuyu bağdaştırmakta öğrencilerin zorlandığını, öğrencilerin metinlerden ve etkinliklerden sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, bir öğretmen sosyal bilgiler dersindeki değerlerin ünitelere dağıtılmasında sıkıntı olduğunu, bir değer sadece bir ünite değil diğer ünitelerde pekiştirecek biçimde verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bir diğer öğretmen çalışma kitabındaki etkinlikler ile ders kitabının uyumlu olmadığını belirtmiştir. Yine, iki öğretmen de kitapların eskisi gibi daha çok bilgi verici olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerden kimileri de dersliklerde harita, küre, tarihi ve doğal mirasla ilgili resim, öykü vb. yeterli sayıda olmadığı, okulların eğitim materyali kalitesinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.2.10.2. Öğretmenlerin Aileler İle İlgili Görüşleri

Öğretmenler, öğrencinin zamanının büyük çoğunluğunu ailesi ile geçirdiğini ve aile bireylerinin bu değerlerin çocuğa kazandırılmasında örnek teşkil ettiğini belirtmişlerdir.

Okul ile aile ve yakın çevresindeki uygulamaların tamamen zıt olduğunu ve bunun kazanımların gerçekleştirilmesinde güçlük yarattığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre, ailelerin belirlenen değerler de örnek davranışlar göstermemesi, öğrenme sürecini yavaşlatmaktadır. Değerlerin kazandırılmasında yapılan çalışmalar sadece çocuklara yönelik değil ailelere de yönelik olmalıdır. Bunun için ailelere yönelik eğitim programları vb. etkinlikler düzenlenmelidir. Kanun, basın-yayın, sivil toplum kuruluşları vb. yollar kullanılarak toplumsal bilinç oluşturulması yerinde olacaktır.

4.2.10.3. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programı İle ilgili Görüşleri

Öğretmenlerden bazıları, sosyal bilgiler dersi ile Türkiye'nin ve Türk bilim adamlarının daha iyi tanıtılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinin haftada üç saat olmasının da dersin içeriğinin verilmesinde yetersiz olduğunu, Sosyal Bilgiler dersinin haftada dört saat olması gerektiğini belirtmişlerdir.

4.2.10.4. Öğretmenlerin Kendileri İle İlgili Görüşleri

Öğretmenlerden kimileri öncelikle öğretmenlerin değer eğitimi konusunda hizmetiçi eğitim alması gerektiğini ve öğretmen kalitesinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin sosyal bilgiler programına, ailelere ve kendilerine yönelik karşılaştıkları güçlüklerinin olduğu ve aynı zamanda bunlara yönelik önerilerinin olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, sosyal bilgiler ders kitabının görsellerinin iyileştirilmesi, etkinliklerin niteliğinin artırılması, eğitim materyallerinin her okulda hazır durumda olması, sosyal bilgiler ders saatlerinin artırılması, ailelerin değerlerle ilgili eğitim alması ve öğretmenlere de değerler eğitimiyle ilgili hizmetiçi eğitim verilmesi önerilerinde bulunmuşlardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sorunu, yöntemi ve bulguları özetlenmiş ve bulgulara dayalı olarak sorunun çözümüne ve ileriki araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma ile beşinci sınıf sosyal bilgiler programında, sorumluluk, estetik ve çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılması sürecinin öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma evreni 2009-2010 öğretim yılında İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören toplam 2942 beşinci sınıf öğrencisi ile bu okullarda görev yapan toplam 79 öğretmeni kapsamaktadır. Araştırmanın örneklemi ise İstanbul İli Çekmeköy ilçesinde 28 ilköğretim okulunda öğrenim gören 199 beşinci sınıf öğrencisi ile görev yapan 61 sınıf öğretmeninden oluşmuştur.

Araştırmanın verileri öğrencilere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğrenci Görüşleri Anketi” ve öğretmenlere yönelik hazırlanan “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Sorumluluk, Estetik ve Doğal Çevreye Duyarlılık Değerlerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri Anketi” ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde istatistiksel teknik olarak “sayı ve yüzde”lerden yararlanılmıştır.

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

5.1.1. Öğrenci Görüşleriyle İlgili Elde Edilen Sonuçlar

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşlerine göre elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışlarda bulunduğunu düşünmektedirler.
- Öğrenciler kendilerine sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerleri ile ilgili yeterli açıklamaların yapılmasına karşılık bunları uygulamaya geçirecek etkinliklerin yeterince yapılmadığı görüşündedirler.
- Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olduklarını ve buna uygun davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir.
- Öğrenciler değerleri kazanmalarında en önemli etkenin aileleri olduğunu bunu sırasıyla, öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinin, arkadaşlarının ve çevrelerinin izlediğini açıklamışlardır.
- Öğrenciler öğretmenlerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık ile ilgili davranışlarını yoğun olarak gözlem ve görüşme yaklaşımlarını kullanarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin değerleri kazanmalarına yönelik olarak rubric ve portfolyo gibi değerlendirme araçlarını daha az tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

5.1.2. Öğretmen Görüşleriyle İlgili Elde Edilen Sonuçlar

Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşlerine göre elde edilen sonuçlar şunlardır:

- Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programı içerisinde yer almasını uygun bulmaktadır. Seçilen ünitelerin o üniteye “doğrudan verilecek değer” ile uyumlu olduğunu düşünmektedirler.
- Öğretmenler, ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerinin kazandırılması sürecinde öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabını yetersiz bulmaktadır. Öğretmenler bu kitaplardaki yönlendirme ve açıklamaların yeterliliğini, konuya ayrılan sayfa sayısını, etkinlik sayısının yeterliliğini, etkinliklerin niteliğini, metinlerin içeriğini, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliğini ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özelliklerini yetersiz bulmaktadırlar.
- Öğretmenler doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili ders kitabında yer alan metinlerin içeriğini sorumluluk ve estetik değerlerine göre daha uygun bulmaktadırlar. Yine, doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmelerin ve açıklamaların, sorumluluk ve estetik değerlerine yönelik yönlendirme ve açıklamalardan daha yeterli olduğu görüşündedirler.
- Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu değer öğretimi sürecinde değeri açıklama yaklaşımını kullanmaktadırlar.
- Değer öğretimi yaklaşımlarının öğretmenlerin büyük bir bölümü tarafından en çok sorumluluk değerinin öğretiminde kullanıldığı söylenebilir. Öğretmenlerin değer öğretimi yaklaşımlarını en az estetik değerinin öğretimi sürecinde kullandıkları görülmektedir.

- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu değer öğretiminde çeşitli materyaller, performans ödevleri, proje çalışması ve soru-cevap yöntemini kullandıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, sorumluluk ve doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretiminde çeşitli öğretim yöntemleri ve tekniklerini daha çok kullanırken bu yöntem ve teknikleri estetik değerinin öğretimi için daha az kullandıkları belirlenmiştir.
- Öğrencilere sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması ile ilgili olarak öğretmenler kendilerine yönelik olumlu düşüncelere sahiptirler. Buna karşılık, öğretmenler, ailelerin çocuklarının okulda temel değerleri kazanıp kazanmamalarına yönelik ilgilerini yetersiz bulmaktadır.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğu sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazandırmaya yardımcı olacak sınıf ortamı ve buna uygun öğretmen davranışları sergilediklerini belirtmişlerdir.
- Öğretmenler öğrencilerinin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine yönelik uygun davranışları çoğunlukla yanlarında bir büyük olduğunda yerine getirirken, yalnız iken bu davranışları yeterince yerine getirmediğini düşünmektedirler.
- Sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecinde öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ölçme değerlendirme yöntemi olarak gözlem ve görüşme yöntemini kullanma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Sonuç olarak beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecine ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri arasında büyük ölçüde tutarlılık olduğu belirlenmiştir. Beşinci sınıf öğrencileri ve öğretmenleri genel olarak sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılması sürecine ilişkin olumlu görüşlere

sahiptirler. Bununla birlikte, öğrenciler bu değerlere sahip olma konusunda kendilerini yeterli bulurlarken, öğretmenler ise bu konuda öğrencileri tam anlamıyla yeterli bulmamaktadırlar.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak, uygulamaya ve araştırmacılara yönelik öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alan yönlendirme ve açıklamalar, konuya ayrılan sayfa sayısı, etkinlik sayısı, etkinliklerin niteliği, metinlerin içeriği, değerlendirme bölümünde yer alan soruların niteliği ve bu kitapların birbirini tamamlayıcı olma özellikleri değer öğretimi gözönünde bulundurularak geliştirilebilir.
- Öğretmenlere değer eğitimi yaklaşımları ile ilgili hizmetiçi eğitimler verilebilir. Bununla birlikte, Milli Eğitim Bakanlığı ile üniversitelerin işbirliği içerisinde olmaları, üniversitelerde bu konularda çalışan öğretim elemanları tarafından öğretmenlere değer öğretimine yönelik yeni yaklaşımları anlatan bilgilendirme toplantıları düzenlenmesi de önerilebilir.
- Değer öğretimi sürecinde okul- aile iletişiminin kurulabilmesi, ailelerin de değer eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılabilir. Bu amaçla, gerek basılı gerekse görsel basın –yayın organları ile ailelere çocuklarına kazandıracakları değerlere yönelik daha bilinçli olmalarını sağlayabilecek yayınlar gerçekleştirilebilir.

5.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma, ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında yer alan sekiz adet değerden sadece üç tanesi ile gerçekleştirilmiştir. İlköğretim beşinci sınıfta yer alan tüm değerleri içeren başka araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma, ilköğretim beşinci sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlandırılmıştır. İlköğretim birinci veya ikinci kademenin tümünü kapsayacak biçimde bilimsel araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırma, İstanbul ili Çekmeköy ilçesinde yapılmıştır. Araştırmanın evreni genişletilerek çok sayıda araştırmacı tarafından ülke çapında yeni bir araştırma yapılabilir.
- İlköğretim beşinci sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin değerler eğitimi ile görüşleri nitel araştırma yaklaşımları kullanılarak alındığı araştırmalar yapılabilir.

EK 1.
İSTANBUL İLİ ÇEKMEKÖY İLÇESİ İLKÖĞRETİM OKULLARI
OKUL/BÖLGE LİSTESİ

SIRA NO	OKULUN ADI	BÖLGESİ
1	ALEMDAĞ İLKÖĞRETİM OKULU	ALEMDAĞ
2	ALEMDAĞ ÇATALÇEŞME İLKÖĞRETİM OKULU	ALEMDAĞ
3	ALEMDAĞ MEHMET AKİF ERSOY İLKÖĞRETİM OKULU	ALEMDAĞ
4	NİŞANTEPE İLKÖĞRETİM OKULU	ALEMDAĞ
5	ÇEKMEKÖY ÇAMLIK İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
6	ÇEKMEKÖY İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
7	H.MEHMET EKŞİOĞLU İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
8	İSMİHAN İSMET SÜZER İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
9	S.HAMDİ TÜRKAY İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
10	ŞEHİT ÖĞRETMEN İZZET YÜKSEL İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
11	NÜKTE SÖZEN İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
12	ÇEKMEKÖY KORU İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
13	ÖZEL SEZİN İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
14	ÖZEL ÜTOPYA İLKÖĞRETİM OKULU	ÇEKMEKÖY
15	HÜSEYİNLİ KÖYÜ İLKÖĞRETİM OKULU	KÖY
16	REŞADİYE ALTAN YAZICI İLKÖĞRETİM OKULU	KÖY
17	SAADET YILMAZ İLKÖĞRETİM OKULU	KÖY
18	UÇAL KAĞIT İLKÖĞRETİM OKULU	KÖY
19	ERDAL YILMAZ İLKÖĞRETİM OKULU	ÖMERLİ
20	ÖZEL ALEV İLKÖĞRETİM OKULU	ÖMERLİ
21	ALİ KUŞÇU İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
22	H.AVNİ SİPAHİ İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
23	ÖĞRETMEN MELAHAT HÜDAYİ İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
24	RAHMİ-MİHRİBAN BEDESTENCİ İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
25	SULTANÇİFTLİĞİ İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
26	TAŞDELEN 125. YIL İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
27	VATAN İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN
28	ÖZEL TAŞDELEN İLKÖĞRETİM OKULU	TAŞDELEN

EK-2

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE DOĞAL ÇEVREYE DUYARLILIK DEĞERLERİNİN KAZANDIRILMASINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ ANKETİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket, “5.sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci görüşleri” nin alınması amacıyla hazırlanmıştır. Sosyal bilgiler dersindeki ilk üniteniz olan “Haklarımı Öğreniyorum” ünitesi ile **sorumluluk değerini**, ikinci üniteniz “Adım Adım Türkiye” ünitesi ile **estetik (güzellik) değerini**, üçüncü üniteniz “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesi ile de **doğal çevreye duyarlılık** değerini kazandınız.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorulara, ikinci bölümde araştırma konusu ile ilgili sorulara yer verilmiştir.

Bu ankete vereceğiniz samimi ve dikkatli yanıtlar araştırmamızın verilerini oluşturacağı için çok önemlidir. Okuduğunuz ifadelerde size uygun olanları (X) işareti ile işaretleyerek belirtiniz ve **hiçbir maddeyi yanıtlamadan geçmeyiniz**. Anket sorularına verdiğiniz yanıtlar yalnızca bu araştırmanın verileri olarak kullanılacak, başka bir amaçla kesinlikle kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, okul hayatınızda başarılar dilerim.

Fatma Çelik
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi
fatmacelik08@yahoo.com

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz:

Kız Erkek

2. Annenizin eğitim düzeyi:

İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek lisans mezunu veya üstü

3. Babanızın eğitim düzeyi:

İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu Üniversite mezunu
 Yüksek lisans mezunu veya üstü

BÖLÜM 2

1. Aşağıdaki maddelere ilgili görüşlerinizi **sınıf öğretmeninizi** düşünerek size uygun gelen seçeneğin altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
	Öğretmenimiz,		
1.	sorumluluklarımızı yerine getirdiğimizde bizi ödüllendirir.		
2.	yaptığımız proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlar.		
3.	ödevlerimizi zamanında yapıp yapmadığımızı düzenli olarak kontrol eder.		
4.	ödevlerimizi tam yapıp yapmadığımızı önemser.		
5.	ders araç ve gereçlerimizi tam ve vaktinde getirip getirmediğimizi kontrol eder.		
6.	okula vaktinde gelmemiz için bizi teşvik eder.		
7.	sınıf ve okul kurallarına uymamızı önemser.		
8.	sınıfımızdaki eşyaların düzenli görünmesini önemser.		
9.	sınıfımızdaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını ister.		
10.	temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelir.		
11.	bizim kıyafetlerimizin de temiz, ütülü ve uyumlu olmasını ister.		
12.	ailemizle birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmemiz için bizi teşvik eder.		
13.	ailemizle birlikte tarihi mekânlara gitmemiz için bizi teşvik eder.		
14.	bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe(estetiğe) dikkatimizi çeker.		
15.	su, elektrik gibi kaynaklarımızı tasarruflu kullanmamızı ister.		
16.	kullandığımız kâğıtların arka yüzlerini de kullanmamız için bizi teşvik eder.		
17.	kullandığımız ders araç gereçlerini, kırmadan, yıpratmadan kullanmamız için bizi teşvik eder.		
18.	etrafımızdaki bitkilere, ağaçlara zarar vermemizi istemez.		
19.	hayvanları korumamızı ve onlara iyi davranmamızı ister.		
20.	yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmemizi ister.		
21.	yaşadığımız yerleri temiz tutmamızı ister.		
22.	okulda öğrendiğimiz temel değerlerden (sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık) ailemizi de haberdar eder.		
23.	ailemizle iletişim kurarak günlük yaşantımızda sorumluluk, estetik, doğal çevreye duyarlılık değerlerine uygun davranıp davranmadığımızı kontrol eder.		

2. Sınıfınızda **sorumluluk değeri** ile ilgili aşağıdakilere benzer bir çalışma yapıp yapmadığınızı, ilgili kutucuğun altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
1.	Öğretmenimiz kendimize, ailemize, okulumuza ve çevremize karşı olan sorumluluklarımızın ne olduğunu anlattı.		
2.	Haklarımız ve sorumluluklarımız ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Öğretmenimiz bize sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Evde işbölümü yaparak üzerinize düşen işleri yerine getirin, odanızı toplu tutun, ödevlerinizi vaktinde yapın vb.).		
4.	Sorumluluk değeri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Sorumluluk değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Sınıfta gruplara ayrılarak sorumluluklarımızla ilgili konularda tartışmalar yaptık.		
7.	Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak sorumluluk değerini kazandık.		
8.	Sorumluluk değerini anlatan bir drama çalışması yaptık.		
9.	Çocuk Esirgeme Kurumu, yaşlılar yurdu vb. yerleri ziyaret ettik/edeceğiz.		

Sorumluluk değerini kazanmanızda etkisi olan başka bir çalışma yaptıysanız yazınız.

.....
.....

3. Sınıfınızda **estetik değeri** ile ilgili aşağıdakilere benzer bir çalışma yapıp yapmadığınızı, ilgili kutucuğun altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Evet	Hayır
1.	Öğretmenimiz estetik değerinin ne olduğunu anlattı.		
2.	Şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal varlıklar, tarihi mekânlar ve kültürel mirasımız ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Öğretmenimiz bize estetik değere sahip olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (Örneğin; şehrimizdeki ve ülkemizdeki doğal ve beşeri güzellikleri, kültürel mirasımızı sevelim, koruyalım, evimizi ve çevremizi güzelleştirelim vb.).		
4.	Estetik değeri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Estetik değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak estetik değerini kazandık.		
7.	Estetik değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.		
8.	Sınıfımızda ya da okulda resim, şiir okuma gibi alanlarda yarışmalar düzenlenir.		
9.	Doğal veya beşeri güzelliği olan bir yere geziye gittik.		

Estetik değerini kazanmanızda etkisi olan başka bir çalışma yaptıysanız yazınız.

.....
.....

4. Sınıfınızda **doğal çevreye duyarlılık değeri** ile ilgili aşağıdakilere benzer bir çalışma yapıp yapmadığınızı, ilgili kutucuğun altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Evvet	Hayır
1.	Öğretmenimiz doğal çevreye duyarlılık değerinin ne olduğunu anlattı.		
2.	Su kirliliği, hava kirliliği, gürültü kirliliği ile ilgili etkinlikler yaptık.		
3.	Öğretmenimiz bize doğal çevreye duyarlı olmamız gerektiği ile ilgili öğütler verdi ve bizi teşvik etti (yerlere çöp atmayın, hayvanlara iyi davranın, çiçekleri kopartmayın, ağaçlara zarar vermeyin vb.).		
4.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir proje hazırladık.		
5.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir performans ödevi hazırladık.		
6.	Öğretmenimiz bize, bu değerle ilgili gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz bir öykü verdi. Bu öyküden yola çıkarak doğal çevreye duyarlılık değerini kazandık.		
7.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili bir drama çalışması yaptık.		
8.	Çevre kirliliği ile ilgili bir pano hazırladık.		
9.	Sınıfımıza çevre ile ilgili dergi alıyoruz.		
10.	Bu değeri kazanmamız için bir geziye gittik (Ağaç dikmeye, hayvan barınağını ziyarete vb.).		

Doğal çevreye duyarlılık değerini kazanmanızda etkisi olan başka bir çalışma yaptıysanız yazınız.

.....

5. Aşağıda verilen cümlelerle ilgili fikrinizi size uygun gelen seçeneğin altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

		Her zaman	Ara Sıra	Hiçbir zaman
1.	Açık kalan ışıkları söndürürüm.			
2.	Suyla işim bittiğinde musluğu kapatırım.			
3.	Sağlığıma dikkat ederim.			
4.	Ödevlerimi zamanında yaparım.			
5.	Aldığım kararların sonuçları ile ilgili sorumluluk üstlenirim.			
6.	Evde üzerime düşen görevleri yerine getiririm.			
7.	Paramı tasarruflu kullanırım.			
8.	Kurallara uyarım.			
9.	Hayvanları korurum.			
10.	Ağaçlara, çiçeklere zarar vermem.			
11.	Yere çöp atmam.			
12.	Herkesin ortak kullandığı eşyaları özenle kullanırım.			
13.	Yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederim.			
14.	Cam, plastik ve kâğıt gibi atıkları geri dönüşüm kutularına atarım.			
15.	Evde sevdiğim müzikleri dinlerim.			
16.	Ailem ile birlikte konsere giderim/gitmek isterim.			
17.	Ailem ile birlikte resim, heykel vb. sergilere giderim/gitmek isterim.			
18.	Ailem ile birlikte müzelere giderim /gitmek isterim.			
19.	Temiz ve uyumlu giyinirim.			
20.	Doğal güzelliği olan yerler ilgimi çeker.			
21.	Tarihi eşyalara zarar vermem.			
22.	Ülkemdeki doğal ve kültürel mirasımızın önemini bilirim.			

6. Değerlerleri kazanmanızda etkisi olan öğeleri, size göre en çok etkisi olandan en az etkisi olana doğru sıraya koyunuz. En etkili olanı (1) den başlamak üzere, en az etkili olanı (5) şeklinde numaralandırınız.

- () Öğretmenim
() Sosyal bilgiler dersi
() Ailem
() Arkadaşlarım
() Çevre (Televizyon, bilgisayar vb.)

7. Aşağıda verilen cümlelerle ilgili fikrinizi size uygun gelen seçeneğin altına (X) işareti koyarak belirtiniz.

Öğretmenimiz sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini kazanıp kazanmadığımızı anlamak için	Evet	Hayır
davranışlarımızı gözlemler.		
bizim görüşlerimizi sorar.		
bize anket uygular.		
rubric (dereceleme anahtarı) uygular.		
portfolyo hazırlamamızı ister.		

Başka.....

8. Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini daha iyi kazanabilmeniz için nelerin daha farklı olmasını istediniz? Lütfen görüşlerinizi yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

Teşekkür ederim.

EK-3

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA SORUMLULUK, ESTETİK VE DOĞAL ÇEVREYE DUYARLILIK DEĞERLERİNİN KAZANDIRILMASINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ANKETİ

Değerli Öğretmenim,

Bu anket formu “5. sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri”nin alınması amacıyla hazırlanmıştır. Yeni ilköğretim programı 5. sınıf sosyal bilgiler dersinin ilk üç ünitesinde yer alan temel değerler olan sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin öğrencilere kazandırılması süreciyle ilgili görüşlerinize ihtiyaç duyulmaktadır. Anket cevapları sadece bu tez çalışması ile ilgili kullanılacak olup, gizli tutulacaktır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerinizle ilgili soruları içermektedir. İkinci bölüm ise problem konusuna uygun sorulardan oluşmuştur. Anket her birinin altında başka maddeler olmakla birlikte toplam 9 sorudan oluşmaktadır. Cevaplarınızı içten ve samimi olarak vermenizi temenni eder, katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Fatma ÇELİK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D. Yüksek Lisans Öğrencisi
fatmacelik08@yahoo.com

BÖLÜM 1

KİŞİSEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz:

Kadın Erkek

2. Yaşınız:

22-30 31-40 41-50 50 ve üzeri

3. Meslekteki yılınız:

0-5 yıl 6-10 yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 21 yıl ve üzeri

4. Mezun olduğunuz okul türü:

Açık Öğretim Ön Lisans Eğitim Enstitüsü Eğitim Fakültesi
 Eğitim Yüksekokulu

Diğer (Lütfen belirtiniz.).....

BÖLÜM 2

1. Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazanımıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz.

		Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Öğrencilere kazandırılmak istenen sorumluluk değerinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Sorumluluk değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Haklarımı Öğreniyorum“ ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak sorumluluk değerinin belirlenmiş olması uygundur.					
4.	Ders kitabında sorumluluk değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye sorumluluk değerini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği sorumluluk değerini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, sorumluluk değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.					
9.	Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı sorumluluk değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

2. Sosyal bilgiler dersinde estetik değerinin kazanımıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz.

		Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Öğrencilere kazandırılmak istenen estetik değerinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Estetik değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Adım Adım Türkiye” ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak estetik değerinin belirlenmiş olması uygundur.					
4.	Ders kitabında estetik değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye estetik değerini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği estetik değerini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, estetik değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.					
9.	Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı estetik değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

3. Sosyal bilgiler dersinde doğal çevreye duyarlılık değerinin kazanımıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Öğrencilere kazandırılmak istenen doğal çevreye duyarlılık değerinin Sosyal Bilgiler Dersi içerisinde verilmesi uygundur.					
2.	Doğal çevreye duyarlılık değeri ile ilgili öğretmen kılavuz kitabındaki yönlendirmeler ve açıklamalar yeterlidir.					
3.	“Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde doğrudan verilecek değer olarak doğal çevreye duyarlılık değerinin belirlenmiş olması uygundur.					
4.	Ders kitabında doğal çevreye duyarlılık değeri için ayrılan sayfa sayısı yeterlidir.					
5.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin sayısı öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir.					
6.	Öğrenci çalışma kitabında yer alan etkinliklerin niteliği öğrenciye doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmada yeterlidir.					
7.	Ders kitabında yer alan metinlerin içeriği doğal çevreye duyarlılık değerini kazandırmak için uygundur.					
8.	Ders kitabının değerlendirme bölümünde yer alan sorular, doğal çevreye duyarlılık değerinin kazanılıp kazanılmadığını ölçecek niteliktedir.					
9.	Öğretmen kılavuz kitabı, öğrenci ders kitabı ve çalışma kitabı doğal çevreye duyarlılık değerinin öğretiminde birbirini tamamlayıcı niteliktedir.					

4. Sosyal bilgiler dersinde aşağıdaki değer öğretimi yaklaşımlarını hangi değer öğretiminde kullanıyorsunuz? Bir maddeyi birden fazla değer için işaretleyebilirsiniz.

		Sorumluluk	Estetik	Doğal Çevreye Duyarlılık	Kullanılmıyor
1.	Öğrencilerimin bu değerle ilgili kendi düşünce ve davranışını fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım ederim.				
2.	Öğrencilerime bu değerle ilgili karşılaştıkları bir sorun hakkında karar verebilmeleri ve bilimsel araştırma ile mantıksal düşünme sürecini kullanabilmeleri için yardımcı olurum.				
3.	Ahlaki yönü bulunan tarihsel veya kurgusal hikâyeler kullanarak neyin iyi neyin kötü olduğunu vurgularım. Telkinde bulunarak ve ögüt vererek bu değerini gelişmesini sağlarım.				
4.	Ahlaki ikilemler içeren hikayeler anlatırım ve öğrencimin bu ikilemi nasıl çözeceğine dair sorular sorarım. Öğrencimin seçim yapıp kendince en doğru kararı vererek kendi değerini belirlemesi için yardımcı olurum.				

Diğer.....
.....

5. Sosyal bilgiler dersinde aşağıdaki yöntem veya tekniği hangi değer in öğretiminde kullanıyorsunuz? Bir maddeyi birden fazla değer için işaretleyebilirsiniz.

		Sorumluluk	Estetik	Doğal Çevreye Duyarlılık	Kullanmıyorum
1.	Sınıfta gruplar oluşturarak bu değeri tartışmalarını sağlarım.				
2.	İşbirlikli öğrenme yöntemini kullanırım.				
3.	Problem çözme yöntemini kullanırım				
4.	Soru-cevap yöntemini kullanırım.				
5.	Drama çalışması yaptırırım.				
6.	Performans ödevleri veriririr.				
7.	Proje çalışması yaptırırım.				
8.	Geziye götürürüm.				
9.	Çeşitli materyaller (internette sanal müze gezisi, dergi, gazete, fotoğraf, oyuncak vb.) kullanırım.				

Diğer.....
.....

6. Aşağıda değerlerle ilgili ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine sahip olduğuma inanıyorum.					
2.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerine uygun davranışlar sergiliyorum.					
3.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini öğrencilerime kazandırmada kendimi yeterli buluyorum.					
4.	Öğrencilerime söylediklerimle davranışlarım arasında tutarlılık vardır.					
5.	Sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini sadece ilgili ünite de değil uygun olan her durumda pekiştiririm.					
6.	Aileleri çocuklarının sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini okulda kazanıp kazanmaması ile ilgilenirler.					
7.	Okulda öğretilen sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinden aileleri de haberdar ederim.					
8.	Öğrencilerimin sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerini günlük yaşamlarında kullanmaları için ailelerin desteğini isterim.					
9.	Ailelerin eğitim düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır.					
10.	Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile öğrencilerin temel değerlere sahip olması arasında pozitif bir ilişki vardır.					

7. Aşağıda öğrencilerinizle ve sınıfınızla ilgili verilen ifadelerden size uygun olanı işaretleyiniz.

		Evet	Hayır
1.	Sorumluluklarını yerine getirdiklerinde öğrencilerimi ödüllendiririm.		
2.	Çeşitli proje ve grup çalışmalarında sınıftaki herkesin görev almasını sağlarım.		
3.	Ödevlerini zamanında yapıp yapmadıklarını kontrol ederim.		
4.	Ödevlerini tam yapıp yapmadıklarını önemserim.		
5.	Ders araç ve gereçlerini tam ve vaktinde getirip getirmediklerini kontrol ederim.		
6.	Okula vaktinde gelmeleri için teşvik ederim.		
7.	Sınıf ve okul kurallarına uymalarını önemserim.		
8.	Sınıfdaki eşyaların düzenli görünmesini önemserim.		
9.	Sınıfdaki panoya asılan materyallerin güzel, düzenli, uyumlu şekilde hazırlanmasını isterim.		
10.	Temiz, düzgün ve ütülü kıyafetlerle okula gelmelerini isterim.		
11.	Aileleri ile birlikte doğal güzelliği olan yerlere gitmeleri için teşvik ederim.		
12.	Aileleri ile birlikte tarihi mekânlara gitmeleri için teşvik ederim.		
13.	Bir elbisedeki, bir mimari yapıdaki, bir sanat eserindeki güzelliğe (estetiğe) dikkatlerini çekerim.		
14.	Su, elektrik gibi kaynakları tasarruflu kullanmalarını isterim.		
15.	Kâğıtların arka yüzlerini de kullanmalarını isterim.		
16.	Ders araç gereçlerini kırmadan, yıpratmadan kullanmalarını söylerim.		
17.	Ağaçlara, çiçeklere zarar vermemeleri gerektiğini söylerim.		
18.	Hayvanları korumaları ve onlara iyi davranmalarını isterim.		
19.	Yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmeleri için teşvik ederim.		
20.	Çevrelerini temiz tutmalarını isterim.		

8. Öğrencilerinizin aşağıdaki değerleri ne ölçüde kazandıklarını düşünüyorsunuz?

	Yanlarında bir büyük varken bu değere uygun davranırlar.	Yanlarında biri varken de yokken de bu değere uygun davranırlar.	Bu değere uygun davranmazlar.
Sorumluluk			
Estetik			
Doğal çevreye karşı duyarlık			

9. Sosyal bilgiler dersinde temel değerlerin öğrencilerinizde gelişip gelişmediğini ölçmek için aşağıdaki yöntem veya teknikleri kullanıyor musunuz?

	Evet	Hayır
Görüşme		
Gözlem		
Anket		
Anekdöt		
Portfolyo		

Başka.....

10. Sosyal bilgiler dersinde belirlenen değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde karşılaştığımız güçlükleri ve varsa çözüm önerilerinizi lütfen kısaca yazınız.

Teşekkür ederim.

EK 4. İZİN BELGESİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 59499
Konu: **Anket.**
(Fatma ÇELİK)

01.. Haziran 2010

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a-)Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü'nün 18/05/2010 tarih ve 470/5918 sayılı yazısı.
b-)Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c-)Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d-)Millî Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 27/05/2010 tarihli tutanağı.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı Yüksek Lisans öğrencisi **Fatma ÇELİK'in**, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "**İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Temel Değerlerin Kazandırılması Sürecinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**" konulu anket çalışmalarını yapma istekleri hakkındaki İlgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı Yüksek Lisans öğrencisi **Fatma ÇELİK'in**, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere "**İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Temel Değerlerin Kazandırılması Sürecinin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**" konulu anket çalışmalarını yapması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, İlgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında)bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1. İLĞİ (a)yazı ve ekleri

O L U R
01.06.2010

Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT : Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres : İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 526 13 82

KAYNAKÇA

- Acat, B. ve Ekinçi A. (2007). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım bağlamında değerlendirilmesi* XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Sunulan Bildiri, Tokat.
- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedede gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 403-414.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Arı, R., Üre, Ö., Yılmaz, H. (1998). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Arthur, J. ve Revell. Character formation in schols and the education of teachers. Canterbury Christ Church University College. http://www.citized.info/pdf/other/Character_Formation_Report.pdf adresinden 01 Kasım 2010 tarihinde edinilmiştir).
- Aslan, R. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerleri kazanma düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Avcı, N. (2007). *Toplumsal değerler ve gençlik: bir değerler sosyolojisi denemesi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Avşar, T. (2008). *Estetik*. (8. bs.). İstanbul: Bulut Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. (3. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma*. (7.bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Balat, G. ve Doğal, A. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (2002). *Keşkesiz bir yaşam için iletişim donanımları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Çengelci T. (2010). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Demir, A. ve Gökay, M. (2010). Farklı eğitim seviyelerinde estetik beğeni. Selçuk Üniversitesi www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/ adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmiştir.

- Deveci, H. (2008). Sosyal bilgilerde bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılması. Yaşar Ş. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 200-201). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Deveci, H. ve Dal, S. (2008). Primary school teachers' opinions on the efficacy of social studies program in value gain. *Humanity & Social Sciences Journal*, 3 (1): 01-11
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insani değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2009). Değerler eğitimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi içinde* Ankara: PegemYayıncılık.
- Dönmez, C. (2006). Değerler eğitiminde kahramanların kullanımına bir örnek: Mustafa Kemal Atatürk. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 113-133.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ekşi H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Ekşi H. (2004). Karakter eğitimi nedir? ve niçin karakter eğitimi. Işlak H. ve Durmuş A. (Ed.). *Kara tahtayı aşmak içinde* İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Ekşi, H. Ve Milson, A.J. (2003). Duygu konusunda bir ölçme aracına doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYİS) ve Türkçeye uyarlanma çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 99-130.
- Ergün, M. (2010). Estetik (Sanat Felsefesi). Afyon Kocatepe Üniversitesi: www.egitim.aku.edu.tr/sanاتفelsefesi.pdf adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Gültekin, F. (2007). *Tarih I dersinde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin “hoşgörü” değeri anlayışlarının gelişimine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Güven, M. (2004). *Öğrenme stilleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Gökdere, M. ve Çepni S. (2003). Üstün yetenekli çocuklara verilen değerler eğitiminde öğretmenin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-107.
- Headen, O. M. (2006). A Description and critical examination of the character education program offerings within an urban elementary school. PhD Thesis.Loyala University.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilimler eğitim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkiliğinin araştırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Köseoğlu, F. ve Kavak, N. (2001). Fen öğretiminde yapılandırıcı yaklaşım. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21(1), 139-148.

Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

MEB (2010). www.meb.gov.tr. adresinden 01 Ekim 2010 tarihinde edinilmiştir.

Özgüven, İ. (1998). *Psikolojik testler*. Ankara: PDREM Yayınları.

Öztürk, C.(2009). Değerler eğitimi. Öztürk C. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* Ankara: PegemYayıncılık.

Pamuk, A. (2007). *Karakter Eğitimi ve Sosyal Bilgiler*. I. Ulusal İlköğretim Kongresi Sunulan Bildiri, Ankara.

Revell, L.(2002). Children 's responses to character education. *Educational Studies*. 28(4), 421-431

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.

Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Sönmez, V. (1994). *Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: PEGEM Yayınları.

- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler kapsamında Sosyal Bilgilerin yeri ve önemi. G.Can (Ed.). *Sosyal Bilgiler öğretimi* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Sözer, E. H. Deveci ve E. Kaya (2004). Eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının ilköğretimdeki sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 87- 95.
- Tay, B. Ve Yıldırım, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kazandırılması amaçlanan değerlere ilişkin veli görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(3),1499-1542.
- Tepecik, B. (2008) *Sosyal Bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tokdemir, M. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Tunalı, İ. (2009). *Felsefeye giriş*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (2010). www.tdk.gov.tr adresinden 05 Ağustos 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Uluğ, M. (2009). Temel değerler ve değerlerin çocuklara aktarımı. *Yaşadıkça Eğitim*. (102), 18-22.
- Variş, F. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Vural, B. (2005). *Öğrencinin başarısı için aile-okul birlikteliği*. (3.bs.). İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Yazıcı, H. ve Koca, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretim programı. B. Tay ve A. Öcal. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.22-35). Ankara: Pegem Akademi.
- Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.118-148). Ankara: Pegem Akademi.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2006). *Son Değişikliklerle İlköğretim Programı 1-5 Sınıflar*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Yetkin, D. ve Daşcan, Ö. (2008). *Son Değişikliklerle İlköğretim Programı 1-5 Sınıflar*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Zeylan, U. (2007). *Eğitimin değeri ve gençlik: eğitilmiş İstanbul gençliğinin değerler dünyası*. (derleyen: Zeylan, U.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.